

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Київ, 10–11 квітня 2019 року)

Київ 2019

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 33.02:330.3
ББК У 261.0

Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України: всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 10-11 квітня 2019 р.) : тези доп. / І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєва та ін.; відп. за вип. І.Я. Чугунов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 149 с.
ISBN 978-966-629-675-0

Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції містять результати наукових досліджень, присвячених розкриттю актуальних питань фінансової політики у системі соціально-економічного розвитку України. Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК 33.02:330.3
ББК У 261.0

Редакційна колегія: І.Я. Чугунов (відп. ред.), д-р екон. наук, проф.; М.В. Тарасюк, д-р екон. наук, проф.; Т.В. Канєва, канд. екон. наук, доц.; Г.В. Кучер, канд. екон. наук, доц.; Ю.І. Маркуц, канд. екон. наук, доц.

Відповідальний за випуск І.Я. Чугунов, д-р екон. наук, проф.

ISBN 978-966-629-675-0

© Київський національний
торговельно- економічний
університет, 2019

ЗМІСТ

Передмова	9
-----------------	---

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

ЯЩУК Валентина Віталіївна Фінансова політика економічного зростання.....	10
СЕЛІВЕРСТОВА Людмила Сергіївна Напрями державної фінансової політики.....	13
ПАСІЧНИК Володимир Андрійович Фінансово-бюджетна політика економічного розвитку країни.....	15
КАНЄВА Тетяна Володимирівна, РУБАН Максим Олександрович Фіскальний потенціал податкових надходжень місцевих бюджетів...18	18
МАРКУЦ Юлія Ігорівна Фінансова політика в країнах із трансформаційною економікою.....	20
ПАСІЧНИЙ Микола Дмитрович Пріоритети координації бюджетно-податкової та монетарної політики.....	23
ШЕВЧЕНКО Світлана Олексіївна Звітність установ державного сектора.....	25
МИКИТЮК Ігор Сергійович Аудит діяльності органів казначейства.....	27
ПЕТРОВА Тетяна Сергіївна Розвиток фінансової системи Китайської народної республіки	29
БАРАНЮК Юрій Романович Імперативи трансформації державного фінансового контролю.....	31

МОСТИЦЬКА Наталія Андріївна
Державне фінансове регулювання в умовах трансформації економіки.....34

СЕКЦІЯ 2. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

ЧУГУНОВ Ігор Якович
Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни.....37

**ЄРМОШЕНКО Анастасія Миколаївна,
ЄРМОШЕНКО Лариса Вадимівна**
Середньострокове бюджетне планування.....40

МАКОГОН Валентина Дмитрівна
Інституційні засади розвитку податкової системи України.....42

КРИКУН Тетяна Іванівна
Бюджетна політика в умовах трансформації економіки.....44

АДАМЕНКО Ірина Петрівна
Фіскальна політика як інструмент економічного зростання.....47

КАЧУЛА Світлана Валентинівна
Бюджетна політика на місцевому рівні як основа соціально-економічного розвитку території.....49

КОРОВІЙ Валерій Вікторович
Теоретико-методологічні засади бюджетного планування.....51

ЛИСЯК Любов Валентинівна
Бюджетна політика країни у системі державного регулювання економіки.....53

ЛЕГКОСТУП Ігор Іванович
Бюджетна децентралізація в Україні: проблеми та перспективи56

НІКІТІШИН Андрій Олександрович
Методологічні підходи до розвитку системи податкового

регулювання.....58

РАДІОНОВ Юрій Денисович

Бюджетні видатки у регулюванні соціально-економічного розвитку країни.....60

САМОШКІНА Ольга Анатоліївна

Розвиток системи управління бюджетними ресурсами.....63

СОБЧУК Сергій Ігорович

Бюджетна безпека у системі соціально-економічного розвитку держави.....66

ДЕМИДЕНКО Владислав Ігорович

Податкова автономія органів місцевого самоврядування: зарубіжний досвід68

ГРЕБЕНИК Ксенія Володимирівна

Формування видатків бюджету у системі економічного розвитку країни.....72

ДРЕПІН Антон Вікторович

Особливості формування видатків місцевих бюджетів.....74

КУХАРСЬКА Галина Зіновіївна

Формування та реалізація бюджетної політики у країнах з розвинутою економікою.....76

ПАНЧЕНКО Вікторія В'ячеславівна

Позики іноземних країн у структурі зовнішнього державного боргу України.....79

ХОДАКОВСЬКИЙ Вадим Володимирович

Формування бюджету в зарубіжних країнах.....81

СИРОВЕТНИК Олексій Сергійович

Роль податку на додану вартість у системі доходів бюджету.....83

ЧУГУНОВ Валерій Ігорович

Бюджетне регулювання економічного розвитку країни.....85

ШАПОВАЛ Марина Сергіївна
Бюджетна система як інструмент економічного зростання.....88

СЕКЦІЯ 3. РИНОК ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

ШУЛЬГА Наталія Петрівна
Досягнення банком успіху в корпоративному сегменті.....91

**ЩЕТИНІНА Олена Костянтинівна,
КОТЛЯР Валерій Юрійович**
Кредитні ризики у системі фінансового регулювання.....93

ВОЛОСОВИЧ Світлана Василівна
Інституційна трансформація фінансових систем.....95

АВАНЕСОВА Ірина Анатоліївна
Дизайн ринку фінансових послуг в Україні.....97

ГЕРБИЧ Людмила Анатоліївна
Система фінансового нагляду Японії.....99

ЖУРАХОВСЬКА Людмила Валентинівна
Фондовий ринок України: основні проблеми.....101

РОТОВА Тетяна Анатоліївна
Основні тренди страхового ринку України.....103

РУЖИЦЬКИЙ Ігор Сергійович
Математичні методи та моделі розрахунків параметрів фінансових угод.....105

СИДОРЕНКО Віктор Анатолійович
Методологічні основи управління кредитною діяльністю банку....107

ГОРДІЄНКО Тетяна Миколаївна
Державне регулювання ліквідністю банків України.....109

НЕТРЕБЧУК Лариса Олександрівна
Використання ботів у обслуговуванні клієнтів банками.....111

<i>СУНДУК Тетяна Федорівна</i>	
Іноваційні напрями розвитку банківського бізнесу в Україні.....	113
<i>БЕЛЯНКО Лідія Леонідівна</i>	
Стрес-тестування кредитного ризику банків України.....	114
<i>БІЛА Дарина Валеріївна</i>	
Напрями посилення прозорості діяльності страхових компаній.....	117
<i>ЗЛОТЕНКО Олександр Борисович</i>	
Фінансування інвестиційної діяльності підприємства.....	119
<i>НАЛИВАЙКО Дмитро Валентинович</i>	
Страхування майна в умовах економічних перетворень.....	121
<i>СМИРНОВА Олеся Валеріївна</i>	
Управління фінансовими інструментами ринку фінансових послуг.....	123
СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	
<i>ТАРАСЮК Михайло Вікторович</i>	
Середньострокові пріоритети бюджетної політики України.....	126
<i>БАРАННИК Лілія Борисівна</i>	
Фінансові можливості сучасного пенсійного забезпечення.....	128
<i>БОНДАРЕНКО Олена Сергіївна</i>	
Основні напрями розвитку поведінкових фінансів.....	130
<i>КОЗАРЕНКО Людмила Володимирівна</i>	
Державне фінансове забезпечення суспільного розвитку.....	132
<i>САВЧЕНКО Наталія Григорівна</i>	
Фінансове забезпечення пенсійного страхування в Україні.....	135

<i>КУКУРУДЗ Оксана Михайлівна</i> Пенсійні системи в зарубіжних країнах.....	137
<i>КУЧЕР Галина Вікторівна</i> Державно-приватне партнерство як складова фінансування суспільного розвитку.....	139
<i>НАСІБОВА Ольга Вікторівна</i> Концептуальні підходи до визначення сутності соціального захисту як фінансових відносин	141
<i>ПРУС Наталія Володимирівна</i> Міжнародний досвід фінансового забезпечення охорони здоров'я.....	143
<i>РЯЗАНЦЕВА Валентина Василівна</i> Забезпечення економічної стійкості як тренд суспільного розвитку України.....	145
<i>ГУСАРЕВИЧ Наталія Володимирівна</i> Фінансове забезпечення соціальної політики країн Європейського Союзу.....	147

Шановні колеги!

Фінансова політика є вагомим інструментом соціально-економічного розвитку країни. Економічне зростання потребує обґрунтування дієвих заходів бюджетно-податкової політики на основі впровадження сучасних фінансових важелів та механізмів.

Вагомими завданнями у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення рівня розвитку економіки. Система фінансово-економічних інститутів є результатом постійного удосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання національного доходу з метою задоволення потреб суспільства. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на економічний розвиток країни.

Матеріали конференції розкривають актуальні питання формування та реалізації фінансової політики в умовах трансформаційних перетворень, бюджетно-податкового регулювання соціально-економічного розвитку країни, сучасні тенденції розвитку ринку фінансово-кредитних послуг, фінансового забезпечення суспільного розвитку. Важливе значення мають питання підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів, подальший розвиток середньострокового бюджетного планування, системи державного фінансового контролю. Науковий і практичний інтерес становлять підходи щодо забезпечення дієвих механізмів державного фінансового регулювання, розвитку інституційної складової фінансової системи, основних засад фінансової політики як складової економічного зростання.

У процесі обговорення науковцями сформульовано вагомий підхід до забезпечення збалансованої фінансової політики соціально-економічного розвитку країни, що сприятиме підвищенню ефективності та дієвості бюджетно-податкового регулювання, ринку фінансових послуг, державних та місцевих фінансів.

**З повагою, Анатолій Мазаракі,
ректор КНТЕУ, доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України**

СЕКЦІЯ 1

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Ящук Валентина Віталіївна

Секретаріат Кабінету Міністрів України

Економічну сутність фінансової політики можна представити як складову соціально-економічного розвитку країни, яка полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови держави з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки. Основною метою фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення сприятливих умов для економічного зростання. Формування та реалізація дієвої фінансової політики має ґрунтуватися на принципах єдності, самостійності, збалансованості, обґрунтованості, системності, комплексності, що спрямовано на забезпечення оптимальних співвідношень між складовими системи фінансового регулювання.

На даному етапі вдосконалення фінансово-економічних відносин, важливим є поглиблення сутності фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку, удосконалення положень щодо впливу інструментів державного фінансового регулювання на соціальні та економічні процеси країни враховуючи інституційні особливості фінансової системи. Необхідним є активізація інвестиційної активності з підвищенням рівня ефективності капітальних інвестицій, в тому числі за рахунок використання механізмів державної підтримки та стимулюючих заходів бюджетно-податкової, грошово-кредитної політики. Потребують підвищення рівня обґрунтованості пріоритетні напрями фінансової політики виходячи з основних завдань соціально-економічного розвитку країни, циклічної динаміки економіки.

Серед пріоритетних заходів вдосконалення фінансової політики

слід виділити подальший розвиток системи державних фінансів, спрямований на досягнення довгострокової макроекономічної стабільності. Вагомим завданням державних фінансових інституцій є розробка та реалізація виваженої бюджетно-податкової політики, яка б забезпечувала достатній обсяг фінансових ресурсів та сприяла економічному зростанню. Показник частки податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті залежить від умов розвитку економіки, обраної соціально-економічної моделі та інституційного середовища суспільства. Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. В умовах трансформаційних перетворень постає необхідність посилення впливу інструментів державної фінансової політики на економіку, вдосконалення механізму економічного зростання.

Важливим у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових, монетарних механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання. Основними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу є оптимізація розміру бюджетного дефіциту, підвищення ефективності формування видатків бюджету, використання бюджетних коштів, посилення регулюючої функції податкової системи, проведення ліберальної монетарної політики, удосконалення системи управління державними фінансами з одночасним стимулюванням економічного зростання шляхом використання відповідних інституційних фінансових механізмів.

Пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, поступове та виважене зростання показника монетизації, вдосконалення механізмів валютного регулювання, утримання стабільного рівня цін, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні збалансованого економічного зростання. Водночас, необхідним є удосконалення інституційних засад фінансового забезпечення соціальної сфери, що надасть можливість підвищити рівень соціальних гарантій держави та стійкість бюджетної системи.

На сучасному етапі розвитку постає необхідність подальшого вдосконалення фінансової політики, яка б забезпечувала сприятливі умови для відновлення динаміки стійкого економічного зростання, розвитку внутрішнього ринку товарів та послуг, оптимізації механізму формування та розподілу національного доходу та валового внутрішнього продукту між галузями економіки та населенням. В процесі реалізації виваженої бюджетно-податкової, грошово-кредитної, соціальної і інвестиційної політики, система фінансового регулювання має більш поглиблено враховувати інституційний підхід щодо формування архітектури фінансової системи, з огляду на структурні особливості економіки та пріоритети суспільного розвитку.

Для підвищення результативності структурних перетворень економіки та забезпечення макроекономічної стабільності важливим є удосконалення системи управління державними фінансами. З метою реалізації зазначеного, доцільним є посилення дієвості податкової політики країни, розвиток середньострокового бюджетного планування, стратегічного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, підвищення рівня ліквідності державних цінних паперів, подальший розвиток системи внутрішнього та зовнішнього державного фінансового контролю. У сфері податкової політики необхідним є реалізація заходів щодо спрощення певних процедур податкового адміністрування, підвищення рівня інституційного середовища податкової системи. Важливим є поступове зниження показника питомої ваги видатків зведеного бюджету та бюджетів державних цільових фондів у валовому внутрішньому продукті у середньо- та довгостроковій перспективі. Із відновленням динаміки зростання реального валового внутрішнього продукту, доцільним є обмеження показника бюджетного дефіциту. Підвищення ефективності бюджетних видатків, в сучасних умовах трансформації економіки, потребує узгодження цілей бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни, використання дієвих форм державної фінансової підтримки, упорядкування фінансових повноважень розпорядників, одержувачів бюджетних коштів з одночасним посиленням відповідальності керівників установ за досягнення результатів виконання бюджетних програм. Важливим є удосконалення методологічних засад системи бюджетного прогнозування та планування, що спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В.Канєва та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

2. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ.нац. торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Селіверстова Людмила Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний етап соціально-економічного розвитку національної економіки України супроводжується ґрунтовними недоліками фінансової системи держави, які полягають у функціонуванні недосконалих механізмів та інструментів, що забезпечують реалізацію фінансової політики та окремих її складових. Тому, постає питання щодо впровадження комплексу заходів, спрямованих на побудову ефективної фінансової політики, яка буде направлена на забезпечення економічного зростання країни, її соціальний розвиток та фінансову безпеку.

На сьогодні важливою проблемою є забезпечення конкурентоспроможності економіки України та утвердження оновленої моделі фінансового розвитку. Поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їхнє належне, а не фіктивне впровадження та прискорення, радикалізація системних перетворень можуть забезпечити сталий розвиток нашої країни, ефективне розв'язання завдань соціального й економічного розвитку, підвищення добробуту населення та забезпечення їм гідного життя.

Напрямами вдосконалення фінансової політики держави повинні стати:

Заходи щодо стабілізації державної політики у фінансово-економічній сфері, а саме пошук шляхів створення сприятливих умов для економічної діяльності, формування повноцінного конкурентного

ринкового середовища та реформування відносин власності.

Заходи щодо вдосконалення існуючої бюджетної політики, які передбачають стабілізацію і зміцнення фінансової системи, ефективну реалізацію бюджетними засобами визначених пріоритетів державної політики.

Заходи податкової політики, які спрямовані на забезпечення прозорості та стабільності податкової системи, зниження податкового навантаження та застосування пільгового оподаткування для суб'єктів малого підприємництва та пріоритетних галузей економіки тощо.

Заходи щодо грошово-кредитної та боргової політики, в частині підтримки національної валюти, зниження відсотків за кредитами та зменшення державного внутрішнього та зовнішнього боргів України, а також недопущення використання зовнішніх запозичень держави для фінансування поточних бюджетних витрат.

Заходи щодо ефективного формування, використання та управління фінансовими ресурсами вітчизняних суб'єктів господарювання.

Проблеми реалізації державної фінансової політики розкриваються в реалізації окремих її складових, а саме: фіскальної політики через складність її узгодження з монетарною, що передбачає стримування темпів інфляції та стабільність курсу гривні.

Вдосконалення податкової системи покликана тим, що з одного боку, низький рівень податків, відсутність будь-яких податкових пільг доповнюють і стимулюють приватнопідприємницьку ініціативу, спонукають до розширення виробництва, заохочують іноземні інвестиції, дають змогу державі через бюджет виконувати свої функції, а з іншого їх надмірне навантаження у поєднанні із масштабною кризою в економіці призводить до спаду виробництва, відтоку капіталу, приховування доходів, переходу значної кількості суб'єктів господарської діяльності в «тіньову економіку», інфляція, безробіття, криза неплатежів тощо, що є характерним сучасному етапу розвитку України. Отже, першочерговим завданням у реформуванні податкової політики повинна стати переорієнтація податкової системи із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання.

Основними проблемами для банківської системи України є дефіцит фінансових ресурсів, дисбаланс ліквідності, нестача внутрішніх джерел капіталізації, валютні ризики, тощо. В умовах посилення внутрішніх та зовнішніх ризиків підтримка стабільності і стійкості банківської системи має стати одним з найважливіших поточних пріоритетів діяльності Національного банку. При цьому, враховуючи необхідність

переходу до режиму інфляційного таргетування, головним важелем впливу Національного банку на банківську систему мають стати інструменти ідсоткової політики.

Через стрімке збільшення державного боргу, необхідною є розробка держави питань щодо зовнішніх запозичень. Здійснення ефективної боргової політики в Україні передбачає розробку концепції такої стратегії управління боргом, в якій державний борг розглядатиметься не з позиції боргового тягаря на економіку України, а як інструмент економічного зростання держави. Залучені зовнішні позики повинні вести до збільшення виробничих потужностей, головним чином тих галузей економіки та підприємств, продукція яких йде на експорт. Збільшення експорту продукції збільшить потік валютних надходжень до держави, що сприятиме обслуговуванню та погашенню зовнішнього боргу.

Отже, для проведення ефективної державної фінансової політики необхідне комплексне впровадження реформ усіх складових її частин, а саме: бюджетної, податкової, грошово-кредитної, боргової, інвестиційної тощо. Необхідно встановити вектор руху української економіки задля узгодженості дій усіх сфер фінансової системи.

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Пасічник Володимир Андрійович
Секретаріат Кабінету Міністрів України

Державна фінансова політика є вагомим інструментом економічного регулювання, впливає на суспільний розвиток країни та визначає основні напрями розвитку економіки, загальний обсяг фінансових ресурсів, джерела, шляхи використання, відповідні механізми стимулювання соціально-економічних процесів. Зазначена політика є комплексом державних заходів, що забезпечують ефективне функціонування фінансової системи, створює відповідне підґрунття для здійснення державою покладених на неї функцій і завдань. Формування та реалізація ефективної політики у сфері державних фінансів займають достатньо важливе місце у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави. На

сучасному етапі економічних перетворень вагомим значення набувають дослідження щодо забезпечення фінансової збалансованості. У зв'язку з цим важливим є розкриття теоретичних засад та обґрунтування напрямів фінансово-бюджетної політики, сутність якої полягає в розвитку фінансово-економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави.

Формування державної фінансової політики, у тому числі в частині регулювання бюджетних доходів та видатків, дефіциту бюджету, державного боргу, валютного курсу відбувається з урахуванням сукупності зовнішніх чинників, що спрямовано посилення інвестиційної привабливості країни, підвищення конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках. Бюджетна політика як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету, регулювання видатками бюджету дозволяє досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням. Завдяки виваженій та обґрунтованій бюджетній політиці держава може відігравати активну роль у регулюванні економічних процесів, забезпеченні соціального захисту громадян. Державна фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку.

Податкова система країни є важливим інструментом фінансового регулювання, від виваженості податкової політики значним чином залежать темпи економічного зростання, показники зовнішньоекономічної діяльності, обсяги залучення інвестиційних ресурсів, пріоритети соціальної політики держави. Розвиток фінансової системи держави супроводжується удосконаленням механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку, структурними перетвореннями податкової системи, посиленням дієвості регулюючої функції податків, покращанням якісного рівня планування податкових надходжень. Ефективність функціонування податкової системи певною мірою визначається рівнем поєднання та узгодженості фіскальної та стимулюючої складової. Вагомим

завданням податкового регулювання як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави.

Фінансово-бюджетна політика є вагомим важелем впливу на процеси соціально-економічного розвитку країни. Виступаючи складовою основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, бюджетна політика спрямована на оптимізацію формування бюджетних доходів і використання державних фінансових ресурсів, управління показниками дефіциту бюджету та державного боргу, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу. Бюджетна політика відіграє вагомий роль в процесах забезпечення макроекономічної стабільності, яка є необхідною передумовою для підтримки стійкого економічного розвитку країни. Важливим є проведення збалансованої бюджетної політики, що потребує узгодження соціальних доміант розвитку суспільства з можливостями їх фінансового забезпечення.

Державна фінансова політика країни має бути спрямована на виконання функцій соціального захисту, що потребує узгодження цілей соціально-економічного розвитку із цілями фінансової політики, удосконалення середньострокового та впровадження довгострокового механізму планування бюджетних видатків. На даному етапі економічних перетворень важливим є оптимізація соціальної інфраструктури відповідно до особливостей та потреб територіальних громад, принципів субсидіарності, економічної обґрунтованості. Функціонування фінансової системи має сприяти оптимізації та спрямування фінансових ресурсів на розвиток людського капіталу, що в свою чергу буде сприяти подальшому економічному зростанню. Система державного фінансового регулювання має удосконалювати форми та методи впливу держави на фінансову систему. Інститут фінансового регулювання постійно розвивається, обумовлюючи структурні зміни системи управління державними фінансами, що спрямовано на формування раціональної економічної системи. Трансформаційні перетворення фінансового сектору та економіки загалом відбуваються із часовими лагами з урахуванням ефективності та своєчасності заходів державних органів

управління. Важливим є узгодження інструментів та механізмів у процесі формування та реалізації фінансової політики.

Основні напрями державного фінансового регулювання економіки на середньострокову перспективу є складовою реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни. Пріоритетними заходами грошово-кредитного регулювання є розвиток механізму рефінансування банків, сприяння збалансуванню валютного ринку задля активізації процесів кредитування реального сектору економіки, створення відповідних стимулів для економічного зростання. Бюджетно-податкове регулювання має бути спрямованим на посилення ефективності видаткової частини бюджету, розвитку інституційних секторів економіки, підвищення рівня фінансової стійкості системи державних фінансів.

Список використаних джерел

1. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2017. 648 с.

2. Чугунов І.Я., Павелко А.В. / Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64 – 73.

3. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

**Канєва Тетяна Володимирівна,
Рубан Максим Олександрович**

Київський національний торговельно-економічний університет

Податкові надходження характеризуються найбільшою питомою вагою в структурі бюджетних доходів усіх рівнів. Враховуючи принципи оподаткування, доцільним є уточнення ролі цих надходжень за умов бюджетної децентралізації та збільшення рівня автономії мешканців територіальних громад у прийнятті рішень щодо режимів функціонування публічних фінансів. Оскільки ресурсний потенціал місцевих бюджетів повинен мати позитивну

динаміку, а величина податкового навантаження при цьому у середньо- та довгостроковій перспективі має зберігати компромісне значення для економічних агентів, доцільним видається розгляд категорії фіскальної ефективності податкових надходжень.

Зазначена властивість останніх та їх роль у підтримці економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць залежать від потенціалу місцевого бюджету. У зарубіжній практиці фіскальна ефективність пов'язується з темпами економічного зростання адмінутворення; темпами збільшення видатків місцевих бюджетів та ступенем участі органів самоврядування у регулюванні соціально-економічного розвитку громади; результативністю виконання бюджетною системою перерозподільної функції.

У вітчизняній літературі фіскальна ефективність визначається відношенням суми фактичних надходжень податків до сукупного обсягу затрат на їх адміністрування, що задовольняє двом вимогам: темпи приросту податкових надходжень повинні випереджати темпи зростання видатків на їх адміністрування; збільшення надходжень має супроводжуватися зростанням якості та вдосконаленням структури суспільних послуг, фінансованих їх коштом [1]. Загальне уявлення щодо фіскальної ефективності може бути одержане на основі оцінювання еластичності збору податків до місцевого бюджету за величиною видатків на їх адміністрування.

Потенціал росту податкових надходжень місцевих бюджетів обмежений низкою чинників, в т. ч. рівнем економічної активності у регіоні. Рішення щодо змін у фіскальному просторі мають прийматися, враховуючи необхідність дотримання прийнятної для суспільства конфігурації податкової системи, зокрема в частині визначення ставок та баз. Варіювання ставок передбачено для певної категорії податків, закріплених за місцевими бюджетами, та впливає на потенціал адміністративної одиниці. Варто зауважити, що зміни у системі оподаткування характеризуються інерційністю і виявляються із часовим лагом. Обґрунтування ставок таких податків повинно відбуватися на основі компаративного аналізу. Серед інших чинників, що впливають на фіскальний потенціал податків у системі формування доходів місцевих бюджетів, слід виділити точність, достовірність та адаптивність методики прогнозування; рівень розвитку фіскальних інститутів та; якість адміністрування податків.

Фіскальна ефективність системи формування доходів місцевих бюджетів визначається результативністю адміністрування, тобто сукупністю рішень, процедур і дій посадових осіб контролюючих

органів у відповідній сфері. Універсальним оцінним критерієм є затрати часу, що необхідний для заповнення, приймання та перевірки податкової документації. В 2018 р. для 19 країн Центральної Азії та Східної Європи середній час виконання податкової звітності складав 230 год., а для України – 328 год., що поміщає її на 18-те місце в групі. Цей показник вимагає додаткової уваги з боку фіскальних органів, адже низка країн з трансформаційною економікою успішно скоротила відповідні затрати, які у аналогічному періоді становлять 163 год. для Румунії, 109 год. для Литви та лише 50 год. для Естонії. Фахівцями Світового Банку відзначено, що Україна входить до групи країн, які в 2018 р. вжили достатньо дієвих заходів щодо спрощення процедур і скорочення часу на складання податкової звітності, зокрема шляхом використання комп'ютерних сервісів [2].

Результативність податкових надходжень є умовою розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Їх фінансова спроможність визначається співвідношенням між фактичним збором податків до місцевих бюджетів та затратами на адміністрування. Фінансовий потенціал податків залежить від достовірності та адаптивності планово-прогностичних методик, рівня розвитку фінансових інституцій, якості адміністрування тощо. За умов інтенсифікації діяльності фіскальних служб та запровадження прикладних продуктів для спрощення взаємодії із платниками ефективність системи місцевих фінансів може бути значно посилена.

Список використаних джерел

1. Пасічний М. Д. Фіскальна результативність податкової системи України. Вісник КНТЕУ. 2018. № 3. С. 116–130.
2. Paying Taxes – Doing Business – World Bank Group <http://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/paying-taxes>

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В КРАЇНАХ ІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Маркуц Юлія Ігорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансова політика як складова економічного розвитку є дієвим інструментом регулювання соціальних та економічних процесів.

Вітчизняний та зарубіжний досвід становлення системи державного фінансово-економічного регулювання свідчить, що найбільш важливими завданнями в процесі розробки та реалізації фінансової політики є підвищення якісного рівня життя населення, удосконалення системи державних фінансів, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, у тому числі шляхом покращання рівня інвестиційної привабливості країни та її адміністративно-територіальних одиниць, здійснення структурних змін в економіці, що спрямовано на підвищення темпів економічного зростання держави.

Трансформаційні процеси зумовлюють переорієнтацію пріоритетів державної соціально-економічної політики в частині стимулювання розвитку сфери послуг, удосконалення політики соціального захисту населення та політики перерозподілу доходів. Поглиблення інтегрованості національних економік у світову, посилення глобалізаційних процесів, динамічність економічних перетворень зумовлюють необхідність вдосконалення моделі соціально-економічного розвитку країни.

В більшості країн із трансформаційною економікою тенденцією останніх років є здійснення переходу державного управління в системі надання суспільних та державних послуг на забезпечення кінцевого результату їх реалізації, посилення взаємозв'язку між витраченими ресурсами та отриманими результатами, здійснення ефективного розподілу фінансових ресурсів між відповідними напрямками їх використання. Такий підхід базується на вимірюваності отриманих результатів, підвищує ефективність і прозорість цих процесів, відповідальність за нецільове витрачання фінансових ресурсів.

Країни з трансформаційною економікою мають певні спільні особливості в процесі реформування державного регулювання фінансової системи. Так, в якості інструмента звітності перед громадянами органів державної влади використовується система результативних показників оцінки ефективності фінансової політики, що зумовлює законодавча норма про необхідність дотримання транспарентності. З іншої сторони, формується громадський контроль з боку професійних об'єднань, асоціацій, які набувають спроможності здійснювати вплив на громадську думку і здатності зумовити зміни в довірі суспільства до державних та місцевих органів влади. В цьому зв'язку важливим є чітке дотримання і виконання принципу прозорості і публічності фінансової політики країн, що розвиваються.

Серед пріоритетних заходів вдосконалення фінансової політики країн з трансформаційною економікою є подальше реформування системи державних фінансів, що спрямоване на досягнення довгострокової макроекономічної стабільності. Вагомим завданням державних фінансових інституцій є розробка та реалізація дієвої бюджетно-податкової політики, яка б забезпечувала достатній обсяг фінансових ресурсів та сприяла економічному зростанню.

Фінансова політика є одним із дієвих інструментів процесу економічного регулювання та впливу держави на економічну систему. Взаємоузгодження складових фінансової політики потребує підвищення якісного рівня інституційного забезпечення в сфері державного управління і реального сектору економіки. Фінансова політика є вагомою складовою системи інститутів суспільства, підвищення якісного рівня фінансового регулювання сприятиме посиленню результативності здійснення інституційних змін фінансової системи та економічного середовища у цілому. Важливим завданням фінансово-економічної політики є її належна адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічні процеси. Вагомою особливістю розвитку фінансових систем у країнах з трансформаційною економікою є систематичне інвестування фінансових ресурсів у накопичення системи знань, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності соціально-економічних перетворень.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. *Казна Україна*. 2014. № 6. С. 25–28
2. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації: монографія / В.Р. Сіденко, М.І. Скрипниченко, В.С. Пономаренко, І.Я. Чугунов та ін. Київ: КНТЕУ, 2017. 648 с.
3. Cimadomo Jacopo. Fiscal Policy in Real Time. *The Scandinavian Journal of Economics*. 2012. vol. 114 (2). pp. 440-465

ПРІОРИТЕТИ КООРДИНАЦІЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ТА МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Пасічний Микола Дмитрович

Київський національний торговельно-економічний університет

Координація бюджетно-податкової й монетарної політики є ключовою передумовою для забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності та поштовху темпів економічного зростання. Фіскальне домінування або ж монетаризм які лягли в основу розробки економічної політики розвинутих держав на відповідних часових відтинках емпірично підтвердили доцільність конвергенції даних наукових концепцій та більш тісної взаємодії бюджетно-податкової та монетарної політики. Потребують більш ґрунтовного дослідження різні ефекти комбінаторного використання інструментів бюджетного та грошово-кредитного регулювання економічного розвитку. Значну увагу при забезпеченні координації політик слід приділяти тривалості, характеру та лагу впливу відповідного інструменту на обраний цільовий орієнтир. Слід узгоджувати дії центрального банку і органу виконавчої влади, який відповідає за розробку бюджетної та податкової політики в розрізі часової протяжності, базуючись на інституційному підході. Означене потребує перманентного удосконалення правил взаємодії фінансових регуляторів за умов збереження їх незалежності.

Основна мета економічної політики країни полягає у забезпеченні зростання добробуту суспільства і є спільною для всіх суб'єктів державної політики. Кооперація зусиль фінансових органів має бути спрямована на виконання взаємоузгоджених завдань. З огляду на зазначене, доцільним є формування державної фінансової стратегії за участю всіх центрів відповідальності у згаданих сферах. Основними силами стратегії є макрофінансова стабільність та ендогенний економічний розвиток. Незалежність інституцій у розробці заходів політики дозволяє підвищити її обґрунтованість, спираючись на постулати різних економічних теорій. Розподіл повноважень надає змогу репрезентувати різні підходи інституцій щодо впливу фінансових важелів і інструментів на економіку, детермінувати основні ризики й загрози порушення макроекономічної стабільності. Ґрунтуючись на основних положеннях державної

фінансової стратегії, видозмінюючи значення кількісних індикаторів з урахуванням циклічності, кон'юнктури, нових викликів доцільним є формування середньострокових програмних документів бюджетно-податкової і монетарної політики із виділенням окремих блоків завдань, очікуваних індикативів та відповідальних виконавців.

Досягнення завдань у бюджетній сфері не має порушувати значним чином цінову стабільність, натомість жорсткий контроль монетарного регулятора за рівнем цін не має провокувати рецесію. Узгодження планів фіскальних органів і монетарних інституцій в середньостроковій перспективі сприятиме зменшенню рівня невизначеності, знизить волатильність основних макроекономічних показників. Важливим є оцінювання потенційного впливу фіскальних інструментів на сукупний попит і динаміку інфляції, а також обраного монетарного режиму і грошово-кредитного інструментарію на формування доходної частини бюджету і умови залучення облігацій державної позики для покриття бюджетного дефіциту і обслуговування публічного боргу. Важливо запровадити систему оцінки ефективності координації бюджетно-податкової і монетарної політики, визначати ступінь досягнення поставлених цілей та завдань у даній сфері. Одним із обчислювальних показників взаємодії політик є інфляція, забезпечення цінової стабільності слугує критерієм виміру ефективності координації політик. Повністю перекладення відповідальності за утримання значень інфляції в детермінованому коридорі цільових орієнтирів на центральний банк не видається можливим, враховуючи наявність фіскального характеру впливу на її динаміку. Іntenції державних органів влади до прискорення темпів економічного зростання, стимулювання попиту за допомогою бюджетного інструментарію відображаються на стані грошово-кредитної політики. Значні відхилення вагових показників доходів бюджету, первинних видатків або ж одночасно даних показників позначаються на цінній динаміці. Заходи фіскального і монетарного регулювання мають бути спрямовані на зниження рівня і волатильності інфляції, до оптимальних значень відповідно до особливостей національної моделі економіки.

Науковий і практичний інтерес викликає питання перманентного удосконалення механізму обміну даними між фіскальними й монетарними інституціями. Важливим є підвищення рівня транспарентності державних владних органів, публікація перспективних планів їх діяльності, аналітичних матеріалів, прогнозів, ступеню виконання планових завдань. Своєчасність і

повнота представлення інформації регуляторами дозволить уникнути розбіжностей при розробці заходів фінансової політики країни, підвищити узгодженість її структурних складових.

ЗВІТНІСТЬ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Шевченко Світлана Олексіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Стійкий розвиток діяльності суб'єктів державного сектору вимагає необхідності організації інформаційного забезпечення системи управління, в якому повинна бути врахована єдність економічної, соціальної та інших складових.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначається, що метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Завершальним етапом процесу обліку є складання звітності, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів установи чи організації за певний період. Економічні рішення, які приймають користувачі звітності, вимагають оцінки здатності суб'єкта державного сектору генерувати грошові кошти та їх еквіваленти, а також часу та впевненості в їх витрачанні.

Бухгалтерський облік установ державного сектору суттєво відрізняється від обліку господарської діяльності підприємств виробничої сфери, що зумовлено самою специфікою їх діяльності: вони працюють не заради отримання прибутку, а для задоволення соціальних, культурних та інших потреб суспільства. Така специфіка спостерігається й у звітності установ.

Звітність установ державного сектору – це спосіб узагальнення приведених у певну систему планових та облікових даних про виконання кошторису і показників, що характеризують виконання плану по мережі, штатах і контингентах.

Звітність установ державного сектору досить різноманітна і деталізована. Це має своє об'єктивне пояснення, оскільки на її

підставі контролюється виконання бюджетів за видатками, перевіряється доцільність витрачання бюджетних коштів відповідно до кошторисних призначень, аналізується повнота та доцільність використання майна, своєчасність і повнота платежів, стан розрахунків тощо. Цим можна пояснити також те, що звітність установ державного сектору суворо регламентована як за змістом, так і за термінами подання.

Головною метою реформування бухгалтерського обліку та звітності в державному секторі є підвищення якості та достовірності обліку, прозорості державних фінансів, забезпечення повного відображення даних у звітності, удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення обліку та звітності.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 437-р від 20.06.2018 р. Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року передбачено чіткий план заходів модернізації бухгалтерського обліку та звітності в найближчі роки.

З метою підвищення прозорості та якості фінансової звітності, одним із перших кроків реалізації вищезазначеної стратегії є внесення змін до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку державного сектору 101 «Подання фінансової звітності» та 102 «Консолідована фінансова звітність». Казначейству України вперше необхідно скласти за 2018 рік загальну консолідовану фінансову звітність про загальний майновий стан та результати діяльності суб'єктів державного сектору та бюджетів. Складання консолідованої фінансової звітності підвищить рівень відкритості, прозорості фінансової звітності та буде сприяти прийняттю об'єктивних управлінських рішень у сфері державних фінансів.

Таким чином, інформація, що наведена у звітності, повинна допомогти прийняттю своєчасних і виважених економічних рішень шляхом оцінки минулих, теперішніх та майбутніх подій, підтвердження чи коригування їх оцінок, зроблених у минулому. Крім того, має бути можливість співставлення звітних даних за різні періоди, а також порівнювання звітності різних органів. Уніфікація фінансової звітності суб'єктів державного сектору сприятиме: удосконаленню управління державними фінансами; впровадженню системи стратегічного бюджетного планування на середньостроковий та довгостроковий періоди; підвищенню дієвості системи фінансового

контролю за бюджетним процесом.

АУДИТ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСТВА

Микитюк Ігор Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

В органах Державної казначейської служби України питанням внутрішнього аудиту надається важливе значення. З метою систематизації і удосконалення проведення заходів з внутрішнього аудиту розроблено «Зведений стратегічний план діяльності з внутрішнього аудиту органів ДКСУ на 2019-2021 роки» та на його основі зведений операційний план на рік.

Тенденція розвитку внутрішнього аудиту в органах Державної казначейської служби України передбачає здійснення ризик-орієнтованого планування проведення внутрішніх аудитів, що суттєво вплине на результат їх діяльності. Важливе значення при здійсненні контрольних заходів мають превентивні заходи: попередження порушення, недопущення настання відхилень поточного стану об'єкта від запланованого; своєчасне інформування керівництва про можливі порушення.

Основним завданням внутрішнього аудиту є виявлення ситуацій, що пов'язані з можливістю виникнення негативних наслідків при здійсненні покладених на органи Державної казначейської служби України функцій, а також виявлення казначейських ризиків, які можуть заважати виконанню завдань, що поставлені перед Казначейством.

Відповідно Наказу Державної казначейської служби України: «Казначейські ризики – це ймовірності настання подій, які негативно впливатимуть на здатність Державного казначейства, його структурних підрозділів та працівників виконувати відповідні функції, процеси, операції, або матимуть негативні фінансово-господарські, юридичні та/або інші наслідки».

Ризики можна поділити на два типи: виявлений ризик, що є фактом і керівництва має інформацію про цей факт; потенційний ризик – це ризик який не проявив себе, але є умови для його виникнення.

Слід зауважити, казначейський ризик – ризик, що виникає і може проявлятися в процесі казначейського обслуговування бюджетних коштів і є спричиненим зовнішніми та/або внутрішніми факторами, що впливають на функціонування казначейської системи та її результати. Тому має бути задіяна система управління казначейськими ризиками.

Управління казначейськими ризиками - це скоординований процес, який направлений на ідентифікацію казначейських ризиків, здійснення їх аналізу, оцінки, вибору способу реагування, прийняття управлінських рішень в частині казначейських ризиків та їх моніторинг. Державною казначейською службою України за результатами оцінки ризиків та ризик-орієнтованого відбору визначено пріоритетні об'єкти внутрішнього аудиту на 2019-2021 роки.

Метою управління казначейськими ризиками в органах Державної казначейської служби України є забезпечення стійкого безперервного функціонування і розвитку органів Казначейства.

Система управління казначейськими ризиками включає підготовчий етап управління ризиками, який передбачає оцінку ймовірності ризику та етап на якому здійснюється вибір конкретних заходів, що сприяють усуненню або мінімізації можливих негативних наслідків.

Важливим напрямом системи управління казначейськими ризиками має бути впровадження технології автоматизованого послідуочого оперативного контролю. Впровадження даного механізму буде сприяти підвищенню оперативності контролю по ризикоемним напрямам, діяльності, дозволить швидко інформувати керівництво про наявність виникнення ризиків, а також забезпечить зворотний зв'язок по їх попередженню.

Основними завданнями системи управління казначейськими ризиками мають бути: регламентація управління казначейськими ризиками; здійснення на постійній основі процедур виявлення, оцінки, аналізу, моніторингу і контролю казначейських ризиків; оцінка ефективності та вдосконалення функціонування системи управління ризиками. Впровадження цієї системи забезпечить додаткові можливості для попередження порушень на ризикоемних ділянках діяльності органів Казначейства, підвищить ефективність контрольних та аудиторських заходів, дозволить приймати управлінські рішення щодо зменшення впливу ризиків на всіх рівнях Казначейства.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Петрова Тетяна Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Однією з найбільш ефективних у світі за показниками валового внутрішнього продукту по величині як номінального так і розрахованому за паритетом купівельної спроможності є фінансова система Китайської народної республіки. На сьогодні, понад 55% населення країни знаходяться над межею бідності, внаслідок чого країна досягла статусу «дохід вище середнього» валового внутрішнього продукту на душу населення. Відповідно до трансформацій у загальному економічному і політичному розвитку, відбуваються серйозні зміни у регулюванні, інституційній структурі та функціонуванні фінансової системи країни.

Розвиток бюджетної системи Китайської народної республіки розпочався після економічних реформ наприкінці 70-х років, де відбувся перехід від підрядних відрахувань до податкових форм виконання бюджетних зобов'язань. Основними джерелами бюджетних доходів є податки, що розділяються на місцеві, центральні і спільні. Спільними податками є: податок на додану вартість, податок на споживання, податок на ділову активність. Проте найбільші надходження від податку на додану вартість.

Страхова галузь в Китаї почала свій розвиток у 1980 році, тільки з однієї страхової компанії «Китайське страхування життя». У 2017 році загальна кількість страхових компаній на внутрішньому ринку країни досягла 119, ринок на даний час сконцентрований в найбільших трьох компаніях, що володіють 70% ринку страхування життя та ринку страхування майна.

Регулюванням розвитку фінансової системи країни займається широке коло інституцій як державного так і місцевого рівня. Міністерство фінансів здійснює регулювання фінансової політики, в тому числі й через володіння пакетом акцій найбільших комерційних банків та контролем над Центральною інвестиційною компанією. Це приклад функціонування фінансової системи з командно-адміністративним типом управління економікою країни.

Діяльність банків регулюється Китайською комісією з

регулювання банківської діяльності, фінансовий ринок та ринок цінних паперів – Китайською комісією з регулювання цінних паперів, а сфера страхування – Китайською комісією з регулювання страхування, проте, як обмінний курс так і межі процентних ставок, здебільшого, встановлюються на більш високому рівні державної влади.

На китайському фінансовому ринку присутня трастова промисловість. Трастові компанії представляють собою щось середнє між банками і керуючими компаніями, виступають в якості фінансових посередників. Стрімке зростання активів під управлінням в цьому секторі робить його третім за величиною сектором фінансових послуг, після банківської справи та страхування. Основне значення трастових компаній виступати як джерело коштів через надання кредитів. Таким чином, вони є важливим джерелом фінансових ресурсів для малих і середніх підприємств та забудовників, що складає близько 40% від своїх інвестицій. Вони також надають фінансування для інвестицій місцевих органів влади в інфраструктуру. У певному сенсі, вони власники облігацій місцевого самоврядування через свої кредити з середнім рівнем доходу.

Що стосується міжнародної фінансової політики, в рамках двостороннього співробітництва Китай підписав угоди про валютний своп з більш ніж 20 економічними партнерами і ключовими країнами світу. Загальна сума даних угод становить понад трильйон китайських юанів. Мета подібних домовленостей – поступово скоротити масштаби використання американського долара і закласти основи інтернаціоналізації юаня.

Сьогодні Китайська народна республіка дотримується п'ятирічного плану розвитку економіки на 2016-2020 роки. Головними цілями економічного та соціального розвитку країни, відповідно до плану є: підтримка середньо-високих темпів зростання економічних показників, досягнення значних результатів інноваційного розвитку через забезпечення стабільності функціонування бізнесу та ефективність запроваджених інновацій, підвищення рівня та якості життя населення, модернізація системи інституцій державного управління.

Досягнуте економічне зростання з 2008 року фінансувалося за рахунок залучених із-за кордону коштів, що супроводжувалося різким збільшенням заборгованості країни. Позикові кошти спрямовувалися в розбудову інфраструктури та підтримку окремих галузей, тож нинішній сукупний борг китайських підприємств та держави

становить близько 300% валового внутрішнього продукту країни. Для того щоб залишити дефіцит бюджету країни та сукупний борг в керованому режимі уряд прагне до збільшення частки прямого фінансування, використовуючи менший коефіцієнт кредитних коштів.

Впродовж 2018 року валовий внутрішній продукт Китайської народної республіки зріс на 6,6%, що є найменшим приростом за останні роки, у зв'язку зі змінами в зовнішньоекономічній торгівлі країни. Таким чином, необхідно запровадити заходи для стимулювання економічного зростання, для цього вже заплановано зменшення податкового тиску та стимулювання банків до активнішої видачі кредитів малому та середньому бізнесу.

Також, серед напрямів розвитку фінансової системи країни є покращення ефективної діяльності фінансових інститутів та ринкових систем, сприяння розвитку ринку капіталу, вдосконалення механізмів монетарної політики, підвищення ефективності фінансового сектора в обслуговуванні реальної економіки, а також здатність фінансового сектору підтримувати трансформацію економіки Китаю, ефективно захищати та знешкоджувати можливі фінансові ризики.

Список використаних джерел

1. Douglas J. Elliott and Kai Yan The Chinese financial system an introduction and overview //John L. - Thornton China Center - Monograph Series № 6 - July 2013 – 44 p.

2. The 13th five-year plan for economic and social development of the people's republic of China (2016–2020) – Режим доступу: <http://en.ndrc.gov.cn>.

ІМПЕРАТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Баранюк Юрій Романович

Київський національний торговельно-економічний університет

Трансформаційні перетворення, що відбуваються в економіці України, є характерною особливістю для сучасних економічних систем багатьох розвинутих країн світу. Необхідність трансформації національної економіки визначає обраний напрям інтеграції України до країн Європейського Союзу, що ставить перед країною-

претендентом завдання імперативного характеру, які зафіксовані нормами Маастрихтського договору та визначені Копенгагенськими критеріями (географічні, політичні, законодавчі й економічні).

Шляхи та способи досягнення визначених імперативних завдань розкрито авторами монографії [1], що, як очікується, забезпечить економічне зростання України. При цьому, більшість виокремлених імперативних завдань економічного розвитку формують необхідність трансформації державного фінансового контролю. Тому, з урахуванням нинішнього стану економіки України та перспектив її зростання, до імперативів трансформації державного фінансового контролю відносимо:

системність: зміст якої розкривається через необхідність здійснювати подальшу трансформацію державного фінансового контролю у напрямку побудови єдиної моделі, в якій кожен орган контролю охоплюватиме контрольними заходами в межах своїх компетенцій визначені ресурси конкретних підконтрольних об'єктів, що унеможливуватиме як дублювання функцій контролю, так і не залишатиме підконтрольних суб'єктів господарювання без нагляду;

інтеграція: передбачає поєднання державного фінансового контролю з фіскальною, грошово-кредитною, соціальною, ціною, регіональною, галузевою, амортизаційною й екологічною політикою, з метою їх збалансування та ідентифікації взаємозв'язку для визначення можливостей досягнення більш пріоритетних напрямків розвитку економіки;

відкритість: розкривається через необхідність співпраці з міжнародними організаціями і країнами в частині обміну досвідом та даними по зовнішньоекономічній діяльності. В цьому напрямку Україною досягнуто членства в Міжнародній організації вищих органів державного фінансового контролю (INTOSAI), Європейській організації вищих органів державного фінансового контролю (EUROSAI), Комітеті експертів з оцінки заходів по боротьбі з відмиванням грошей (MONEYVAL), Європейському наглядовому органу (GSA) й Європейській службі боротьби з шахрайством (OLAF);

компромісність: вбачається в необхідності збалансувати інтереси держави, органів контролю, підконтрольних суб'єктів господарювання і громадян, причому так, щоб усі суб'єкти були задоволені роботою органів державного фінансового контролю. Не слід органам контролю здійснювати тиск на суб'єктів господарювання чи ускладнювати відносини численними

перевірками, а навпаки – трансформувати їх в напрямку державно-приватного партнерства, в якому орган контролю виступатиме радником і надавати пропозиції як покращити стан фінансово-господарської діяльності;

бачення майбутнього: полягає у формуванні візії трансформації державного фінансового контролю у більш інноваційний спосіб, який б дозволяв контролювати досі непідконтрольні ресурси (рух коштів на рахунках іноземних компаній офшорного типу, криптовалютні операції, тіньову економіку);

відмова від радикальних ініціатив: державний фінансовий контроль повинен здійснюватися за будь-яких обставин, оскільки безконтрольні ресурси не забезпечать наповнення бюджетів і, як наслідок, розвиток економіки;

інклюзивність: створення стану, за якого державний фінансовий контроль сприятиме задоволенню потреб кожного громадянина, боротиметься з бідністю та зменшуватиме нерівності у фінансових можливостях серед населення;

гнучкість: державний фінансовий контроль повинен реагувати на зміни у країні. У випадку ідентифікації ознак не функціональності норми контролю її потрібно трансформувати (у спосіб заміни існуючої чи її вдосконалення);

стабільність: державний фінансовий контроль не повинне виходити за межі визначених напрямів трансформації, досягнення яких відбувалося попередніми роками.

Результатом трансформації державного фінансового контролю в Україні відповідно до визначених імператив стане її наближення до вимог міжнародних стандартів і внутрішніх національних потреб державного управління.

Список використаних джерел

1. Mazaraki A., Melnichenko S., Duginets G. et al. Ukrainian economy growth imperatives: monograph. Edited by Anatolii A. Mazaraki. Prague: Coretex CZ SE. 2018. 310 p.

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Мостицька Наталія Андріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Формування та реалізація дієвої державної фінансової політики є важливою складовою механізму регулювання економічного розвитку країни. Глобалізаційні перетворення та значний ступінь відкритості вітчизняної економіки обумовлюють необхідність вдосконалення інституційних механізмів та важелів фінансового управління з урахуванням середньострокових завдань суспільного розвитку. Механізм фінансово-економічної політики повинен включати комплексну взаємодію інструментів, за допомогою яких забезпечується макроекономічна стабільність держави. В умовах економічних перетворень, доцільним та актуальним є удосконалення теоретико-методологічних засад фінансової політики, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі регулювання економічних циклів, посилення дієвості механізмів підтримки конкурентоспроможності економіки. Важливим є посилення фінансової стійкості бюджетної системи, належне обґрунтування прогностичних значень бюджетних показників з урахуванням оцінки впливу поступового зниження частки видатків зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті.

Державна фінансова політика є одним з дієвих інструментів впливу на динаміку та якісний рівень соціально-економічного розвитку країни. Використання інструментів та важелів фінансової політики має здійснюватись з урахуванням впливу сукупності економічних, інституційних та соціальних факторів. В умовах трансформації економіки, посилюється роль фінансової політики як основи для досягнення макроекономічної стабілізації та подальшого відновлення економічного зростання. Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення поступової адаптації економіки до змін зовнішнього економічного середовища. Водночас, надмірний регуляторний вплив держави знижує темпи росту реального валового внутрішнього продукту в постстабілізаційний період. З метою посилення потенціалу зростання економіки в середньостроковому періоді, необхідним є проведення

збалансованої бюджетної політики, посилення ступеню її координації з монетарною політикою. Реалізація фінансових заходів держави, на основі системного підходу, має сприяти активізації інвестиційних процесів.

На основі дослідження теоретичних засад державної фінансової політики розкрито її економічну сутність як складової соціально-економічного розвитку країни в якості сукупності інституційних засад, форм, механізмів та важелів управління фінансовими процесами на макроекономічному рівні відповідно до визначених пріоритетів суспільного розвитку з метою забезпечення динамічної збалансованості фінансової системи, підвищення дієвості державного регулювання економіки, посилення впливу ендогенних чинників на результативність економічних перетворень. Основними принципами формування державної фінансової політики, на сучасному етапі, є збалансованість, системність, послідовність, адаптивність та інституційна спроможність. Реалізація структурних реформ системи державних фінансів потребує врахування інституційної інерції, що передбачає певний лаг у результативності здійснюваних трансформацій фінансової політики, посилення дієвості контролю за виконанням прийнятих рішень у даній сфері. Трансформація фінансових інститутів є важливим етапом удосконалення та модернізації фінансової системи, що обумовлює перехід до її нового якісного рівня.

В процесі розробки та реалізації заходів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання мають враховуватись стратегічні пріоритети розвитку економіки та умови функціонування фінансової системи в суспільстві. Питання формування дієвого фінансового регуляторного механізму економічного розвитку є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням функцій, які постають перед державою. Співвідношення між складовими архітекtonіки фінансової системи формуються з урахуванням державних та ринкових методів впливу на соціальні та економічні процеси. Вагома роль у забезпеченні державного регулювання суспільного розвитку належить бюджетній політиці, яка може бути відтвореною за допомогою запропонованої структурно-функціональною моделі, яка ґрунтується на інтеграції інструментів і важелів бюджетного, податкового регулювання з урахуванням динаміки макроекономічних процесів та структурних перетворень системи державних фінансів. Застосування даної моделі дозволяє підвищити дієвість бюджетної політики у сфері

формування показників доходної та видаткової частини бюджету, дефіциту бюджету та державного боргу.

Пріоритетним напрямом податкової та бюджетної політики країни є підвищення ефективності управління бюджетними коштами, збалансованості бюджетів усіх рівнів, фінансової самостійності місцевого самоврядування. Доцільним є удосконалення інституційного середовища та інструментарію бюджетного прогнозування та планування, що спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я., Павелко А.В. / Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64 – 73.
2. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
3. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

СЕКЦІЯ 2

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Чугунов Ігор Якович

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджет як суспільно-економічна категорія відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту щодо вироблення, розподілу, споживання послуг і регулювання соціально-економічного розвитку з метою задоволення потреб суспільства. Бюджетна політика є одним із вагомих інструментів державного регулювання суспільного розвитку, оскільки у процесі її формування здійснюється розробка основних напрямів використання бюджетних коштів, керуючись необхідністю вирішення завдань, які стоять перед країною на певному етапі. Рівень збалансованості бюджетної політики впливає на темпи економічного розвитку, а також на інтегрований показник запасу стійкості бюджетної системи, який визначається сукупністю вагомих бюджетних показників, що характеризують стан бюджетної системи. Важливо запровадити відповідну методологію розрахунку на певному інтервалі часу показника запасу стійкості бюджетної системи, який повинен враховувати, передусім, показники питомої ваги дебіторської та кредиторської заборгованості зведеного, державного та місцевих бюджетів до загальної суми видаткової частини відповідного бюджету, аналогічний показник заборгованості за соціальними виплатами, податкове навантаження на економіку, рівень виконання дохідної та видаткової частин бюджету, рівень фінансування дефіциту бюджету, питому вагу державного боргу у валовому внутрішньому продукті.

Підвищення ефективності управління бюджетним процесом передбачає формування бюджетної політики на основі сталого, довгострокового підходу. Розробка бюджетної політики надасть можливість для спрямування розпорядників бюджетних коштів на

обґрунтоване визначення цілей і завдань та досягнення конкретних результатів; розробити довгострокові орієнтири формування і реалізації бюджетної політики, встановити баланс між поточними та капітальними видатками бюджету, що сприятиме забезпеченню стабільності бюджетної системи, оптимізації бюджетних видатків, посилення бюджетної стійкості та збалансованості в довгостроковій перспективі. Пріоритетними напрямками бюджетної політики на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, забезпечення макроекономічної збалансованості. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні економічного зростання.

Метою бюджетної політики в умовах трансформації суспільних відносин є забезпечення макроекономічної стабільності, прискорення економічного зростання, розвитку людського потенціалу та підвищення його якості. З урахуванням пріоритетів соціально-економічного розвитку країни бюджетна стратегія визначає необхідність вирішення наступних завдань: забезпечення стабільності, стійкості та динамічної збалансованості бюджетів всіх рівнів, що передбачає здійснення бюджетної політики на основі фіскальних обмежень, підтримання на безпечному рівні державного боргу та дефіциту бюджету, обґрунтованість бюджетного прогнозування, формування бюджетних показників виходячи з видаткових зобов'язань з урахуванням необхідності їх оптимізації; підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів, що передбачає розвиток програмно-цільового методу бюджетного планування та підвищення якості результативних показників, реформування підходів щодо бюджетних інвестицій, розвиток положень щодо застосування механізмів державно-приватного партнерства як інструменту зниження навантаження на бюджет з метою залучення ресурсів різних секторів економіки з позицій адаптації фінансової діяльності підприємств державного сектору до економічних перетворень та реалізації суспільно важливих програм; концентрацію бюджетних коштів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому, зокрема диверсифікації вітчизняної економіки, соціальної модернізації та якісного оновлення інфраструктури життєзабезпечення.

Бюджетна політика є вагомим інструментом реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни,

забезпечення створення умов для сталого економічного зростання, модернізації економіки і соціальної сфери, підвищення рівня і якості життя населення. Основу бюджетної стратегії складають напрями і завдання, які визначають довгострокову перспективу формування і використання фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів, шляхи вирішення завдань, що впливають з особливостей суспільного розвитку країни та циклічності економічних процесів, динамічну збалансованість, стійкість та стабільність функціонування бюджетної системи. Досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни залежить від ступеня врахування в бюджетній стратегії тенденцій розвитку інституційного середовища фінансово-бюджетного простору, динаміки суспільного розвитку.

Прийняття раціональних і ефективних управлінських рішень щодо використання бюджетних коштів має здійснюватися на основі застосованих заходів за результатами моніторингу і оцінки ефективності та результативності бюджетних програм з врахуванням ступеню їх обґрунтованості виходячи з стратегічного моделювання соціально-економічних процесів, середньострокового планування фінансового забезпечення бюджетних установ, стратегічних програм, інвестиційних та інноваційних проєктів, підвищення якісного рівня контролю та аудиту за використанням бюджетних коштів. З метою забезпечення стабільності, стійкості та збалансованості бюджету в умовах економічних перетворень бюджетна політика має формуватися на основі фіскальних обмежень частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, рівня державного і місцевого боргу, дефіциту бюджету, забезпечення умов для мінімізації фінансових ризиків; формування бюджетних показників виходячи з видаткових зобов'язань з урахуванням необхідності їх оптимізації, ефективного та раціонального використання бюджетних коштів; забезпечення обґрунтованості планування бюджетних видатків та створення механізмів підвищення їх результативності з метою досягнення поставлених результатів.

Важливого значення набуває удосконалення системи середньострокового бюджетного планування і прогнозування виходячи з макроекономічної та бюджетної стратегії, що надасть можливість сформулювати пріоритетні завдання соціально-економічного розвитку країни, оцінити необхідні фінансові ресурси для реалізації даних завдань та визначити основні джерела їх отримання. Розробка середньострокових та довгострокових бюджетних прогнозів надає можливість для прийняття

обґрунтованих, раціональних рішень, оцінки їх наслідків у майбутньому. Ефективність та дієвість бюджетної стратегії в умовах економічних перетворень залежить від ступеня узгодженості цілей, завдань та інструментів соціально-економічної, бюджетної, податкової та грошово-кредитної політики, що дозволить оцінити їх вплив на розвиток економіки та соціальної стабільності. Інституційні засади бюджетної політики ґрунтуються на інтеграції складових фінансового механізму у сфері формування доходів бюджету, планування видатків бюджету, регулювання міжбюджетних відносин, управління державним боргом, виходячи із циклічності економічного розвитку, запасу стійкості державних фінансів, оцінки якості та ефективності використання бюджетних коштів.

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ

**Єрмошенко Анастасія Миколаївна,
Єрмошенко Лариса Вадимівна**

Київський національний торговельно-економічний університет

Запровадження середньострокового бюджетного планування є одним із пріоритетів діяльності Уряду України, який відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, передбачив перехід до стратегічного планування та середньострокового бюджетного планування.

Відсутність цілісної системи стратегічного планування не надає можливості забезпечити бюджетне планування на належному рівні та призводить до послаблення зв'язків між бюджетними програмами та пріоритетами розвитку держави, призводить до непередбачуваності бюджетної та податкової політики.

Середньостроковий бюджетний план сприяє досягненню вищого рівня прогнозування соціально-економічної ситуації в країні і вже багато років застосовується в більшості розвинених країн світу.

В січні 2019 року в Україні набув чинності закон №2646-VIII про зміни до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування, який передбачає узгодження стратегічного та бюджетного планування, запровадження Бюджетної декларації, нового бюджетного календаря, розширення

бюджетних правил.

Зміни до законодавства дозволяють запровадити в Україні трирічне бюджетне планування. Замість однорічних Основних напрямів бюджетної політики запроваджується середньострокова Бюджетна декларація як документ стратегічного планування, який визначає бюджетну політику на наступні три роки. На місцевому рівні інструментом середньострокового бюджетного планування стануть трирічні місцеві фінансові плани.

Бюджетна декларація повинна містити загальні граничні показники видатків та надання кредитів, граничні показники видатків та надання кредитів головних розпорядників бюджетних коштів, цілі державної політики у відповідній сфері діяльності, показники її досягнення, а також оцінку фіскальних ризиків.

Фіскальні ризики – чинники (включаючи умовні зобов'язання та квазіфіскальні операції), що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету, відповідно спричинити збільшення дефіциту бюджету та державного (місцевого) боргу порівняно з плановими бюджетними показниками [1].

Основними новаціями щодо Бюджетного календаря є:

1 березня – Міністерство економічного розвитку і торгівлі подає Міністерству фінансів прогноз макропоказників економічного і соціального розвитку, необхідних для розробки Бюджетної декларації;

15 травня – Міністерство фінансів подає на розгляд Кабінету Міністрів України Бюджетну декларацію;

1 червня – Кабінет Міністрів України схвалює Бюджетну декларацію, яка набуває статусу офіційного документа та оформлюється постановою Кабінету Міністрів. З дня схвалення Бюджетної декларації втрачає чинність Бюджетна декларація, схвалена у попередньому бюджетному періоді;

15 липня – Верховна Рада України розглядає питання щодо Бюджетної декларації на три роки, приймається постанова або рекомендації щодо бюджетної політики;

15 вересня – Кабінет Міністрів України схвалює проект закону про державний бюджет і подає до Верховної Ради України разом із відповідними матеріалами.

Закон вводить в дію нові бюджетні правила. Зокрема, державний та гарантований державою борг не може перевищувати 60% ВВП, а дефіцит державного бюджету – 3% ВВП. Державні

гарантії не перевищуватимуть 3% доходів загального фонду державного бюджету. Граничний обсяг дефіциту державного бюджету в законі про державний бюджет не може бути більшим за обсяг дефіциту в Бюджетній декларації.

Впровадження середньострокового бюджетного планування, забезпечення його зв'язків з галузевими планами будуть сприяти стійкості та ефективності системи державних фінансів, що є основою макроекономічної стабільності та стійкого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 із змінами: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Макогон Валентна Дмитрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Податкова політика є вагомим інструментом регулювання соціально-економічних процесів. В умовах трансформаційних перетворень пріоритетними завданнями податкової політики є: забезпечення повного і своєчасного надходження податків та зборів до бюджетів різних рівнів; максимальне наближення вітчизняної податкової системи до міжнародної практики; стимулювання інноваційної діяльності та створення сприятливого податкового клімату для залучення інвестицій; підтримка малого і середнього бізнесу та підвищення якісного рівня механізму податкового адміністрування.

Враховуючи динамічність та циклічність економічних процесів вносяться зміни до податкового законодавства з метою створення податкових системи міжнародного рівня. В Україні впродовж 2010–2018 років до Податкового кодексу України внесено значний спектр змін та доповнень, зокрема в частині спрощеної системи оподаткування. Розроблений проект Податкового кодексу містив нові правила для платників єдиного податку. Проте після протестів платників єдиного податку, які вимагали збереження чинної системи без змін, вона залишилась у тому самому вигляді, у якому її було

впроваджено в 1998 році. При цьому в Перехідних положеннях було зазначено, що нові правила буде визначено пізніше за результатами дискусій із малим бізнесом. Наступний етап податкових реформ розпочався у 2014 році. Відповідно до Закону Верховної Ради України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-VIII зменшено кількість податків з 22 до 9. Разом з цим більшість податків і зборів скасовано не було, а лише об'єднано в єдиний платіж. Наприклад, збір за спеціальне використання води, збір за спеціальне використання лісових ресурсів, збір за спеціальне користування радіочастотним ресурсом та плату за користування надрами було об'єднано в один податок - «рентна плата». До податку на майно віднесено три податки: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок і плату за землю. Крім того, Законом було встановлено ставку оподаткування - 20 % для пасивного доходу фізичних осіб - дивідендів за акціями та інвестиційними сертифікатами, що виплачуються інститутами спільного інвестування, та 5 % для дивідендів за акціями і корпоративними правами, що виплачуються резидентам, які є платниками податку на прибуток. Визначено не допустимість зменшення бази оподаткування податком на прибуток на розмір деяких витрат, зокрема, тих, що не пов'язані з економічною діяльністю. Згідно Закону зазначене обмеження було скасовано для підприємств, річний дохід яких не перевищує 20 млн. грн.

У 2016 році розроблено План пріоритетних дій Уряду, який передбачав вжиття заходів щодо податкової реформи. На виконання Плану пріоритетних дій ухвалено два закони про внесення змін та доповнень до Податкового кодексу України. У 2016 році до податкового законодавства було внесено такі зміни: на період 2017–2021 років для платників податку на прибуток, річний дохід яких не перевищує трьох мільйонів гривень, а розмір заробітної плати, нарахованої кожному з працівників за звітний період, є не меншим за дві мінімальні заробітні плати. Для доходів у формі заробітної плати було встановлено єдину ставку – 18 % (замість установлених у 2015 році двох ставок – 15 % та 20 %); таку саму ставку було встановлено для оподаткування пасивного доходу фізичних осіб, одержуваного у формі процентів за банківськими вкладками, дивідендів за акціями та інвестиційними сертифікатами, що виплачуються інститутами спільного інвестування (у 2015 році - 20 %). Ставку 5 % було збережено для дивідендів за акціями та корпоративними правами,

нарахованими платниками податку на прибуток. Ставку єдиного соціального внеску (ЄСВ) було знижено до 22 % (замість 36,76–49,5 % у 2015 році залежно від галузі). Максимальну величину бази нарахування ЄСВ було збільшено з 17 – до 25 розмірів мінімальної зарплати. ЄСВ включає в себе внесок до Пенсійного фонду та внески до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Таким чином, вагомим завданням на даний час є забезпечення стабільності податкового законодавства, яке сприятиме поживленню ділової активності та прискоренню темпів економічного зростання.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Крикун Тетяна Іванівна

Київський національний торгово-економічний університет

При виборі стратегічних напрямів формування бюджетної політики визначальними є орієнтири соціально-економічної політики держави, у тому числі створення відповідних умов для оптимальної структурної перебудови економіки, сприянню розробки та запровадженню наукоємних, конкурентоспроможних технологій, збереження та розвиток людського капіталу. Формування та реалізація бюджетної політики України відбувається за достатньо складних як зовнішніх, так і внутрішніх соціально-економічних умов, водночас зростає необхідність посилення соціальної ролі держави. Бюджетна політика уособлює роль держави у регулюванні економічних процесів, забезпеченні макроекономічного зростання, соціальних гарантій населення, сталого суспільного розвитку. Бюджетна політика змінюється та коригується у відповідності до соціально-економічного завдань держави на відповідних етапах розвитку, що впливає на необхідність визначення відповідної тактики та стратегії у формуванні та реалізації політики держави у сфері бюджету. Держава використовує бюджетні видатки як інструмент реалізації ефективною соціально-економічної політики. На формування видаткової частини бюджету впливають визначені державою пріоритети розвитку національної економіки та

суспільства, питання підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами, необхідність досягнення більшої результативності від здійснених бюджетних видатків на всіх стадіях бюджетного процесу.

Одним із принципів, на яких ґрунтується бюджетна система країни є ефективність та результативність, який полягає у досягненні всіма учасниками бюджетного процесу відповідного результату при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів. Завдяки прийняттю обґрунтованих управлінських рішень має досягатись раціональне та цільове використання бюджетних коштів, результативність в діяльності розпорядників бюджетних коштів. Ефективність виконання бюджету є одним з важливих показників якості використання державних коштів. Кількісно ефективність бюджетної політики вимірюється відношенням отриманих результатів до обсягу здійснених бюджетних видатків. Шляхами поліпшення якості управління бюджетними ресурсами має бути, зокрема комплексне використання програмно-цільового методу планування бюджетів усіх рівнів, подальше удосконалення системи моніторингу й оцінювання результативності та ефективності бюджетних програм; приведення внутрішнього аудиту у відповідність до світових стандартів. У підвищенні якості та ефективності управління бюджетними ресурсами необхідним є постійне підвищення ролі державного аудиту у системі бюджетного процесу на всіх його стадіях. Бюджетна політика має розглядатись як складова системи інститутів суспільства, розвиток системи бюджетного регулювання сприятиме здійсненню відповідних інституційних змін сучасного економічного середовища. Бюджетна політика невіддільна від існуючих у країні інститутів, які утворюють певне інституційне середовище, що визначає відповідні фінансово-економічні відносини. Для розробки і реалізації збалансованого бюджетного регулювання протягом певного періоду бюджетна політика має визначатись, виходячи з циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів і запасу стійкості бюджетної системи, суттєве зменшення якого може призвести до ускладнень у проведенні ефективного бюджетного регулювання щодо позитивного впливу на економічне зростання.

Одним із основних інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку є перспективне бюджетне планування, яке полягає в розробці основних напрямів формування та використання бюджетних коштів на середньострокову перспективу, відповідно до завдань, що постають перед суспільством на певному

етапі його розвитку. У процесі перспективного бюджетного планування створюються умови для розв'язання важливих проблем державного впливу на економічний розвиток. Розробка і реалізація бюджетної політики має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилять збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи.

З метою посилення впливу бюджетної системи на соціально-економічний розвиток суспільства необхідно здійснювати заходи, спрямовані на підвищення рівня збалансованості і прозорості бюджету, ефективності використання бюджетних коштів, удосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення якісного виконання бюджетів усіх рівнів, здійснення дієвого фінансового контролю. Взагалі необхідним є не тільки розробка прогнозних бюджетних показників на середньострокову перспективу але й визначення довгострокової бюджетної стратегії з урахуванням циклічності економічного розвитку, що підвищить керованість бюджетного процесу.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я., Павелко А.В. / Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64 – 73.
2. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов,А.В.Павелко,Т.В.Канєва та ін.; за заг.ред. А.А.Мазаракі. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. 376 с.

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Адаменко Ірина Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фіскальна політика є однією із найважливіших стратегічних складових економічної політики. Зміни в податково-бюджетній сфері мають надзвичайно важливе значення для розвитку реального сектора економіки. Фіскальна політика впливає на рівень сукупного попиту в економіці, разом з грошово-кредитною та валютною політикою визначає стан платіжного балансу, рівень інфляції, темпи зростання внутрішнього та зовнішнього боргу, темп економічного зростання. Зміни рівня оподаткування та державних витрат значною мірою впливають на поведінку виробників та споживачів, і, з рештою призводять до перерозподілу доходів в економіці.

До того ж державні фінанси України перебувають у стадії реформування і частина проблем динамічного розвитку, які стримують економічне зростання, тісно пов'язана з податково-бюджетною сферою. Методологія адміністрування податкових надходжень розвинена недостатньо, що зумовлює нестабільність в системі державного регулювання, розбіжності між прогнозними очікуваннями та фактичним виконанням державного бюджету. Необхідно скорегувати фіскальну політику, націливши її на сприяння економічному зростанню відповідно до концептуальних засад стратегії соціально-економічного розвитку України. При цьому заходи з фіскального корегування мають розроблятися у рамках загальної методології, яка об'єднує питання проведення широкого комплексу заходів із задачами досягнення економічних цілей не лише у відношенні економічного зростання, але й забезпечення прийняттого рівня інфляції та стану платіжного балансу. За таких умов вкрай актуальним є отримання ефективних прогнозів та впровадження в практику сучасних економічних методів аналізу та прогнозування державних фінансів.

Отже, економічна політика і, зокрема, фіскальна політика мають бути націлені на укріплення внутрішнього економічного простору шляхом активізації внутрішніх факторів економічного зростання. Зусилля органів державної влади та місцевого самоврядування мають

бути спрямовані на забезпечення економічної стабільності, створення умов для легалізації неформального сектора економіки, сприяння збільшенню внутрішніх інвестицій, посилення конкуренції, зростання платоспроможного попиту.

Важливою при створенні умов для економічного зростання є роль макроекономічної політики – реалістичний бюджет, стабільний валютний курс, низька інфляція та ефективне, раціональне управління державним боргом. Однак така політика, будучи, безумовно, необхідною, проте не є достатньою для забезпечення високих темпів економічного зростання.

Теорія економіки попиту особливо підкреслює важливість рівня оподаткування для стимулювання інвестицій. Зниження податкового тиску збільшує вільні ресурси для бізнесу і підтримує інвестиційний попит. Разом з тим, стимулюючий ефект податків не можна розглядати без урахування зв'язку між податками та державними видатками, частина з яких позитивно впливає на економічне зростання. Особливо це стосується продуктивних видатків бюджету на розвиток науки, людського капіталу та інфраструктури.

Існуюча податкова система не забезпечує стимулів для розвитку та підприємницької активності. Високі ставки оподаткування стримують розвиток виробництва та спонукають до виведення значної частини бізнесу до неформального сектора економіки, що, зрештою, спричиняє до скорочення надходжень до бюджету. Скорочення податкового тиску та зменшення адміністративних перешкод дозволило б вивести частину бізнесу з тіні та за рахунок цього збільшити доходи бюджету. Це надзвичайно важлива задача для країни, в якій тіньовий сектор економіки складає половину офіційного ВВП.

Отже, вагомими завданнями фіскальної політики на даний час є зміна підходів щодо податкового регулювання та підвищення ефективності державних видатків, що потребує формування виваженої системи цілій економічної політики, створення умов для ефективного виконання функцій та завдань органів державного управління.

Розробка обґрунтованої фіскальної політики надасть можливість реагувати на вплив ендогенних та екзогенних чинників, зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури, зберігаючи відповідні фінансово-бюджетні параметри цілісного соціально-економічного розвитку країни.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Качула Світлана Валентинівна
Університет митної справи та фінансів

Зміцнення фінансової самостійності територій є вагомим результатом проведення бюджетної децентралізації в Україні. Лише за умов наявності достатніх фінансових ресурсів органи місцевої влади спроможні повноцінно виконувати покладені на них функції та повноваження, сприяти зміцненню та розширенню доходної бази місцевих бюджетів як основи реалізації на місцевому рівні ефективної бюджетної політики розвитку адміністративно-територіальних утворень та підвищенню рівня і якості життя населення.

Місцеві бюджети є підґрунтям функціонування місцевого самоврядування, джерелом фінансування соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства тощо. Використовуючи наявні фінансові ресурси вони мають сприяти вирішенню проблем певних адміністративно-територіальних одиниць, забезпеченню соціально-економічного розвитку територій, поживленню підприємницької діяльності. Результатом цілеспрямованих та фінансово забезпечених заходів органів місцевого самоврядування має бути покращення якості життя населення. Саме тому місцеві бюджети мають вагоме значення не лише в системі суспільних фінансів, а й в економічній системі будь-якої держави.

Основою фінансової незалежності та самостійності у вирішенні органами місцевого самоврядування покладених на них суспільно необхідних функцій і завдань є доходи місцевих бюджетів. Вони забезпечують стабільність бюджету і фінансування видатків. Нині в Україні створено сприятливі умови щодо розширення фінансових можливостей місцевого самоврядування. Так, в результаті бюджетної децентралізації місцеві органи влади отримали значно більше як повноважень, так і обов'язків. У процесі реформування та удосконалення бюджетного законодавства місцеві бюджети акумулюють більше фінансових ресурсів і поступово набувають все вагомішого значення у аспекті впливу на соціально-економічний

розвиток як територій, так країни в цілому. Отже, особлива увага приділяється доходам місцевих бюджетів, адже від обсягу наповнення місцевого бюджету залежить фінансування суспільно та економічно важливих програм певного адміністративно-територіального утворення. Однією з проблем на місцевому рівні є недостатньо чітке бачення основних пріоритетів соціально-економічного розвитку територій при плануванні та формуванні бюджету адміністративно-територіальної одиниці, що призводить до неефективного використання коштів місцевих бюджетів. Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів необхідно здійснювати: оцінку фінансових ресурсів, які мають бути спрямовані на реалізацію визначених цілей та завдань соціально-економічного розвитку територій; підвищення дієвості фінансового контролю реалізації видаткових повноважень місцевих органів влади; оцінку ефективного витрачання бюджетних коштів та отриманих результатів.

Слід зазначити, що одним з основних наслідків децентралізації влади є децентралізація відповідальності. Це сприяє утвердженню інституту політичної відповідальності, як засобу підсилення заінтересованості мешканців територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, у формуванні інституту громадянського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Розвиток інноваційних технологій потребує вчасного реагування на соціально-економічні зміни. У зв'язку з цим важливим науковим завданням стає вивчення досвіду тих країн світу, які змогли створити на своїй території дієві стимули та механізми, що зміцнюють її фінансовий потенціал, створюють умови ефективного використання фінансових ресурсів, сприяють належній організації бюджетного процесу, забезпечують реалізацію стратегічних і тактичних цілей і завдань бюджетної політики на місцевому рівні. У аспекті використання зарубіжного досвіду для стабільного формування дохідної частини місцевих бюджетів на сучасному етапі розвитку України вважаємо першочерговим створення умов для підвищення інвестиційної привабливості територій. Пожвавлення інвестиційної активності дозволить вирішити декілька проблем одночасно: створення нових робочих місць, підвищення зайнятості населення, отже ймовірного зниження окремих видатків місцевих бюджетів соціального спрямування; зростання податкових надходжень до бюджету, розвиток інфраструктури. Для реалізації завдання ефективного використання коштів місцевих бюджетів важливим є

удосконалення бюджетного планування, підвищення ефективності спрямування бюджетних коштів на досягнення науково обґрунтованих цілей та завдань бюджетної політики суспільного розвитку.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Коровій Валерій Вікторович

Київський національний торгово-економічний університет

Бюджетна політика є одним з дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та подальшої активізації економічного зростання. Використання інструментів та важелів бюджетної політики щодо підтримки системних перетворень фінансової складової суспільного розвитку має здійснюватися з урахуванням впливу сукупності економічних, інституційних та соціальних факторів. Результативність бюджетного регулювання залежить від рівня наукової обґрунтованості його ролі в розвитку суспільних відносин, моделі соціально-економічного розвитку держави. В умовах економічних перетворень доцільним є пошук оптимального співвідношення між макроекономічними показниками та часткою валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджетну систему, ступеню її децентралізації та підвищення якісного рівня розвитку бюджетних інститутів. Виходячи із мети та завдань стратегії поступального розвитку економіки, пов'язаної з підвищенням рівня ефективності її ендогенної складової, необхідним є удосконалення інституційного середовища бюджетної політики. Розвиток системи фінансового регулювання соціально-економічної динаміки зумовлює необхідність відповідних структурних змін взаємовідносин між учасниками бюджетного процесу. Належний рівень обґрунтованості рішень щодо формування основних показників функціонування бюджетної системи у сфері доходів, видатків бюджету, міжбюджетних відносин, дефіциту бюджету і державного боргу сприяє підвищенню дієвості регуляторного механізму бюджетної політики. З метою покращання якісного рівня інституційного забезпечення бюджетної політики необхідним в

процесі її формування є реалізація принципів єдності, комплементарності, системності, ефективності.

Розвиток суспільства зумовлює необхідність відповідних інституційних змін у взаємовідносинах між учасниками бюджетного процесу та підвищення ефективності бюджетної політики у системі державного регулювання економіки. Від якості та своєчасності прийняття рішень щодо управління державними фінансами залежить збалансованість бюджетної системи та результативність бюджетного регулювання. Важливим є визначення економічної сутності та напрямів бюджетної політики як інструменту соціально-економічного розвитку, запровадження дієвих бюджетних механізмів у системі інституційного середовища суспільства, підвищення результативності програмно-цільового методу планування видатків бюджету як складової державного регулювання економіки. Бюджетна політика є однією з основних складових державного регулювання економіки країни, визначення бюджетної пріоритетності достатньо суттєво впливає на структурні перетворення у галузях економіки, соціальній сфері, рівень людського капіталу, конкурентноспроможність національної економіки.

Економічна сутність бюджетної політики у сфері видатків в якості інструменту регулювання економічного розвитку полягає у використанні бюджетної архітекtonіки, яка визначається оптимальними співвідношеннями структури видаткової частини бюджету для впливу на динаміку економічного зростання. Основними передумовами досягнення якісного рівня здійснення державного регулювання є виваженість підходів при формуванні бюджетних видатків, що сприятимуть реалізації основних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Доцільним є планування бюджетних програм та суспільних послуг, які відповідають встановленим пріоритетам держави, є найбільш ефективними та дієвими, спроможними забезпечувати економічну стійкість у довгостроковій перспективі. Розвиток системи планування та виконання бюджетів, що ґрунтується на принципах програмно-цільового методу, потребує удосконалення бюджетного процесу щодо запровадження середньострокового планування, посилення спрямованості бюджетного планування на кінцеві результати та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів. Одним з основних завдань бюджетного регулювання є упорядкування кількості бюджетних програм, складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні бюджетні періоди

відповідно до напрямів розвитку галузі, підвищення якісного рівня розробки паспортів та інтегральної оцінки виконання бюджетних програм. підготовки бюджетних запитів, здійснення моніторингу бюджетної результативності.

Подальший соціально-економічний розвиток країни у певній мірі залежить від підвищення якісного рівня системи планування та використання державних видатків. Формування видаткової частини бюджету повинно здійснюватися у відповідності до визначених пріоритетів розвитку економіки, досягнення результативності від здійснених бюджетних видатків. Програмно-цільовий метод планування видатків бюджету як інструмент бюджетного регулювання надає можливість встановити пріоритети в межах граничних обсягів бюджетних асигнувань, регулювати розподіл коштів між бюджетними програмами, сприяти більшій ефективності та прозорості використання бюджетних ресурсів, посилити взаємозв'язок між використаними бюджетними коштами та отриманими відповідними результатами, рівнем наданих суспільних послуг.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я., Павелко А.В. / Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64 – 73.
2. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
3. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2016. № 28/1. С. 217 - 226.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА КРАЇНИ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Лисяк Любов Валентинівна
Університет митної справи та фінансів

Бюджетна політика є ваговою складовою у системі державного регулювання економіки. Архітектоніка інструментів та важелів бюджетної політики, зокрема, збалансоване співвідношення доходів

та видатків бюджету, кредиту, державного боргу та інших сприяє ефективному розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві відповідно до окреслених стратегічних цілей та тактичних завдань. Злагожене функціонування цілісного механізму реалізації бюджетної політики здатне забезпечити макроекономічну стабілізацію та сприяти активізації процесів економічного зростання та соціального розвитку суспільства. Відповідно завдання бюджетного регулювання мають бути підпорядковані стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць.

Світовий досвід підтверджує, що формування та реалізація бюджетної політики у сучасних умовах загальносвітової нестабільності та високих ризиків потребує дотримання принципів виваженості та відповідальності перед суспільством. Це передбачає економію бюджетних коштів, дотримання бюджетної дисципліни, прозорості бюджету, доступності, зрозумілості звітності щодо його виконання громадськості, що сприяє згуртованості суспільства, підвищенню рівня довіри у ньому, формуванню доходів бюджету, зменшенню дефіциту бюджету та боргових зобов'язань.

Вагомим компонентом виваженої та ефективної бюджетної політики є розробка та послідовна реалізація бюджетної стратегії, яка ґрунтується на середньостроковому бюджетному прогнозуванні і плануванні у процесі підготовки бюджету.

Оцінюючи пріоритети бюджетної політики України у сфері видатків, слід зазначити, що впродовж останніх років вони забезпечували реалізацію переважно тактичних завдань. Так, впродовж 2010-2017 років частка поточних видатків зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті (ВВП) коливалася у межах 28,8-32,9 відсотків. Найбільше їх значення спостерігалось в 2011 році, найвище – в 2013 році. При цьому частка капітальних видатків зведеного бюджету у ВВП була надзвичайно низькою і перебувала у діапазоні 1,3 (2011 рік) – 3,3 (2017 рік) відсотка (у середньому за аналізований період вона знаходилася на рівні 2,6 відсотка ВВП). Процес бюджетної децентралізації, що активно проводиться в Україні, поступово сприяє нарощенню фінансової спроможності місцевих бюджетів, що відобразилось у зростанні їх капітальних видатків на розвиток соціальної інфраструктури. Аналіз капітальних видатків місцевих бюджетів свідчить, що в 2015 році вони склали 1,5 відсотків ВВП, в 2016-2017 роках відповідно до 1,9 та 2,4 відсотків ВВП (для порівняння: впродовж 2011-2014 років їх

обсяг щорічно становив лише 0,8 відсотків ВВП).

Достатньо складною залишається проблема державного боргу, його частка у ВВП впродовж 2013-2017 років значно зросла. Так, якщо в 2013 р. вона становила 40,2% ВВП, то в 2014 р. вже 69,4 відсотка ВВП, в 2015 році – 79,4 відсотка, в 2016 році – 80,9 відсотка, і незважаючи на позитивну тенденцію щодо зниження в 2017 році до 71,8 відсотків ВВП, все ще залишається вищою за встановлену допустиму межу. Вирішення боргової проблеми потребує активізації економічної динаміки поряд з реалізацією політики бюджетної консолідації, підвищення ефективності бюджетного планування, підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів. Ці заходи є складними і потребують значних зусиль, враховуючи, наприклад, що результати фіскальної консолідації очікуються зі значним лагом, а її короткотермінові наслідки, як правило, негативні. В Україні, використовуючи досвід зарубіжних країн, необхідно враховувати інституційні чинники та вживати превентивні заходи щодо можливої нейтралізації негативних наслідків проведення політики фіскальної консолідації. При визначенні інструментів та параметрів бюджетної політики слід враховувати також боргове навантаження, використовувати інституційні можливості економіки для розширення вибору інструментів фінансування бюджетного дефіциту, проводити бюджетно-податкову політику узгоджено з грошово-кредитною політикою. Враховуючи особливості чинників, які спричинили різке збільшення державного боргу, необхідно здійснювати прогнозування та ґрунтовний аналіз боргових параметрів фінансової безпеки України, підвищити ефективність фінансового контролю за її дотриманням відповідно до бюджетної стратегії з використанням бюджетних важелів та інструментів.

Важливим є використання в Україні світового досвіду обмеження бюджетних дефіцитів, оцінки впливу окремих інструментів бюджетної політики на економічне зростання, підвищення рівня розвитку інституцій, що є основним інструментом для посилення дії механізмів ланцюгового впливу на структурні зміни та економічне зростання.

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Легкоступ Ігор Іванович

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Розпочата у 2015 році реформа бюджетної децентралізації в Україні на сьогодні досягла певних позитивних результатів. По-перше, стрімко зростали доходи місцевих бюджетів, загальний фонд яких збільшився з 98,2 млрд. грн. у 2015 році до 234,1 млрд. грн. у 2018 році або у 2,5 рази. По-друге, за період реформування було утворено 665 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Надходження доходів місцевих бюджетів ОТГ за 2018 рік зросли на 62,1 % та склали 20,9 млрд. грн. [1].

По-третє, відчутно зросла бюджетна підтримка місцевих бюджетів з боку держави – протягом 2014-2018 рр. видатки на соціально-економічний розвиток регіонів зросли з 0,5 млрд. грн. до 19,37 млрд. грн. Станом на 01.01.2019 р. залишки коштів усіх місцевих бюджетів України становили 49 млрд. грн., що свідчить про значний фінансовий потенціал місцевого самоврядування.

Фінансова база місцевих бюджетів в результаті реформи децентралізації розширилась новими джерелами доходів. Так, до обласних бюджетів стали надходити 10 % податку на прибуток підприємств, бюджети місцевого самоврядування поповнились акцизним податком з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизними товарами, частиною акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на її територію пального, частиною рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення, частиною екологічного податку.

Проте, поряд із позитивними кроками в напрямку бюджетної децентралізації, залишається низка проблем, наявність яких свідчить про те, що бюджетна система України все ще залишається надто централізованою, а уряд прагне залишити значні важелі свого впливу на формування місцевих фінансів. Так, надавши нові джерела доходів місцевим бюджетам, про які було зазначено вище, уряд позбавив їх 25% податку на доходи фізичних осіб, які тепер спрямовуються до держбюджету.

Занадто великою у структурі доходів місцевих бюджетів залишається частка трансфертів з державного бюджету – на рівні 50-55 % в середньому по Україні. За роки реформи децентралізації цей показник так і не зменшився, що свідчить про переважання центральних фінансів у структурі місцевих доходів над власними та закріпленими. Постійно вводяться нові види трансфертів з державного бюджету – станом на початок 2019 року передбачено 3 види дотацій та 21 вид таких субвенцій [2]. У структурі державного бюджету створені 2 великі фонди для фінансування місцевого розвитку – державний фонд регіонального розвитку та державний дорожній фонд.

Існуючі 2 місцеві податки та 2 збори не мають значного впливу на формування власної доходної бази місцевого самоврядування. Їх питома вага у структурі усіх місцевих доходів України (з трансфертами) не перевищує 10 %, у той час, як у деяких країнах ЄС така частка досягає 70 %. Останнім кроком по згортанню фінансової автономії місцевого самоврядування стала заборона уряду на розміщення у банках тимчасово вільних коштів загального фонду місцевих бюджетів у 2019 році [3].

Зважаючи на вищевикладене, пропонуємо ряд заходів, спрямованих на збільшення бюджетної автономії місцевого самоврядування та зростання його ресурсної бази:

дозволити встановлювати нові місцеві податки і збори, які не дублюють подібні загальнодержавні надходження, не обмежуючи їх кількість Податковим кодексом;

залишити за місцевими бюджетами 100 % податку на доходи фізичних осіб з перспективою зробити цей податок місцевим;

закріпити за місцевими бюджетами від 50 до 100 % податку на прибуток підприємств, залежно від доходної спроможності відповідного регіону;

зменшити суму та кількість субвенцій з державного бюджету, залишивши їх для тих регіонів, де власні та закріплені доходи не забезпечують відповідні видаткові повноваження;

припинити практику заборон для місцевого самоврядування використовувати залишки бюджетних коштів на свій розсуд.

Бюджетна децентралізація в Україні є однією із цілей економічних реформ і дієвим засобом демократизації суспільства, відновлення миру та злагоди у державі.

Список використаних джерел

1. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про

результати 2018 року та перспективи 2019 // Децентралізація дає можливості: сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10670?page=2>.

2. Джерела доходів місцевих бюджетів // Децентралізація дає можливості: сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/14/>

3. Місцеві бюджети втратили інвестиційний вибір // Financial club: сайт. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://finclub.net/ua/analytics/mistsevi-biudzhety-vtratyly-investytsiinyi-vybir.html>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Нікітішин Андрій Олександрович

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний етап економічних перетворень засвідчує тенденцію до зростання ролі державних фінансів у сфері державного регулювання соціальними та економічними процесами. Досягнення поставлених цілей соціально-економічного розвитку України вимагає розробки методологічних підходів до розвитку державної податкової політики та її важливої і невід’ємної складової - податкового регулювання.

Податкове регулювання соціально-економічного розвитку – це забезпечення якісних змін в країні, які мають наслідком підвищення ефективності функціонування економічної системи, що створює передумови для соціального добробуту. Вагомий вплив податкового регулювання на формування доходів бюджету країни, економічне зростання, соціальний розвиток визначає його значну роль у соціально-економічному розвитку країни. Таким чином, податкове регулювання, як напрям і складова податкової політики, є вагомим інструментом формування дохідної частини бюджету країни, впливу на економічні та соціальні процеси. Необхідність активного використання урядом сучасного податкового регулювання, у рамках державної податкової політики, зумовлена тим, що воно спроможне забезпечити:

економічний розвиток, шляхом зміни податкового

навантаження, регулюючи таким чином сектори економіки, приватні та державні інвестиції, співвідношення між витратами, заощадженнями, доходами;

адаптацію фінансової політики до циклічних коливань, шляхом зниження податків під час спаду і депресії та підвищення у фазі буму, досягаючи таким чином макроекономічної стабілізації;

повну зайнятість населення, шляхом зміни ставок податків, регулюючи ефективний попит на товари і послуги;

зменшення нерівності в доходах, шляхом оподаткування заможних платників більш високими ставками податків за прогресивної системи, запровадження майнових податків, регулюючи майнове розшарування в суспільстві;

стабільність цін на товари та послуги, шляхом впливу на інфляцію, регулюючи розмір прямого та непрямого оподаткування.

Здійснюючи податкове регулювання необхідно забезпечувати рівновагу фіскальних, економічних, соціальних інтересів уряду та членів суспільства при втручанні у ринок. Зазначеного можливо досягнути на основі ключового положення однієї з головних теорій економічного регулювання: теорії суспільного інтересу. Сутність зазначеної теорії полягає у тому, що уряд здійснює регулювання у відповідь на вимогу членів суспільства з метою забезпечення корекції недосконалих ринкових відносин, шляхом оподаткування та найбільш ефективного використання податкових фінансових ресурсів.

Тривалий період податкова система України розвивалася під впливом невиваженої політики економічного регулювання, що знаходило свій прояв у лобюванні приватних бізнес інтересів та існуванню неформальних каналів впливу великих фінансово-промислових груп - платників податків на державну політику.

Приклад 2010-2013 рр. засвідчив, що інституційні засади вітчизняної податкової політики формувалися під впливом основних положень економічної теорії регуляторного захоплення, вони не завжди відповідали суспільним інтересам.

За теорією суспільного інтересу органи регулювання створюються на благо суспільства. Держава є інституційним органом, який функціонує в суспільстві, маючи на меті забезпечення суспільних інтересів. Зовсім протилежний фундаментальний зміст регулювання проявляється у теорії регуляторного захоплення. Регуляторне захоплення знаходить своє вираження у впливі бізнесу на державні регуляторні рішення які мають негативні соціально-економічні наслідки. Вперше зазначений термін розкрив

Нобелівський лауреат Дж. Стіглер, здійснивши опис теорії регуляторного захвату.

Необхідно реалізовувати податкову політику в інтересах суспільства, а не приватних бізнес інтересів, яка б виключала прояви рентаорієнтованої поведінки усіх її суб'єктів. Зазначене вимагає підвищення якості державних інститутів, спроможності держави як регулятора протидіяти впливу інтересів бізнесу, розбудови інституційних механізмів які б забезпечували інституційну стійкість держави.

Застосування положень теорії суспільного інтересу у розбудові сучасних засад податкового регулювання сприятиме максимізації суспільного добробуту. Використовуючи ключові положення теорії суспільного інтересу сучасне податкове регулювання має здійснюватися урядом з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

БЮДЖЕТНІ ВИДАТКИ У РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Радіонов Юрій Денисович
Рахункова палата України

Бюджетні видатки в сучасних умовах розвитку залишаються важливим інструментом реалізації, як бюджетної так і фінансової політики держави. Від ефективності переміщення значних обсягів грошових коштів з одних на інші напрями, залежать темпи економічного зростання, розвиток соціальної сфери.

Ефективне регулювання бюджетними видатками впливає на якість здійснення структурних перетворень в економіці, підвищує результативність бюджетної політики, забезпечує стійкість фінансової системи країни.

Основна регулююча роль видатків бюджету полягає у перерозподілі валового внутрішнього продукту (ВВП) між сферами економічної діяльності, адміністративними одиницями країни, соціальними групами населення для забезпечення дієвості соціально-економічного розвитку. Видатки бюджету за економічною сутністю є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового

фонду держави та його використання за цільовим призначенням для зростання суспільного добробуту [1].

Метою регулювання бюджетних видатків у системі соціально-економічного розвитку країни є реалізація збалансованої економічної політики держави. Регулятивна функція бюджетних видатків є складовою фінансового регулювання, а ефективність регулюючих процесів потребує постійного вдосконалення усіх складових елементів в рамках бюджетної системи, оскільки, від цього залежить повнота виконання завдань покладених на бюджетну політику, формування основ стабільності фінансової системи країни.

Взяті державою зобов'язання щодо соціально-економічного розвитку країни потребують виважених, поетапних кроків, зокрема консолідації бюджетних видатків у найбільш важливих, стратегічних напрямках розвитку економіки та соціальної сфери.

Основним завданням формування дієвого механізму регулювання бюджетними видатками у системі соціально-економічного розвитку є створення відповідних умов стимулювання розвитку базисних високотехнологічних виробництв, які в майбутньому можуть стати основою створення нової економіки, сформують передумови модернізації провідних галузей економіки, забезпечать довготривале макроекономічне зростання.

Показники видатків усіх рівнів бюджету щорічно різняться і залежать, як від фінансових можливостей бюджетної системи, так і пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. На цьому етапі розвитку, простежується невідповідність структури видатків бюджету цільовим орієнтирам забезпечення економічного зростання. Необхідно удосконалювати механізм регулювання бюджетними видатками з метою подолання негативних соціально-економічних тенденцій.

Збалансування бюджетних видатків передбачає раціональне та обґрунтоване їх планування та використання у відповідності до завдань соціальної та економічної політики держави.

Видатки бюджету спрямовані на реалізацію програм соціально-економічного розвитку взаємодіють між собою, посилюючи або навпаки послаблюючи результативну складову.

Важливим напрямом удосконалення архітекτονіки бюджетної системи повинно бути бюджетування орієнтоване на результат.

При формуванні доходів бюджету та відповідних обсягів видатків важливим є використання дієвих підходів в розрізі основних складових, застосування кількісного і якісного аналізу впливу

бюджетних видатків на соціально-економічний розвиток, а також застосування програмно-цільового методу планування видатків з метою підвищення результативності використання бюджетних коштів.

Запровадження середньострокового бюджетного планування є обов'язковою умовою проведення виваженої й послідовної державної політики, дасть змогу синхронізувати та узгодити її не тільки в часовому просторі (на коротко- й середньострокову перспективу), а й за регіональною та галузевою ознаками, а також привести бюджетні програми й ресурси у відповідність із пріоритетами соціально-економічного розвитку, посилити фіскальну дисципліну та запобігти ухваленню популістських політичних рішень, не підкріплених фінансовими ресурсами [2].

Видатки бюджету у системі регулювання соціально-економічного розвитку мають ґрунтуватись на сукупності форм, засобів, механізмів формування та реалізації завдань бюджетної політики. Пріоритети бюджетної політики є основою регулювання бюджетних видатків з метою суттєвого впливу на трансформацію галузевої структури економіки, соціальної сфери, забезпечення зростання рівня людського капіталу, конкурентоспроможності національної економіки.

Ефективне регулювання бюджетними видатками у системі соціально-економічного розвитку країни, передбачає якісне виконання бюджету, раціональне використання обмежених бюджетних коштів з урахуванням циклічності економічного розвитку, дієвого фінансового контролю (аудиту) з метою запобігання виникнення бюджетних порушень, визначення чітких пріоритетів в економічній та соціальній сферах на середньострокову перспективу.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди - 2016. - Вип. 28(1). - С. 217-226

2. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. *Казна Україна*. 2014. № 6. С. 25–28

3. Шапоренко О.О. Розвиток середньострокового бюджетного планування в Україні // *Фінанси України*. – 2018. - №9. – С.45-59

РОЗВИТОК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ РЕСУРСАМИ

Самошкіна Ольга Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Спрямованість бюджетної політики на ефективне і результативне вирішення пріоритетних завдань забезпечення соціально-економічного розвитку країни потребує постійного удосконалення системи державного управління бюджетними ресурсами. Особливості розподілу бюджетних коштів знаходять своє відображення у формуванні обсягу і структури видатків бюджету, які в сучасних умовах виступають в якості інструменту регулювання суспільного розвитку і механізму реалізації соціально-економічної політики країни.

На сьогодні у більшості країн із розвинутою і трансформаційною економікою відбуваються процеси реформування управління бюджетним процесом у напрямку посилення взаємозв'язку між стратегічними пріоритетними цілями розвитку країни і результатами діяльності органів державного управління. Для забезпечення ефективної реалізації зазначеного крім традиційних методів бюджетного планування, у тому числі нормативного, балансового, екстраполяційного, прямого розрахунку, економічного аналізу, застосовують прогресивні принципи і підходи до управління видатковою частиною бюджету, зокрема, методи базисного і програмного формування, програмно-цільовий підхід, орієнтоване на результат бюджетування.

З метою послідовного і системного вирішення стратегічних пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, забезпечення збалансованості і стійкості фінансової і бюджетної систем у середньо- та довгостроковій перспективі відбувається поглиблення застосування принципів перспективного бюджетного прогнозування і планування, у тому числі на засадах програмно-цільового методу. Система програмно-цільового управління видатками бюджету удосконалюється у напрямку розширення часового діапазону формування шляхом складання довгострокової бюджетної стратегії і довгострокового прогнозування видаткової частини бюджету у системі державного стратегічного планування з

метою узгодження стратегічних галузевих планів і стратегічних планів розпорядників бюджетних коштів з бюджетними можливостями, а також програмно-цільового розподілу бюджетних коштів у середньостроковій і річній перспективі у відповідності із довгостроковими бюджетними прогнозами і стратегічними галузевими планами.

Важливим показником, що характеризує ефективність управління державними фінансами, є результативність бюджетної діяльності, яка достатньо тривалий час залишається недооціненою в системі управління бюджетним процесом багатьох країн. Сучасні моделі управління бюджетними ресурсами не в достатній мірі орієнтовані на кінцевий результат, що найчастіше проявляється в здійсненні оцінки ефективності використання бюджетних коштів шляхом визначення рівня виконання планових показників без оцінки досягнення кінцевих результатів, а також формуванні бюджетних програм на основі відповідних показників попередніх періодів, скорегованих на рівень інфляції, без врахування досягнутого рівня результативності програмних заходів. Оцінка ефективності і результативності бюджетних програм та діяльності органів державного управління досі залишається недостатньо дослідженою сферою економічної науки, незважаючи на надзвичайну практичну цінність такої оцінки. Слід також зауважити про відсутність однаковості щодо наукового обґрунтування показників соціально-економічної ефективності і результативності бюджетних програм, їхнього змісту та співвідношень між ними.

Завдання переходу до більш прогресивних моделей управління бюджетними ресурсами передбачають вимірювання і оцінку результативності бюджетних програм і діяльності органів державного управління, досягнення запланованого соціально-економічного ефекту бюджетної діяльності. Сутність нових підходів полягає в тому, що бюджетна результативність вимірюється не лише ступенем освоєння виділених бюджетних асигнувань, а досягненням конкретних суспільно вагомих результатів бюджетної діяльності. Зазначене передбачає перехід від планування бюджетних ресурсів до планування бюджетних результатів шляхом інтеграції оцінки результативності бюджетної діяльності у різні стадії бюджетного процесу, який, окрім процедур планування, розгляду, затвердження, виконання, внесення змін, контролю повинен містити процедури постійного бюджетного моніторингу і оцінки проміжних, прямих і кінцевих результатів бюджетних програм з метою дієвого управління

бюджетними результатами. Важливою є розробка теоретико-методологічних засад моніторингу результативності бюджетних програм, результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів, а також поглибленої оцінки соціально-економічної ефективності бюджетних заходів і діяльності органів державного управління. Впровадження науково обґрунтованої системи оцінки результативності бюджетної діяльності сприятиме динамічній оптимізації розподілу бюджетних коштів між напрямками суспільної діяльності шляхом визначення недостатньо ефективних бюджетних програм і заходів в процесі їх виконання, виявлення на цій основі можливостей економії бюджетних ресурсів та їх перерозподілу на користь інших пріоритетних бюджетних програм.

Сучасні тенденції управління бюджетним процесом демонструють перехід до більш децентралізованого управління бюджетними ресурсами, що передбачає стимулювання зацікавленості розпорядників бюджетних коштів у підвищенні бюджетної результативності шляхом розширення їх самостійності і відповідальності у складанні стратегічних планів своєї діяльності, плануванні бюджетних програм, здійсненні внутрішнього фінансового контролю, запровадженні постійного моніторингу результативності власних бюджетних програм на єдиних науково обґрунтованих методологічних підходах і принципах, звітуванні про досягнення цілей та результативних показників у коротко- і середньостроковій перспективі.

Протягом останніх років відбувається реформування системи управління державними фінансами і запровадження середньострокового бюджетного планування у бюджетний процес України, що передбачає визначення граничних обсягів видатків бюджету у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів, стратегічних цілей і результативних показників їх діяльності на трирічну перспективу, а також ковзний метод планування річного бюджету в межах визначених середньострокових планових показників. Крім того, здійснюється робота з удосконалення програмно-цільового методу управління видатками бюджету України в частині оптимізації бюджетних програм відповідно до стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни [1-2]. Однак, актуальними залишаються питання формування бюджетних видатків у системі державного стратегічного планування, розробки довгострокової бюджетної стратегії, що дозволить суттєво підвищити рівень системності, послідовності і результативності бюджетної

політики.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування: Закон України від 06.12.2018 р. №8044 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

2. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. №142-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p>.

3. Васютинська Л.А. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління: монографія. Одеса: Друк-Південь, 2014. 192 с.

4. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації / за ред. І.О. Луніної. Київ: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2014. 296 с.

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Собчук Сергій Ігорович

Київський національний торговельно-економічний університет

Соціально-економічний розвиток, що є головним завданням та одночасно інструментом забезпечення ефективного функціонування країни й підвищення добробуту її населення, знаходиться в прямій залежності від дієвості бюджетної політики. Проте, на сучасному етапі зростає небезпека деструктивного впливу на бюджетну систему ендогенних та екзогенних факторів впливу. Таким чином, актуальним є аналіз та характеристика основних підходів до формування бюджетної безпеки держави та визначення напрямів її підвищення в умовах трансформації фінансово-бюджетної системи країни й обмеженості фінансових ресурсів.

Концептуальні засади бюджетної безпеки України визначені в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України №1277 від 29.10.2013 року. При цьому основними індикаторами, що використовуються при оцінці бюджетної безпеки

країни визначено: відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, виражене у відсотках; відношення дефіциту/профіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП, виражене у відсотках; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, виражений у відсотках; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, виражене у відсотках [1].

Бюджетна система України характеризується перевищенням порогового значення показника рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет починаючи з 2015 року, коли він становив 32,8 відсотка. В розрізі п'ятирічних періодів даний індикатор бюджетної безпеки країни становив: у 2004-2008 роках – 29,4 відсотка, у 2009-2013 роках – 29,7 відсотка, у 2014-2018 роках – 32,3 відсотка. Проте, з 2015 року, коли в економіка країни знизилася темпи економічного зростання, необхідним стало проведення бюджетного регулювання стимулюючого характеру.

Тенденції останніх років відображають ситуацію, коли Пенсійний фонд нарощує розмір дефіциту, який фінансується за рахунок коштів державного бюджету України. Частка доходів державного бюджету, що виділяються на покриття дефіциту Пенсійного фонду за 2004-2018 роки становила 4,5 відсотка, в розрізі п'ятирічних періодів зазначений показник складав у 2004-2008 роках – 3,5 відсотка, у 2009-2013 роках – 5,1 відсотка, у 2014-2018 роках – 4,9 відсотка. На сучасному етапі економічних перетворень реформа пенсійної системи та пошук додаткових джерел формування доходів Пенсійного фонду є дієвим інструментом підвищення бюджетної безпеки країни та засобом покращення добробуту соціально незахищених верств населення.

Покриття дефіциту державного бюджету України здійснюється в основному за рахунок запозичень на внутрішньому та міжнародному ринках капіталу. За період 2004-2018 років середнє значення частки державного боргу у валовому внутрішньому продукті складало 42,7 відсотка, у 2004-2008 роках – 17,9 відсотка, у 2009-2013 роках – 36,9 відсотка, у 2014-2018 роках – 72,5 відсотка. Порогове значення індикатора бюджетної безпеки в Україні визначене в розмірі 60 відсотків ВВП. Важливого значення для дослідження ефективності боргової політики набувають питання визначення основних напрямів використання позикових коштів та витрат на їх обслуговування.

В умовах трансформації економіки важливим є своєчасний та належний рівень реагування на порушення пропорцій в системі

бюджетного регулювання, що надасть можливість підвищити дієвість реалізації бюджетної політики країни [2].

Бюджетна безпека країни – це один із головних показників рівня розвитку фінансової системи. Основні індикатори бюджетної безпеки України свідчать про наявність дестабілізуючих факторів, проте здійснення ефективного бюджетного регулювання дозволить мінімізувати їх негативний вплив на темпи економічного зростання. Доцільним є підвищення рівня бюджетної дисципліни, удосконалення середньострокового бюджетного планування та прогнозування, формування дієвої стратегії управління державним боргом та дефіцитом бюджету.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства економічного розвитку України від 29.10.2013 №1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=MetodichniRekomendatsii>.

2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний, Т.І. Крикун та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 352 с.

3. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. *Казна Україна*. 2014. № 6. С. 25–28

ПОДАТКОВА АВТОНОМІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Демиденко Владислав Ігорович

Київський національний торговельно-економічний університет

Під податковою автономією, як правило, розуміються широкі повноваження органів місцевого самоврядування щодо встановлення або скасування місцевих податків, їх ставок, визначення бази оподаткування, надання податкових пільг та звільнень громадянам і компаніям при формуванні місцевих бюджетів [1].

За визначенням ОЕСР, власні доходи органів місцевого самоврядування розраховуються як усі доходи мінус міжбюджетні трансферти з інших рівнів влади. Податки та внески до муніципальних бюджетів збільшують їхню автономію тільки в тих

випадках, коли вони можуть регулюватися органами місцевого самоврядування стосовно встановлення місцевої податкової бази, ставки податку тощо. Автономія місцевого самоврядування визнається можливістю того, що муніципалітет може призначати конкретні муніципальні податки для фінансування своїх основних функцій. У цьому плані органи місцевого самоврядування не пов'язані безпосередньо з виконанням умов, які передбачені загальнодержавним податковим законодавством.

Розглянемо особливості податкового регулювання в Республіці Словенія. У Словенії немає регіонального рівня влади. Місцевий децентралізований рівень складається із 212 муніципалітетів, із яких 11 – це «міські муніципалітети» або муніципалітети з міським статусом (тобто великі міста). Протягом останнього десятиліття приблизно 12 % загального обсягу публічних фінансів (5,5 % ВВП) було спрямовано на місцеві фінанси.

У статті 142 Конституції Республіки Словенія визначено, що муніципалітети фінансуються за рахунок власних коштів. Проте, при встановленні інших податків та зборів, таких, як збори за комунальні послуги, муніципалітет зобов'язаний виконувати юридичні умови. У разі якщо муніципалітет не в змозі повністю забезпечити виконання завдань через недостатній економічний розвиток, держава має виділити муніципалітету додаткові ресурси.

За офіційними даними Рахункового суду Республіки Словенія, структура муніципальних фінансів у період із 1994 до 2010 р. становила 79,4 % власних ресурсів; 17,2 % державного фінансування, запозичення – 3,4 %. Слід зазначити, що до власних ресурсів муніципалітету включають податок із доходів фізичних осіб, частка якого, виділена муніципалітетам, зросла із 30 % до 35 % у 1998 р. та до 54 % – у 2008 р. [2].

Згідно із законодавством республіки Словенія щодо фінансування муніципалітетів, власними податковими ресурсами називаються доходи місцевих бюджетів, а саме: податок на нерухомість, податок на човни, податок на спадщину та подарунки, податок на виграш від класичних ігор та інші податки, якщо це визначено законом, який регулює індивідуальний податок. Джерелами муніципального доходу є також доходи від 54 % податку на доходи фізичних осіб, сплаченого в попередньому році, із урахуванням інфляції за попередній рік, а також рік, за який розрахунок муніципальних витрат здійснюється відповідно до законодавства.

У 2006 р. було оновлено законодавство про фінансування муніципалітетів, яким регулюються питання фінансування завдань, що належать до компетенції місцевих органів влади. Були переглянуті власні джерела податкових надходжень, які надходять до доходної частини місцевих бюджетів, а саме: податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухомість, податок на використання місцевих земель під будівництво, податок на спадщину та подарунки, податок на виграш від класичних ігор та інші податки, визначені законом, що регулює індивідуальний податок. При цьому було змінено частку податку на доходи фізичних осіб, яка виділяється муніципалітетам, що збільшилася із 35 % у 1998 р. до 55,2 % у 2012. Цей захід обумовлений спробами уряду забезпечити сталий розвиток міських та сільських муніципалітетів.

Податок на використання місцевих земель під будівництво є єдиним істотним джерелом надходжень, над яким муніципалітети мають незалежний контроль. Усі інші податкові надходження контролює держава, яка фактично зменшує автономію муніципалітетів і збільшує владу держави над ними. Оскільки економічна криза також вплинула на скорочення муніципальних доходів в останнє десятиліття, у 2012 р. держава вирішила ігнорувати своє власне законодавство та виділити менше державних коштів місцевим органам влади. Асоціація муніципалітетів міст Словенії та Асоціація муніципалітетів Словенії виступили проти пропозицій уряду щодо зниження державного співфінансування місцевих органів влади. Муніципалітети справедливо стверджували, що вони є автономними відповідно до Конституції та законодавства, які були прийняті у Словенії в 1996 р. [2].

Обсяг державного фінансування для муніципалітетів залишився на рівні законодавства також на 2018 р. відповідно до національних бюджетів, що змушує муніципалітети у двох напрямках. По-перше, між державою та муніципалітетами тривають юридичні процеси щодо неотримання достатнього державного співфінансування. По-друге, муніципалітети продовжують шукати фінансову раціоналізацію й додаткові зовнішні фінансові ресурси, переважно використовуючи механізми, доступні для отримання коштів із ЄС і, які в основному призначені для прикордонних міст, – проекти транскордонного співробітництва. Загалом, фінансування місцевих громад є важливим аспектом відносин між державою та місцевими громадами, що свідчить про рівень автономії місцевих громад стосовно держави. Фінансова автономія словенських муніципалітетів

дуже обмежена, оскільки їхнє фінансування багато в чому залежить від закону та річних бюджетних рішень національного парламенту.

Підсумовуючи особливості податкового регулювання у Словенії, можна зазначити вагомий внесок податку на доходи фізичних осіб, який зараховується до місцевих бюджетів у визначених законодавством пропорціях, та достатньо низький рівень податкової автономії, оскільки фактично тільки податок на використання місцевих земель під будівництво адмініструється місцевими органами влади. У Словенії процес фінансування муніципалітетів є доволі централізованим, оскільки держава має значні повноваження та нагляд за використанням державного доходу, що підтверджується також вагомою часткою грантів та трансфертів, які виділяються муніципалітетам із державного бюджету. Як і в Україні, у Словенії існує проблема фрагментації територій, оскільки багато муніципалітетів, створених у процесі впровадження нової системи місцевого самоврядування, занадто малі й отримують недостатньо коштів, щоб бути фінансово автономними та самодостатніми. Також особливістю територіально-адміністративного устрою Словенії є відсутність регіонального самоврядування.

Список використаних джерел

1. Підцерковний Б. В. Податкова автономія органів місцевого самоврядування: сутність та стан в Україні. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Серія: Економічні науки. 2015. № 1. С. 12–16.

2. Kukovic S. Planning for shrinkage? Battle between the Slovenian state and the municipalities. *(De)Centralization under examination*. 2018. № 9. р р. 56–71.

3. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний, Т.І. Крикун та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 352 с.

ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Гребеник Ксенія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

У системі державних фінансів бюджетні видатки є інструментом стимулювання економічного розвитку і спрямовуються на розвиток інфраструктури, що в довгостроковій перспективі сприяє зростанню державних доходів. Державні видатки представляють собою сукупність фінансових відносин, що виникають на завершальному етапі розподільчого процесу у зв'язку з використанням грошових фондів держави з метою фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку. Видатки бюджету відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні соціально-економічних програм, розвитку агропромислового комплексу та промисловості, природозберігаючих та природоохоронних програм тощо. Економічне призначення видатків реалізується у фінансовому забезпеченні виконання функцій держави та адміністративно-територіальних одиниць, стимулювання процесів розширеного виробництва, фінансовому контролі за реалізацією державних програм та ін.

Видатки зведеного бюджету – у 2017 році – виконанні в обсягу 1057,0 млрд. грн., що становить 94,4% (планом бюджету було передбачено профінансувати видатків на загальну суму 1119,6 млрд. грн.), у т. ч. видатки загального фонду – 888,9 млрд. грн. або 97,8%, спеціального фонду – 168,0 млрд. грн., або 79,6%.

Середній рівень видатків зведеного бюджету у ВВП за період із 2001 по 2005 рр. становив 28,7%; із 2006 по 2010 рр. – 33,0%; із 2011 по 2015 рр. – 33,9%; у 2016 р. – 35,1%; у 2017 р. – 35,4%. Частка видатків бюджету у ВВП зросла на 0,4 в.п. відносно 2016 року і становила 35,4%.

Видатки державного бюджету у 2017 році виконано на 95,9%, було профінансовано статей видатків державного бюджету на загальну суму 566,9 млрд. грн., що більше на 77,5 млрд. грн., або на 15,8% відносно 2016 року. Видаткова частина місцевих бюджетів виконана на 92,8%. За 2017 рік використано 490,1 млрд. грн. коштів місцевих бюджетів, відносно попереднього року – це більше на 41,6% або на 143,9 млрд. грн.

Найбільшу частину видатків зведеного бюджету – 285,8 млрд. грн. – займають видатки, що спрямовані на соціальний захист та соціальне забезпечення – 27,0% у структурі. Обсяг видатків, спрямованих на фінансування загальнодержавних функцій у 2017 році становив 166,3 млрд. грн., що є більшим на 32,2 млрд. грн. або на 24,0% відносно попереднього року. План по цій категорії видатків виконано на 96,2%.

Видатки зведеного бюджету на фінансування охорони здоров'я у 2017 році склали 102,4 млрд. грн., а їх частка у структурі становила 9,7%. Відносно 2016 року видатки зросли на 27,0 млрд. грн. Річний план у 2017 році виконано на 94,6%. У структурі видатків 2017 року, видатки на фінансування громадського порядку, безпеки та судової влади займають 8,4%; план виконано на 95,4% – фактично було профінансовано видатків на суму 88,5 млрд. грн.

Річний план по видаткам на фінансування економічної діяльності у 2017 р. виконано на 84,9%. Їх обсяг становив 102,9 млрд. грн., що є більшим на 36,7 млрд. грн., або на 55,0%, ніж у попередньому 2016 році. Бюджетні асигнування спрямовуються на вирішення найважливіших масштабних державних завдань: сприяння пришвидшеному розвитку основних галузей економіки, створення фінансових можливостей для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури на інноваційно-інвестиційній основі.

Видатки на фінансування оборони мають тенденцію до зростання. У 2017 році було виділено 74,7 млрд. грн. на фінансування оборони, їх частка у ВВП становила – 2,5%; у 2016 р. – 59,4 млрд. грн., частка у ВВП – 2,5%. Середній рівень видатків за 2011 – 2015 рр. становив 24,4 млрд. грн., частка у ВВП – 1,5%; за 2006 – 2010 рр. – 9,8 млрд. грн., а частка у ВВП – 1,2%; за 2001 – 2005 рр. – 4,8 млрд. грн., а частка у ВВП – 1,6%. План по фінансуванню видатків на житлове та комунальне господарство у 2017 році виконано на 88,3%; їх обсяг відносно попереднього 2016 р. зріс на 9,7 млрд. грн., або на 55,4%.

Бюджетні видатки є потужним інструментом розподілу коштів між виробничою та невиробничою сферами; впливають на вартісну структуру виробництва; стимулюють розвиток пріоритетних, нових галузей та виробництв тощо.

Видатки бюджету відображають роль держави у регулюванні макроекономічних процесів, економічному розвитку та належному рівні соціального забезпечення. Фінансування інноваційного розвитку у довгостроковій перспективі забезпечує реалізацію цілей економічної політики. За рахунок бюджетної підтримки наукових

досліджень на інноваційно-інвестиційних засадах, стимулювання розвитку національного виробництва, вирівнювання регіональних диспропорцій, видатки активно сприяють економічному зростанню.

Напрямами трансформації видатків бюджету у контексті стимулювання економічного зростання є підвищення частки капітальних видатків на основі нарощування потенціалу інноваційної складової зведеного бюджету, оскільки видатки розвитку у довгостроковій перспективі забезпечують стабільне економічне зростання та високій рівень соціального забезпечення населення.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний, Т.І. Крикун та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 352 с.
3. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64–73.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Дрепін Антон Вікторович

Київський національний торговельно-економічний університет

Методика формування видаткової частини місцевих бюджетів в Україні зазнала відчутних змін за умов посилення децентралізаційних процесів. Розширення автономії територіальних громад щодо комплексу питань функціонування бюджетної системи потребує спеціального дослідження, адже безпосереднє зміцнення ресурсного потенціалу місцевого самоврядування ще не гарантує автоматичного та безумовного зростання суспільного добробуту. Постає комплекс науково-прикладних питань детермінації пріоритетних напрямів здійснення видатків місцевих бюджетів, а також їх оптимізації, що в середньостроковій перспективі має призвести до стійкого економічного зростання. Доцільною видається адаптація досвіду країн із розвиненими і трансформаційними економіками із провадження системних фіскальних реформ.

Аналіз видатків місцевих бюджетів слід виконувати одночасно у кількох вимірах, з урахуванням структурного, інституційного та діалектичного підходів. Первинне оцінювання ступеню фіскальної децентралізації можливе шляхом визначення рівня видатків місцевих бюджетів у структурі зведеного. Поглиблений аналіз передбачає дослідження структури видатків та паралельне оцінювання впливу останньої на темпи росту валового регіонального продукту та рівень життя населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Децентралізація стала визначальною ознакою фінансових систем більшості країн ОСЕР в 1990-ті роки. Для частини з них вона виступала одночасно наслідком глобалізації і об'єктивною передумовою долучення країни-претендента до інтеграційних об'єднань. Рівень бюджетної автономії за видатками у Європі є достатньо диферентним, зокрема для Кіпру, Мальти та Греції в період 1998–2017 років була характерна надзвичайно висока централізація (видатки місцевих бюджетів становили не більше 7,1 % у видатках зведеного бюджету). Водночас країни Північної Європи стабільно характеризувалися високим рівнем фіскальної децентралізації в межах від 29,1 % (Ісландія) до 62,5 % (Данія). Такі значення показника можуть бути пояснені властивостями скандинавської моделі соціально-ринкової економіки, що поєднує якість соціальних послуг зі значним податковим навантаженням. Середнє значення бюджетної децентралізації за видатками для європейських країн за період становило 23,2 % [1]. Причому найближчими до середнього за вибіркою індивідуальні значення індикатора виявилися у країнах Східної і Центральної Європи, що зазнали на рубежі 1990-2000-х років принципових трансформацій бюджетних систем, в тому числі екзогенно зумовлених євроцентричними прагненнями.

Огляд теоретико-методологічних підходів країн із розвиненими і трансформаційними економіками до класифікації бюджетних видатків довів необхідність виділення нової класифікаційної ознаки: характеру впливу на темпи економічного зростання. Видатки, які спричиняють стійке статистично значуще зростання суспільного виробництва, необхідно вважати продуктивними, а розпорядникам бюджетних коштів слід вживати заходів щодо підвищення рівня вказаної групи у загальній структурі. Такими є видатки на розвиток транспортної та інформаційної інфраструктури, а також людського потенціалу, зокрема на: охорону громадського здоров'я, освіту, науку, фізичну і духовну культуру. Залежно від фази економічного циклу перелік продуктивних видатків для кожної країни може коригуватися

[2]. Бюджетна децентралізація виходить з припущення про гомогенність запитів мешканців територіальної громади, а вдосконалення фінансового планування на рівні місцевих бюджетів, посилення продуктивного компоненту їх видатків у середньостроковій перспективі при застосуванні якісного планово-прогностичного інструментарію, зокрема програмно-цільового методу, позитивно відображається на темпах економічного зростання відповідних регіонів.

Формування місцевих бюджетів за умов системних перетворень бюджетного простору має базуватися на загальнонаукових принципах ендогенного стимулювання розвитку. Доцільним є наближення рівня бюджетної децентралізації до середнього для групи країн з розвинутою і трансформаційною економікою за відповідний період із одночасним зростанням питомої ваги продуктивного компоненту у структурі видатків місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. European Commission – URL : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>

2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія. Чугунов І. Я., Павелко А. В., Канєва Т. В. та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2015. 376 с.

3. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У КРАЇНАХ З РОЗВИНУТОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Кухарська Галина Зіновіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В сучасних ринкових умовах невід’ємною умовою ефективного функціонування економіки кожної країни є успішна реалізація бюджетної політики. Кожна держава пройшла свій тривалий та унікальний процес формування державного та місцевих бюджетів, що є наслідком таких особливостей, як унікальність бюджетного процесу, відмінність у початку бюджетного року та різна тривалість

бюджетного процесу.

В умовах інтеграції України у світове співтовариство важливе значення відіграє вивчення досвіду зарубіжних країн щодо бюджетного процесу та особливостей бюджетної політики, подальше використання набутого досвіду із врахуванням особливостей історичного розвитку держави, менталітету та традицій.

Аналіз процесу прийняття бюджету на наступний бюджетний рік у різних країнах показує наявність схожої системи поетапного прийняття рішень та їх виконання, за допомогою яких пропонують, розглядають та затверджують головний фінансовий план держави. У кожній країні бюджетне законодавство складається із Конституції, закону про управління бюджетно-фінансовою діяльністю (закони у яких містяться загальні принципи фінансового планування), закони про річний бюджет, закони про спеціальні асигнування та інструкції. Конкретне наповнення кожного законодавчого припису є унікальним, та залежить від структури законодавчої влади, підпорядкування вищих органам влади.

У залежності від устрою держави розрізняють дворівневі (державний та місцеві бюджети), три- та чотирьох рівневі бюджети (федеральний бюджет, бюджети членів федерації, місцеві та бюджети земель) та бюджетні системи, що складаються із одного рівня (характерно для тоталітарних або невеликих країн).

У чималій кількості країн календарний та бюджетний роки не співпадають. Наприклад, у Канаді, Великобританії, Швеції бюджетний рік розпочинається 1 квітня, у Австралії – 1 липня, у США – 1 жовтня. В Україні бюджетний рік співпадає із календарним і триває з 1 січня по 31 грудня. Таке різноманіття пов'язане із особливостями термінів скликання сесій законодавчих органів.

Бюджетний календар кожної країни складається із проходження трьох етапів. Першим етапом є розроблення проекту бюджету. Другий етап включає розгляд проекту бюджету та його прийняття. Сутність третього полягає у виконанні бюджету та контролі його виконання.

Середньострокове бюджетне планування дає можливість забезпечення підвищення ефективності сфери державних фінансів, забезпечення стабільності та поступового розвитку економіки. У більшості країн Європи таке планування є затвердженим законодавством. У Європі стандартним вважається планування на один поточний рік та на два наступних. Таке планування характерне для таких країн, як Німеччина, Франція, Литва, Польща. Плановий

період у Австрії, Естонії, Фінляндії, Ірландії становить чотири роки. У Данії та Нідерландах – п'ять років. При цьому поточним вважається бюджетний рік на який складається і бюджет і відповідно прогноз. Щороку формується оновлений прогноз на поточний та на два (три, п'ять) наступних роки.

Особливістю бюджетного планування у зарубіжних країнах є використання програмно-цільового методу. Даний метод характеризується систематизованим переліком заходів, що спрямовані на досягнення встановлених завдань (мети). Виконання таких заходів здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Ключовими елементами, яких дотримуються при плануванні є те, що строк планування повинен складати не менше трьох років, із високою деталізацією видатків. Видатки повинні обмежуватися як на загальному так і на рівні розпорядників нижчого рівня. Надходження повинні прогнозуватися відповідно до економічної ситуації. Відхилення від плану повинні аналізуватися та пояснюватися. Прогноз повинен передбачати декілька сценаріїв. Характерною особливістю також є встановлення обмежень та лімітів щодо обсягу держаного боргу.

Таким чином, бюджетну політику необхідно формувати на засадах стабільності, передбачуваності податкового та фінансового регулювання, встановлення обмежень у використанні кредитних ресурсів, використанні середньострокового планування та прогнозування макроекономічних показників із високою деталізацією. Безперечно невід'ємним є досягнення збалансованості дохідної та видаткової частин бюджету, пошук нових джерел бюджетних надходження, підвищення ефективності управління державним боргом.

Дослідження зарубіжного досвіду формування та реалізації бюджетної політики надає можливість вивчення та порівняння досвіду країн. Це дає можливість визначити найефективніші методи управління державним бюджетом, визначення пріоритетів, удосконалення власної системи моніторингу результатів проведених заходів. Бюджетна політика у країнах з розвинутою економікою є ефективним інструментом регулювання соціально-економічного розвитку. Забезпечення стійкості системи державних фінансів, сприяння досягнення ефективності бюджетних видатків повинно бути пріоритетом бюджетної політики кожної держави.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг.ред. А.А.Мазаракі. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. 376 с.
2. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64–73.
3. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.

ПОЗИКИ ІНОЗЕМНИХ КРАЇН У СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Панченко Вікторія В'ячеславівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Питанню державного боргу України приділяється багато уваги. Головна причина полягає в значному розмірі заборгованості країни - за останні 6 років державний борг зріс більш ніж у 4 рази: з 515,51 млрд. грн. у 2012 р. до 2168,63 млрд. грн. на кінець 2018 р. Перший значний стрибок відбувся у 2014 р., коли розмір державного боргу зріс в порівнянні з попереднім роком в 1,88 разів: з 584,79 млрд. грн. у 2013 р. до 1100,83 млрд. грн. у 2014 р., що в більшій мірі було обумовлено девальвацією гривні та відповідним зростанням курсів іноземних валют. Так, на кінець 2014 р. курс долара США становив близько 15 грн./дол. США проти 8 грн. у 2013 р. На кінець 2015 р. курс долара склав вже 24 грн./дол. США, що значною мірою вплинуло і на зростання державного боргу, розмір якого склав 1571,77 млрд. грн. (на 42,78% більше за показник попереднього року). Девальвація національної валюти справляє значний вплив на показники стану державного боргу через значну частку зовнішньої заборгованості. У 2018 р. сукупний зовнішній державний борг, що включає в себе зовнішній державний борг та зовнішній гарантований державною борг, становив 64,4% державного боргу України. Саме з цієї причини будь-які коливання курсів іноземних валют призводять до значних змін обсягу заборгованості держави.

Провівши аналіз даних з 2002 по 2018 рік, Україні були надані кредити урядами 8 країн: Італії, Канади, Німеччини, Росії, США,

Туркменістану, Франції та Японії. Крім того, уряди Канади та Німеччини надавали позики резидентам нашої країни під гарантії Уряду. Ці позики входять до складу зовнішнього гарантованого боргу України. В сумі позики іноземних країн на кінець 2018 р. склали 49,28 млн. грн., що становить лише 2,27% сукупного державного боргу, або 3,53% сукупного зовнішнього державного боргу.

Позика від Італії була отримана до 2002 року та повністю погашена у 2012 р. Подальше кредитування економіки урядом даної країни не здійснювалось. Перша позика від Канади у розмірі 2,71 млрд. грн. була одержана у кризовому для України 2014 р., а на кінець 2018 р. заборгованість становила вже 8,13 млрд. грн. Другим за обсягом наданих позик, кредитором України за підсумками минулого року виступає Японія: 15,71 млрд. грн. або 32,78%.

У 2014 р. Україна майже розрахувалася з позиками від Німеччини, отриманими ще до 2002 року. На кінець 2018 р. заборгованість перед урядом Німеччини склала 7,19 млрд. грн. або 15% обсягу заборгованості перед урядами іноземних країн.

У 2002 році заборгованість України перед урядом США складала 1,46 млрд. грн. На кінець 2018 р. залишок боргу становив лише 0,13 млрд. грн. Позика від Туркменістану у 2002 р. була навіть трохи більше – 1,50 млрд. грн. У 2006 році Україна повністю розрахувалась за позикою та не здійснювала нових запозичень в даної країни. Обсяг фінансування від уряду Франції виявився найменшим та досить незначним: у 2002 р. сума заборгованості становила лише 190 млн. грн. Проте такий незначний в порівнянні з іншими кредит України погасила лише у 2012 р., сплативши останні 22 млн. грн. позики.

Проведений аналіз показав, що прямі кредити від урядів іноземних країн становлять досить незначний відсоток в структурі зовнішнього державного боргу України, всього 3,53%. Іноземні країни схильні кредитувати інші країни лише в найбільш кризові період для їх економіки: нові позики Україна отримала у 2014-2015 рр., які були достатньо складними для економіки нашої країни.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/>

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Ходаковський Вадим Володимирович

Київський національний торгово-економічний університет

Державна політика формування бюджету у зарубіжних країнах здійснюється із врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни, її адміністративно-територіальних одиниць, важливості перетворення бюджетного механізму на дієвий інструмент економічного зростання, узгодження бюджетно-податкової політики із основними завданнями стратегічного розвитку економіки. У країнах із розвинутою економікою відбувається удосконалення інституційних засад бюджетного процесу, у тому числі посилення взаємозв'язку річного і перспективного бюджетного планування, застосування сучасних методів управління бюджетними ресурсами, зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, подальший розвиток програмно-цільового методу планування видатків бюджету, системи державного фінансового контролю, підвищення рівня ефективності використання бюджетних коштів.

Досвід бюджетного регулювання у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою показує підвищення впливу бюджету на економічний та соціальний розвиток держав. Впровадження середньострокового планування бюджету, що базується на відповідних прогнозних макроекономічних показниках економічного розвитку має місце у низці країн. Більшість країн світу протягом останніх років дотримуються політики жорсткої економії бюджетних коштів, бюджетної дисципліни, прозорості бюджету, що сприяє зменшенню боргових зобов'язань, дефіциту бюджету. Сучасний досвід зарубіжних країн щодо застосування бюджетної стратегії ґрунтується на необхідності здійснення середньострокового бюджетного прогнозування і планування під час підготовки щорічного бюджету. Основні параметри податкової, бюджетної і боргової політики необхідно базувати на орієнтирах, розроблених у системі довгострокового планування, які повинні актуалізуватися з урахуванням фактичних умов розвитку економіки, можливого уточнення пріоритетних економічних завдань з врахуванням змін зовнішнього середовища. Низка країн використовують дієві механізми інтеграції коротко-, середньо- і довгострокового

бюджетного планування. Дослідження зарубіжного досвіду формування і реалізації бюджетної політики дозволяє визначити основні бюджетні пріоритети на сучасному етапі розвитку економіки, у тому числі запровадження та підвищення рівня середньострокового бюджетного планування; удосконалення системи планування і моніторингу соціально-економічної результативності бюджетних витрат за допомогою якісних і кількісних індикаторів. Накопичений світовий досвід щодо напрямів бюджетної політики показує, що реформа у сфері бюджетних відносин повинна проводитися з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку як країни і регіону, так і конкретних галузей економічної діяльності.

Досвід формування видатків бюджету в країнах із розвинутою та трансформаційною економіками, дозволяє виявити основні тенденції у проведенні реформування системи планування бюджетних видатків протягом останніх років. Достатнього впровадження набули програмно-цільовий метод планування видатків бюджету, у тому числі у середньостроковій перспективі, система оцінювання бюджетних програм, що включають відповідні результативні показники. Використовується системний підхід до перегляду бюджетних програм з метою підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів. Концепція планування та виконання бюджету базується на підвищенні результативності бюджетних видатків та вимірюється, зокрема такими показниками, як якість державних послуг та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни. Суттєві зміни відбулися у системі державного фінансового контролю шляхом удосконалення та оновлення його принципів, форм та методів, розвитку відомчого контролю та аудиту. Перехід до середньострокового бюджетного планування та прогнозування набув застосування у країнах з розвинутою економікою. На даному етапі розвитку державних фінансів у європейських країнах з метою спрямування обмежених бюджетних ресурсів на виконання пріоритетних завдань державної політики простежується тенденція до відповідних перетворень системи управління бюджетними видатками. Досвід країн з розвинутою та трансформаційною економікою доводить, що ефективність бюджетної політики залежить від рівня розвитку фінансово-бюджетних інститутів, що забезпечують її реалізацію.

Світовий досвід проведення державної політики у сфері видатків бюджету доводить, що реформування цієї сфери повинно

проводитися із врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни, її регіонів, галузей економіки. Визначеною тенденцією в останні десятиліття є системне удосконалення бюджетного процесу, у тому числі подальше впровадження програмних методів складання бюджету, оцінювання результативності бюджетних програм, що сприятиме посиленню ефективності використання бюджетних коштів через встановлення взаємозв'язку між затратами та досягнутими результативними показниками.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
2. Чугунов І.Я., Павелко А.В. / Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64 – 73.
3. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р. Сіденко, М.І. Скрипниченко, В.С. Пономаренко, І.Я. Чугунов та ін.; за ред. В.Р. Сіденка. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У СИСТЕМІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Сирочетник Олексій Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Податкове законодавство України передбачає значну кількість податків та зборів, які надходять до бюджету з метою подальшого їх розподілу на функціонування країни та суспільні потреби. Так найбільшу частку надходжень до державного бюджету має податок на додану вартість (ПДВ), частка якого в середньому починаючи з 2002 року становить 28%, та ще основна його особливість полягає в тому що він не розділяється між державним та місцевими бюджетами, а в 100% відношенні надходить до державного бюджету. Здійснюючи аналіз даного податку ставка в період від здобуття незалежності України та до сьогодні змінювалася, так на початку 90-х років ставка ПДВ складала 28%, та була знижена до 20%. Також передбачалися зміни в податковому кодексі що до зниження у 2014

році ставки податку до 17%, але у зв'язку з нестабільною економічною ситуацією ставка залишилася на рівні 20% та здійснювалися додаткові пошуки фінансування доходів бюджету. Надходження до бюджету податку на додану вартість тісно взаємопов'язано з курсом іноземної валюти до національної та купівельна спроможність населення країни, так близько 80% надходження податку з ПДВ припадає з ввезених на територію України товарів. Ще один чинник впливу на надходження ПДВ є його відшкодування з бюджету, що призводить до значних дисбалансів у бюджеті. Тому на сьогодні залишається не розкритим питання щодо формування ПДВ, а саме становлення оптимальної податкової ставки, та збереження фіскальної ефективності даного податку в умовах перехідної економіки.

ПДВ є непрямим податком який є частиною новоствореної вартості товарів та послуг який входить до реалізаційної ціни та сплачується споживачем на кожному етапі реалізації до державного бюджету. Також податок на додану вартість має певну градацію ставок, так основна ставка податку як зазначалось вище становить 20%, 0% - відносять вивезення товарів за межі митної території України для уникнення подвійного оподаткування, та 7% до якої відносять реалізацію на митній території та ввезення на митну територію лікарських засобів які дозволені для виробництва та застосування в Україні. Порівнюючи ПДВ на законодавчому рівні з іншими податками, то він є лідером зі змін в законодавчих актах, так за 2018 рік відбулися такі ключові зміни що можуть мати вплив у майбутньому на надходженні податку:

- розширено пільгове оподаткування медичних виробів які постачаються на митну територію України;

- було звільнене до 31 грудня 2018 року оподаткування електромобілів;

- уточнена норма щодо звільнення від оподаткування операцій з постачання (передплати) та доставки дитячих книжкових видань;

- звільнено до 1 січня 2023 року всіх суб'єктів космічної діяльності на умовах визначених податковим кодексом;

- змінено принцип розрахунку суми бюджетної дотації для сільгоспвиробників, а саме: розрахування розміру бюджетної дотації на основі обсягу податкових зобов'язань з ПДВ з постачання товарів, а не з позитивної різниці між сумою податкових зобов'язань і сумою податкового кредиту з ПДВ.

Негативним явищем надходження ПДВ є відсутність зростання

власного виробництва частка якого наближена до 20%, та збільшення обсягу ввезених у країну товарів, так як фінансові ресурси спрямовуються в значній мірі за кордон та зменшується стимулювання розвитку власного виробництва. Так спостерігається значний дисбаланс що до темпів росту надходжень ПДВ та темпів росту його відшкодування яке значно перевищує надходження. Крім того, варто зауважити, що спостерігається обернений зв'язок між темпами росту податкового боргу і відшкодуванням ПДВ. Він пояснюється самою природою податку на додану вартість та його регулюючою роллю. Адже несвоєчасне і неповне відшкодування цього податку платникам спричиняє відсутність у останніх коштів для сплати ПДВ.

Доцільне подальше дослідження проблематики щодо надходжень податку на додану вартість, а саме удосконалення фіскальної складової ПДВ, вирішення проблем щодо дисбалансу між надходженням ПДВ та його відшкодуванням, та удосконалення пільг щодо податку, та не уможливити ухилення від сплати ПДВ.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Звіти про виконання бюджету: Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія. Чугунов І. Я., Павелко А. В., Канєва Т. В. та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2015. 376 с.

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Чугунов Валерій Ігорович

Київський національний торгово-економічний університет

Бюджетна політика як вагомий інструмент системи державного регулювання економіки має спиратися на довгострокову програму економічного та соціального розвитку країни. Упорядкування регулюючих цілей бюджетної політики, дозволяє досягти

відповідного збалансування процесу перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві, рівня задоволення суспільних потреб. Необхідним є забезпечення перетворення бюджетного механізму в дієвий засіб реалізації соціально-економічної стратегії, підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Соціальні пріоритети бюджетної політики мають зменшувати нерівномірність ринкового механізму розподілу доходів, вирішувати питання подолання бідності. Розбудова інституту бюджетної політики, що включає розробку відповідних норм, правил, інституцій сприятиме вирішенню проблем, які існують у сфері державних фінансів. Архітектоніка бюджетної політики має створювати належні інституційні умови функціонування фінансової моделі у суспільстві, які у сукупності повинні формувати механізм впливу на економічне зростання, сприяти підвищенню добробуту суспільства. Виникнення бюджетних відносин і зміни в них відбуваються внаслідок розвитку економіки, яка є передумовою і одночасно об'єктом їх впливу. Однак слід зазначити, що можливості використання бюджету в макроекономічному регулюванні пов'язані з умовами і результатами виробництва, рівнем розвитку економічних відносин. Система бюджетного регулювання як вагома складова державної економічної політики є сукупністю функціональних фінансово-бюджетних та економічних елементів, зокрема, дохідна частина бюджету, видаткова частина бюджету, дефіцит бюджету, державний борг, податкове регулювання, міжбюджетні відносини, економічні процеси країни, зовнішнє економічне середовище та взаємозв'язки між ними.

Важливою умовою посилення впливу видаткової частини бюджету на економічне зростання та соціальний розвиток суспільства є розробка та запровадження обґрунтованих методів визначення обсягів і структури видатків державного та місцевих бюджетів. З метою найбільш ефективного розподілу бюджетних ресурсів відбувається подальше удосконалення планування і виконання видаткової частини бюджету на основі програмно-цільового методу як складової системи перспективного бюджетного прогнозування та планування. Удосконалення системи планування видатків місцевих бюджетів шляхом запровадження програмно-цільового методу сприятиме підвищенню бюджетної прозорості, взаємозв'язку пріоритетів соціально-економічного розвитку територій з фінансовою складовою місцевого самоврядування, посиленню ефективності використання бюджетних коштів з врахуванням досягнутих результатів бюджетних програм.

Інституційний підхід передбачає розгляд бюджетного регулювання як динамічної системи, що постійно вдосконалюється та адаптується до основних завдань соціально-економічного розвитку. Економічна сутність бюджетної політики в якості інструменту регулювання економічного розвитку полягає у використанні бюджетної архітекτονіки, яка визначається оптимальними співвідношеннями між елементами бюджетної системи для впливу на динаміку економічного зростання. У процесі формування в країні відповідних інституційних умов подальший розвиток програмно-цільового методу, державно-приватного партнерства, може стати важливим фактором ефективності бюджетних видатків та підвищення рівня результативності бюджетного процесу. Бюджетна політика є одним з вагомих інструментів економічної політики держави, яка реалізується шляхом визначення основних цілей, завдань, якісних та кількісних параметрів формування доходів і видатків бюджету, управління державним боргом. Досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку держави залежить від ступеня врахування в бюджетній політиці особливостей інституційного середовища.

Розробка і реалізація бюджетної політики має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилять збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи. Середньострокове бюджетне планування є необхідною умовою підвищення керованості та якості процесу бюджетного планування, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави. Встановлення довго- і середньострокових цілей та завдань бюджетної політики, кількісних та якісних критеріїв їх виконання і на цій основі визначення обсягів бюджетних ресурсів на перспективу є необхідною умовою підвищення якості процесу бюджетного планування та посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я., Павелко А.В. / Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64 – 73.
2. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
3. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2016. № 28/1. С. 217 - 226.

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Шаповал Марина Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

За сучасних умов основними завданнями бюджетної політики країни є формування сприятливих умов для стійкого розвитку національної економіки та поступального зростання суспільного добробуту. Збалансованість бюджетної системи, обґрунтованість її основних параметрів є важливою передумовою для реалізації зазначеного. Спектр публічних послуг, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів має бути економічно обґрунтованим, враховувати інституційну спроможність соціальної сфери щодо задоволення запитів суспільства на одержання високоякісних освітніх, медичних, культурних послуг тощо. Співвідношення доходної і видаткової частини державного та місцевих бюджетів до валового внутрішнього продукту мають встановлюватись згідно притаманної соціально-економічного розвитку держави з урахуванням необхідності збереження довгострокової макроекономічної стабільності. Україна належить до групи країн з трансформаційною економікою, обсяг ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності станом на 2017 рік складає 8667 дол. США, за цим індикатором наша держава посідає 110 місце серед 181 країн світу. Очевидно, що вирішити всі проблеми соціального характеру за рахунок бюджетної сфери не видається можливим за такого рівня валового внутрішнього продукту. Необхідним є пришвидшення темпів економічного зростання,

стимулювання споживчого і інвестиційного попиту, в тому числі за рахунок використання низки бюджетних інструментів. Бюджетні видатки за умови їх раціонального обсягу та ефективного використання здатні забезпечувати приріст реального ВВП. Слід забезпечити оптимальні пропорції перерозподілу національного доходу через бюджетну систему, вибудувати конфігурацію розподілу видатків між ланками бюджетної системи на основі сукупності критеріїв, чільне місце з яких належить результативності. Залежно від приналежності видатків до відповідного бюджету можна розділяти видатки на категорії соціального спрямування та видатків розвитку. Кожен бюджет територіальної громади в залежності від множини факторів має віднайти структурний баланс видатків, що забезпечив би активізацію росту валового регіонального продукту, задоволення потреб мешканців громади базисним портфелем публічних послуг. Актуальною і доцільною практикою є посилення участі населення в контролі фінансового ресурсу, який спрямовується до бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, розширення питомої ваги бюджету участі в загальній структурі бюджетних витрат. Органи місцевого самоврядування мають бути мотивовані розширювати податкову базу з метою розвитку територій.

Доречним є детермінація групи видатків яка має найвищий позитивний вплив на темпи економічного зростання. Видатки на наукові дослідження і розробки, транспортну та інноваційну інфраструктуру традиційно належать до таких, які стимулюють інвестиційний попит, закладають базис для ендогенного зростання національної економіки. В умовах обмеженості коштів бюджету слід удосконалювати механізми конкурсного відбору виконавців таких проектів за світовими загальноприйнятими критеріями, а саме кадрового потенціалу, матеріально-технічної бази, досвіду виконання схожих аналогічних робіт у минулому. Важливе місце має бути відведено питанням підтримки розвитку людського капіталу, що потребує диверсифікації системи фінансового забезпечення соціальної сфери. Фінансування з бюджету має бути орієнтовано не на утримання мережі бюджетних установ, а на надання якісних послуг населенню. З огляду на сказане потрібно передбачити повноцінне фінансування публічних послуг на основі нормативного підходу. На постійній основі має розвиватись інструментарій визначення рівня якості послуг в сфері освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Значущий вплив на динаміку росту реального валового внутрішнього продукту має джерело

фінансування приросту видатків бюджету, в тому числі: збільшення податкових ставок, розширення бази оподаткування, детінізація економіки, зростання бюджетного дефіциту. Структурні зміни бюджетної системи забезпечать відчутні зміни у темпах зростання економіки в найближчій перспективі. Конкурентне середовище в підприємницькому сегменті спонукає суб'єктів господарювання до підвищення ефективності функціонування, формування переваг на ринку, зростання технологічності. Аналогічно й бюджетні установи мають конкурувати за бюджетне фінансування, чим вищі показники результативності виконання бюджетних програм тим більші обсяги фінансування з бюджету мають бути виділені.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І. Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
2. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / Казна Україна. 2014. № 6. С. 25–28.
3. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний, Т.І. Крикун та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 352 с.

СЕКЦІЯ 3

РИНОК ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

ДОСЯГНЕННЯ БАНКОМ УСПІХУ В КОРПОРАТИВНОМУ СЕГМЕНТІ

Шульга Наталія Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Загострення конкурентної боротьби між банками та зниження рівня їх маржі призвели до необхідності пошуку ними шляхів досягнення успіху в окремих сегментах бізнесу. Відповідно до Методичних рекомендацій НБУ щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, затверджених постановою НБУ № 965 від 29.12. 2015 р., банки можуть виокремлювати такі сегменти: послуги корпоративним клієнтам, послуги фізичним особам та інвестиційну діяльність. Доречно зауважити, що банки мають право самостійно обирати назви сегментів та здійснювати в їх зрізі групування клієнтів. Найчастіше у вітчизняній практиці зустрічаються такі назви, як «корпоративний бізнес» та «корпоративний сегмент».

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що у економічній літературі корпоративний сегмент банку переважно не розглядається як самостійний об'єкт управління банківським бізнесом. Увага науковців традиційно зосереджена на переліку та умовах надання банківських продуктів корпоративним клієнтам, їх сегментації за різними критеріями, організації процесу кредитування юридичних осіб та методиках визначення їх кредитоспроможності. Безумовно, вирішення цих питань сприятиме успішній діяльності банків, яка пов'язана з обслуговуванням корпоративних клієнтів. Разом з тим, важливими є дослідження, присвячені виявленню впливу ринкового середовища та внутрішнього потенціалу на успіх банку в корпоративному бізнесі, який визначається як досягнення цілей та ключових значень кількісних показників і якісних характеристик його діяльності.

З метою підтримки конкурентних переваг на ринку,

забезпечення стабільного функціонування та зростання доданої вартості в корпоративному сегменті, на наш погляд, банку необхідно розробити концепцію досягнення успіху. В основу конфігурації цієї концепції доречно покласти припущення, що досягнення банком успіху можливо при:

дотриманні методологічних положень менеджменту, зокрема, його двох підходів – ринкового та ресурсного, між якими існує зв'язок та стратегічна відповідність. Ринковий та ресурсний підходи передбачають, що зовнішнє середовище (формування ринкових умов) та внутрішнє (наявність відповідних ресурсів, які визначають економічну поведінку банку) у сукупності впливають на вибір концепції, а відтак визначення траєкторії його руху до успіху;

узгодженості між зовнішнім і внутрішнім середовищем, з однієї сторони, та специфічними особливостями сегменту банківського бізнесу, з іншої. На відміну від ринково-орієнтованого підходу, відповідно до якого для всіх банків формуються єдині умови діяльності, ресурсно-орієнтований підхід передбачає генерацію кожним із банків специфічних факторів успіху в корпоративному сегменті;

ідентифікації та врахуванні причино-наслідкових зв'язків між різними факторами успіху та індикаторами, які їх характеризують, що дозволить банку проводити виважену політику в сфері корпоративного бізнесу.

Формування банком концепції успіху в сфері корпоративного сегменту має відбуватися на багаторівневій основі. На першому рівні досліджуються умови зовнішнього та внутрішнього середовища корпоративного сегменту, які є базою для досягнення банком успіху. Останній залежить від характеристики відповідного конкурентного середовища, аналіз якого можна провести за допомогою моделі п'яти сил конкуренції М. Портера. На другому рівні деталізуються положення, висунуті на першому рівні. На третьому та четвертому рівнях конкретизуються фактори успіху банку в корпоративному сегменті та визначаються індикатори їх виміру.

Отже, концепція успіху банку в корпоративному сегменті має базуватися на ринково-орієнтованому та ресурсно-орієнтованому підходах, які не є суперечливими, оскільки вони дозволяють з різних сторін підійти до з'ясування драйверів його успішності в цьому сегменті бізнесу.

КРЕДИТНІ РИЗИКИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Щетиніна Олена Костянтинівна
Котляр Валерій Юрійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Нестабільність фінансових ринків, кризові явища та посткризовий стан фінансової системи характеризуються значним збільшенням частки сумнівної та безнадійної заборгованості, зменшенням реальної вартості активів і як наслідок вилучення значних коштів з обороту для формування резервів на покриття можливих втрат від активних операцій. В таких умовах підвищується необхідність вдосконалення існуючих стратегій щодо виявлення, оцінювання та оптимізації кредитних ризиків. Кредитні ризики не тільки негативно впливають на прибутковість та платоспроможність, а також породжують інші ризики, які в майбутньому можуть мати масштабний прояв. Тому надзвичайно важливо правильно виявити та оцінити фактори, що впливають на кредитний ризик.

Е. Альтман на базі множинного дискримінантного аналізу розробив модель оцінки кредитоспроможності, яка поділяє підприємства на два класи: фінансово стійкі та потенційні банкрути (модель Z-score). Відомі дво-, п'яти- і семи факторні Z моделі, а також п'ятифакторна модифікована модель. У США п'ятифакторна модель прогнозування банкрутства Альтмана є однією з основних методик діагностики фінансової стійкості компанії. Питання вдосконалення методів оцінки кредитного ризику розглядаються також у працях Х. Ван Грюнінга, С. Брайовіча Братановіча, І. М. Парасій-Вергуненка, Л. О. Примостки, О. П. Ковальова, А. М. Белікової, С. Н. Кабушкина та ін. Авторами проаналізовано конкурентні підходи щодо визначення кредитного рейтингу компаній, регіонів України та держави в цілому з використанням таких макроекономічних показників як валовий внутрішній продукт та урахуванням критеріїв оцінювання відомих світових агенцій Standard & Poor's і Fitchratings з їх аналізом кредитного рейтингу України.

У найширшому розумінні кредитний ризик — це невизначеність щодо повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань згідно з умовами кредитної угоди. Оскільки між кожною

парою контрагентів складаються власні унікальні відносини, вони не можуть бути виміряні точно. Відтак процес оцінювання кредитного ризику досить складно піддається формалізації. Оцінка кредитного ризику містить більше суб'єктивізму порівняно з іншими фінансовими ризиками, зокрема ціновими. Адже ризик зміни валютного курсу чи відсоткової ставки оцінюється всіма учасниками ринку. Це дозволяє в процесі аналізу цих ризиків покладатися не лише на власну думку, але й зважати на сигнали з ринку. Тож сама економічна сутність цінових ризиків сприяє формуванню об'єктивних уявлень про їхній рівень. На противагу зазначеному, кредитний ризик має індивідуальний характер, пов'язаний з кожним конкретним позичальником. Елемент суб'єктивізму містить також й оцінка фінансового стану та моральних якостей позичальника, що здійснюється кредитором. Тому оцінка рівня кредитного ризику одного і того самого позичальника може відрізнятись. Для аналізу кредитного ризику не можуть бути застосовані методи статистики чи теорії ймовірності, широко використовувані для оцінки інших ризиків. Адже ці методи спрямовано на виявлення статистичних закономірностей, під якими розуміють повторюваність, послідовність і порядок у масових процесах. Але кредитний ризик унаслідок домінування індивідуальної складової не відповідає цим вимогам. Про це свідчить досвід зарубіжних та вітчизняних експертів в сфері кредитування, які для визначення кредитного ризику широко користуються такими прийомами, як індивідуальні бесіди з потенційним позичальником, відвідування, фундаментальний та технічний аналіз загального стану компанії позичальника.

Таким чином, оцінка кожного окремого кредитного ризику ґрунтується на аналізі унікального набору чинників, що не завжди вимірюються кількісно (наприклад моральні якості чи репутація позичальника), супроводжується іншими ризиками: відсотковим – за надання кредиту під плаваючу ставку, інфляційним – за видачі довгострокового кредиту під фіксовану ставку, валютним — за надання позички в іноземній валюті тощо. В умовах економічного підйому методи оцінки кредитоспроможності позичальників на основі їх фінансово-господарської діяльності досить ефективні, але у фазі рецесії або кризи галузі, країни, світової економіки вони іноді призводять до значних втрат. То ж зазначимо, що інтегральний показник рейтингу – універсальний інструмент оцінки ризику, що спрямований на поліпшення стандартів розкриття інформації про позичальників, створення порівняльної рейтингової історії

позичальників, забезпечення фінансування життєздатних проектів та інформування ринку про можливі дефолти, підвищення прозорості функціонування економіки, забезпечення поступального розвитку фінансового ринку.

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

Волосович Світлана Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Глобалізаційні процеси, розвиток економіки споживання та цифрової економіки активізують інституційні зміни фінансових систем. Основними чинниками розвитку економіки споживання є зростання частки середнього класу та багатих домогосподарств; формування звички молодого покоління до здійснення витрат; активізація е-комерції, що відбувається на тлі посилення глобалізаційних процесів та розвитку технологій; розвиток соціальних мереж; зростання популярності смартфонів, зокрема, у країнах, що розвиваються. Водночас відбулася активізація трудової міграції, що обумовило пошук зручних та безпечних каналів міжнародних грошових переказів; пошуку малого і середнього бізнесу доступних джерел фінансування; пошуку приватними інвесторами нових можливостей вкладень своїх заощаджень; пропозицій інноваційних фінансових продуктів, що забезпечують потреби споживачів, технологічними компаніями.

Діджиталізація фінансових систем передбачає використання цифрових технологій для створення нових бізнес-моделей, надання нових можливостей для розподілу фінансових ресурсів. У липні 2016 року країни *G20* на зустрічі у Китаї у межах *GPMI* затвердили принципи цифрової фінансової інклюзивності, що сприятиме зростанню доступу споживачів до фінансових послуг. Значною мірою діджиталізація фінансових систем відбувається на основі застосування інструментів фінансових технологій.

FinTech – це інноваційні технології, які використовуються фінансовими інститутами, органами державного управління, торговельними організаціями для задоволення потреб споживачів фінансових, адміністративних послуг та товарів в умовах розвитку

економіки споживання [1]. *FinTech* зародилися у сфері ринків фінансових послуг. Проте нині його інструменти успішно застосовуються й в інших сферах як фінансової системи, так і у сфері державного управління. Під впливом фінансових технологій змінюються інституційні середовища ринків фінансових послуг, державних фінансів, адміністративних послуг. Виникають нові оференти фінансових послуг, що пропонують доступніші, зручніші, швидші платіжні, страхові, кредитні, інвестиційні послуги. Водночас *FinTech* надзвичайно швидко трансформуються під впливом змін соціальних потреб.

Нині спостерігається зростання ролі на ринку фінансових послуг великих технічних компаній, що знаходяться за межами фінансового простору, таких як *Apple* та *Google*, які починають пропонувати фінансові послуги. Якщо перевагою традиційних фінансових посередників є довіра їх клієнтів, то перевагою технічних компаній є великі клієнтські бази та лояльність до бренду.

Конкуренція на ринку фінансових послуг, що виникла в результаті появи нових гравців, обумовила технологічну модернізацію традиційних фінансових посередників, зокрема, банків. І нині вже спостерігаються нові процеси на фінансових ринках, де традиційні посередники починають переходити від конкуренції з *FinTech*-компаніями до співпраці з ними.

Успішна реалізація фінансових технологій на ринках фінансових послуг певною мірою посприяла застосуванню їх інструментів у сфері державного управління та державних фінансів. Окремі держави прийняли програми переходу на систему е-урядування, яка забезпечує підвищення інклюзивності громадян до отримання адміністративних послуг та офіційної інформації, боротьбу з корупцією, спрощення процесу участі в голосуванні.

У межах державних фінансів застосування інструментів фінансових технологій забезпечує прозорість використання державних коштів, участь громадян у формуванні бюджетних програм, спрощенні податкового контролю, підвищенні доступу до програм соціального забезпечення та медичного страхування.

Застосування інструментів фінансових технологій у різних сферах несе й певні загрози у вигляді посилення впливу кіберризиків. Це обумовлює розробку та впровадження різноманітних заходів їх попередження та протидії їм. Водночас посилилися вимоги регуляторів до постачальників фінансових послуг після кризи 2008-2009 років. Як наслідок у складі *FinTech* виник інститут регулятивних

технологій. З іншого боку, це розширило страховий захист, який розповсюдився й на кіберризиками.

Таким чином, процеси діджиталізації обумовили трансформації фінансових систем, які стосуються поширення обігу віртуальних валют, виникнення нових продавців фінансових послуг, бізнес-моделей, поширення е-урядування, нових способів надання соціальної допомоги та організації податкового адміністрування.

Список використаних джерел

1. Мазаракі А., Волосович С. FinTech у системі суспільних трансформацій//Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2018. №2. С. 5-18

ДИЗАЙН РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Аванесова Ірина Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Для окреслення дизайну ринку фінансових послуг слід звернути увагу на сутнісне розуміння цього ринку, об'єкт цього ринку – фінансові послуги, предмет фінансових послуг – валютні цінності, а також на взаємовідносини між суб'єктами ринку фінансових послуг.

Відомо, що ринок фінансових послуг, як сукупність економічних і правових відносин щодо безперервного обігу валютних цінностей в процесі надання та використанні фінансових послуг, формує попит та пропозицію таких послуг.

Фінансові послуги, як особлива споживача вартість задоволення фінансових потреб користувачів такими послугами, є об'єктом ринку фінансових послуг. Користування фінансовою послугою збігається з процесом її надання, отже діяльність з надання фінансових послуг неможливо накопичити. Всі фінансові послуги надаються у документарних або бездокументарних (у тому числі, цифрових) формах.

Предметом будь-якої фінансової послуги є валютні цінності, до складу яких відносять національну валюту та іноземні валюти у готівковій, безготівковій та електронній формах, платіжні та боргові документи в цих валютах, банківські метали.

Отже, дизайн ринку фінансових послуг має основу – валютні

цінності. Валютні цінності використовуються суб'єктами ринку (надавачами та користувачами фінансових послуг) в напрямках: при переході права власності на валютні цінності (платіжні послуги та послуги з переказу), розміщення валютних цінностей з метою збереження їх вартості та отримання прибутку (депозитні послуги, депозитні внески кредитних спілок, придбання товарів у групі, послуги накопичувального недержавного пенсійного забезпечення, послуги через фонди фінансування будівництва та фонди операцій з нерухомістю), використання валютних цінностей для задоволення тимчасових фінансових потреб (кредитні послуги банківських та небанківських фінансових установ: банківське та фінансове кредитування, іпотечне, ломбардне, споживче, лізингове, факторингове кредитування, взаємкредитування).

Взаємовідносини суб'єктів ринку фінансових послуг мають забезпечувати, на основі принципів: вільного бізнесу, різноманітності форм власності на валютні цінності, ринкового ціноутворення фінансових послуг, договірних відносин між суб'єктами ринку, обмеженого втручання держави у фінансову діяльність, - безперервний обіг валютних цінностей. Підтримка безперервного обігу валютних цінностей на трьох, вказаних вище, напрямках відбувається на двох рівнях. На першому рівні для підтримки безперервного обігу валютних цінностей зазвичай використовують гарантійні фінансові послуги (гарантії, поруки), тобто страхування фінансової відповідальності: субсидіарної або солідарної. На другому рівні – фондові послуги, тобто послуги із секьюритизованими валютними цінностями (боргові цінні папери, емітовані на основі активів: іпотечних, пенсійних).

Відтак, розуміння дизайну ринку фінансових послуг базується на взаємовідносинах суб'єктів цього ринку для забезпечення безперервного обігу валютних цінностей через користування різними видами фінансових послуг при страховій підтримці фінансової відповідальності та секьюритизації валютних цінностей.

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ ЯПОНІЇ

Гербиц Людмила Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансове регулювання та нагляд мають три основні цілі: створення стабільної фінансової системи, захист споживачів та поліпшення їх обслуговування, а також створення чесних та прозорих фінансових ринків.

Основним наглядовим органом Японії є Агентство фінансових послуг (FSA), якому повноваження щодо здійснення нагляду за банками делеговані Прем'єр-міністром.

Головне завдання FSA полягає в якісному покращенні фінансового регулювання та нагляду.

До повноважень FSA належить:

планування та розробка політики щодо функціонування фінансової системи;

контроль та нагляд за фінансовими установами приватного сектору, включаючи банки, страхові компанії та операторів фінансових інструментів, а також інших учасників ринку, в т.ч. біржі;

встановлення правил торгівлі на фінансових ринках;

встановлення стандартів бухгалтерського обліку та інших, що стосуються корпоративних фінансів;

нагляд за сертифікованими аудиторами та аудиторськими фірмами;

участь у діяльності міжнародних організацій та двосторонніх та багатосторонніх форумів з фінансових питань з метою розвитку послідовного фінансового управління на міжнародному рівні [1].

Частина повноважень FSA щодо інспектування на місцях та зовнішнього моніторингу інвестиційної банківської діяльності та інших операцій з цінними паперами делегована Комісії з цінних паперів та фондового нагляду.

Місія Комісії з цінних паперів та фондового нагляду полягає у забезпеченні цілісності ринків капіталу та захисту інвесторів. Комісія очолюється головою та двома комісарами, призначеними прем'єр-міністром. Виконавче бюро, створене в рамках Комісії з цінних паперів та фондового нагляду, бере участь у виконанні головних функцій комісії, таких як ринковий нагляд, проведення перевірок

фінансових інструментів бізнес-операторів, розслідування неправомірних дій на ринку, таких як інсайдерські угоди, та перевірки документів щодо розкриття інформації, а також розслідування дій, щодо яких є підозра, що вони погіршують справедливість фінансових операцій [2].

Система страхування депозитів в Японії регулюється Законом про страхування депозитів (прийнятий у 1971 році). Японська корпорація страхування депозитів (КСДЯ), створена за фінансової підтримки уряду, Банку Японії та приватних фінансових установ.

Обов'язки, які здійснює КСДЯ, включають:

операції системи страхування депозитів як суспільної мережі захисту вкладників, зокрема: збір страхових внесків на депозити, фінансова допомога або відшкодування застрахованих депозитів та вимог, а також перевірки фінансових установ;

управління активами неплатоспроможних фінансових установ з призначенням фінансових адміністраторів;

врегулювання та стягнення проблемних кредитів;

інвестування капіталу в фінансові установи;

притягнення до цивільної та (або) кримінальної відповідальності колишніх керівників неплатоспроможних фінансових установ.

Система страхування депозитів КСДЯ охоплює наступні фінансові установи, штаб-квартири яких розташована в Японії: банки, трастові банки, кредитні кооперативи, трудові банки.

Ця система не поширюється на урядові фінансові установи, філії фінансових установ за межами Японії та філії іноземних банків в Японії. Банк «Норінчукін», сільськогосподарські кооперативи, риболовецькі кооперативи, кооперативи з переробки морепродуктів тощо охоплюються системою страхового відшкодування для сільськогосподарських та рибних господарств. Поштові заощадження Японської поштової системи гарантуються урядом. Компанії операцій з цінними паперами покриваються «Фондом захисту інвесторів», а компанії зі страхування життя та страхові компанії, що не здійснюють страхування життя, покриваються відповідними корпораціями страхового захисту [2].

Таким чином, система фінансового нагляду Японії зосереджується, в першу чергу, навколо Агентства з фінансових послуг. Також важливу роль в цій системі відіграють Комісія з цінних паперів та фондового нагляду, Корпорація страхування депозитів Японії та установи страхування депозитів спеціалізованих фінансових установ, а також Банк Японії, одним із основних завдань якого є

забезпечення стабільності фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Агентства з фінансових послуг Японії. – Режим доступу: <http://www.fsa.go.jp>
2. Katayama T., Totsuka T., Ito N., Banking regulation in Japan: overview. Thomson Reuters. Practical Law. Available at <https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/>

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Жураховська Людмила Валентинівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Для того, щоб дослідити ключові проблеми фондового ринку України з точки зору експертів інвестиційної галузі, ми провели опитування ключових спеціалістів ринку в соціальних мережах Facebook та LinkedIn. В якості експертів були опитані члени Українського товариства фінансових аналітиків (УТФА), спеціалісти Професійної Асоціації учасників Ринків капіталу та Деривативів (ПАРД) та Асоціації "Фондове Партнерство" (АФП), а також керівники компаній – професійних учасників фондового ринку – торговців цінними паперами, компаній з управління активами (КУА), депозитарних установ.

Так, перш за все, експерти визначили головну проблему фондового ринку України, а саме:

за останні двадцять років ринок України ще не почав нормально функціонувати;

не дивлячись на те, що боротьба за прозорість і стандарти ринку посилюється, обороти ринку є значними.

Дехто зі спеціалістів інвестиційної галузі навіть вважають, що створення в нашій країні фондового ринку, аналогічного класичним західним ринкам цінних паперів, неможливо. В якості основних причин були названі такі:

по-перше, в силу відсутності ендогенної схильності більшості підприємців і громадян до специфічного ризику, притаманного саме даному виду інвестиційної та спекулятивної діяльності;

по-друге, в силу небажання потенційних гравців ринку

займатися якісною самоосвітою.

У зв'язку з вищесказаним професійні учасники ринку пропонують взагалі не використовувати у контексті фондового ринку України поняття «реформи», а виходити виключно з поняття «розвиток».

Таким чином, в контексті цієї проблеми експерти вважають пріоритетним говорити не стільки про реформування фондового ринку України, оскільки він де-факто мертвий, а про створення базису для його розвитку.

За результатами проведеного нами дослідження, основними проблемами фондового ринку України названі такі:

відсутність гарантій захисту власності;

відсутність правила реєстрації власності - прозорих, простих і єдиних для всіх;

відсутність середнього класу та умов для його розвитку;

відсутність адекватного валютного регулювання;

відсутність свободи пересування і виведення капіталу;

відсутність комфортних умов ведення бізнесу;

відсутність політичної волі для розвитку бізнесу: зараз, як і раніше, її поки що немає, - вважають найбільш досвідчені професійні гравці фондового ринку України.

Розглянемо більш детально головні проблеми, що заважають нормальному функціонуванню фондового ринку України. По-перше, це неліквідність фондового ринку на сучасному етапі, що є ключовим фактором його непривабливості. Ліквідність фондового ринку складається з ліквідності кожного цінного папера на ринку. Згідно вимог лістингу фондових бірж, ліквідність цінного паперу вимірюється його спредом, відстком, та кількістю угод з купівлі-продажу з даного цінного паперу на день. Достатній рівень названих показників ліквідності формується під впливом наявної активності покупців та продавців на фондовому ринку.

Як показує проведений нами аналіз фондового ринку України у 2015 – 2018 роках, показники спреду за цінними паперами на біржах України збільшилися, а показники кількості угод знизилися. Це говорить про падіння активності покупців і продавців цінних паперів на фондових біржах України. Серед учасників фондового ринку популярним є ствердження, що покупці на ринку відсутні через відсутність інвестиційно привабливих цінних паперів. З нашої точки зору, це ствердження є справедливим, але тільки частково. Вважаємо, що ключовою причиною недостатньої активності продавців та

покупців фондового ринку України є не відсутність привабливих фінансових інструментів, а недружні для учасників ринку умови його регулювання, що позбавляють емітента стимулів виходити з цінними паперами на такий ринок а саме: невиправдано висока плата за вхід-вихід (учасники ринку називають його «поборами»); непрозорість і несправедливість судових рішень щодо визнання дійсного власника підприємства.

ОСНОВНІ ТРЕНДИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ротова Тетяна Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Підвищення довіри споживачів страхових послуг та суспільства в цілому до страхування неможливо без розуміння ключових тенденцій на страховому ринку, прозорості та чіткого уявлення існуючих проблем. Процес концентрації ринку, який триває останні роки, прискорюється: ринок залишають страховики, портфелі яких «поглинаються» лідерами. За надходженням страхових премій у сегменті «non-life» ТОП-20 отримують більше 60% всіх надходжень, у «life» – 100 %.

Спостерігається прихід північноамериканського капіталу. Восени 2018 р. французька Група АХА оформила угоду із канадським холдингом Fairfax Financial Holdings Limited. Останній ще у 2016 році придбав 100% страхової компанії «QBE Україна», перейменував її у «Колоннейд Україна».

Слід зазначити зростання попиту на соціально значущі види страхування: медичне та пенсійне. Щодо першого його приріст зрозумілий, оскільки в умовах конкуренції на даному страховому сегменті та з урахуванням розпочатої медичної реформи в державі, страховики розробляють нові страхові продукти та підвищують якість обслуговування, розширюють співпрацю із медичними закладами. Проблематичним є реальне впровадження накопичувального пенсійного страхування на державному рівні, яке має бути вже з 2019 року. Натомість лайфові компанії вже сьогодні пропонують цікаві пенсійні програми, але інформація про них практично відсутня.

Не дивлячись на актуальність питання кіберзагроз, яке останнім

часом обговорюється на різних рівнях, страхові програми для захисту від них пропонують лише кілька страховиків: «ІНГО Україна», «PZU Україна», «ВУСО», «АСКА», «Global Garant», «Українська страхова група». Мають місце недостатня страхова статистика, поточні складнощі щодо реалізації такого продукту. Тим не менш, страхування кібер-ризиків стає перспективним напрямком, особливо важливим як інструмент захисту для бізнесу, втрати якого ростуть значними темпами. Аналітики групи Allianz пророкують зростання втрат бізнесу від кібератак до 2 трильйонів у 2019 році [1]. За оцінками Munich Re, обсяги кіберстрахування у 2020 році складуть \$8-9 млрд проти \$3,4-4 млрд у 2017 році [2].

Як і раніше, в тренді електронний поліс, який впроваджено 17 лютого 2018 року Його переваги поступово починає розуміти все більша кількість водіїв. Підтвердження – дані Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ), які регулярно публікуються. Станом на 01.03.2019 р. страховики-члени МТСБУ уклали понад 230000 е-договорів ОСЦПВ, загальна сума премій за якими склала 165,3 млн. грн. Щомісячно спостерігається зростання кількості укладених е-договорів на 20-30%. [3]. З'являються й нові агрегатори, які пропонують продаж е-полісів через свої веб-сайти.

Актуальним є впровадження міжнародних вимог у вітчизняному страховому бізнесі. Окремі аспекти його нещодавно обговорювалося на семінарі «Страховий ринок. Регуляторні виклики та цифрові можливості», проведеного 1 лютого 2019 року. Мова йшла про рішення Data & Analytics (DnA) для страхових компаній із застосуванням машинного навчання, можливості автоматизації бізнес-процесів. Поступовий розвиток діджиталізації бізнесу страховика змінює комунікаційні відносини та прискорює процес прийняття рішень.

Слід зазначити такий суттєвий момент ситуації на вітчизняному страховому ринку як невизначеність із регулятором. Досі не проголосовано у Верховній раді законопроект № 2413 «Про консолідацію функцій державного регулювання ринків фінансових послуг» («спліт»). Національний банк України вважає його прийняття ключовою метою 2019 року. Однак, експерти страхового ринку мають неоднозначну думку на цей рахунок.

Для розвитку вищезазначених трендів потрібно: орієнтир на капіталізацію страхових компаній, фокус на якісний сервіс та врегулювання збитків із залученням провідних фахівців, вирішення питання щодо незалежного регулятора із сучасними підходами до

нагляду за страховим ринком, чіткими функціями та їх реалізацією.

Отже, зміни, на які очікують як самі страхові компанії, так й інші учасники страхового ринку, мають призвести до стабільного його розвитку.

Список використаних джерел

1. Пігулка від хакерів: як бізнес захищає себе від кібератак.
URL: <https://mind.ua/publications/20192978-pigulka-vid-hakeriv-yak-biznes-zahishchae-sebe-vid-kiberatak>

2. Мировой сектор киберстрахования к 2020 году возрастет вдвое до \$9 млрд: Munich Re. URL: <https://www.insa.com.ua/uk/blog/chto-zhdyot-strahovoj-rynok-ukrainy-v-2019-godu-osnovnyie-trendy/>

3. Сайт Моторного (транспортного) страхового Бюро України.
URL: http://www.mtsbu.ua/files/Press/Press_reliz_20_03_2019.pdf

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ РОЗРАХУНКІВ ПАРАМЕТРІВ ФІНАНСОВИХ УГОД

Ружицький Ігор Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Методи математичного розрахунку параметрів фінансових угод з використанням різних видів відсоткових ставок є важливими в сучасних умовах розвитку ринку фінансових послуг та мають широке застосування, як в економічній, так і соціальній сферах сучасного життя.

Актуальність обраної теми зумовлена широким застосуванням методів математичних розрахунків параметрів фінансових угод з використанням різних видів відсоткових ставок в сфері фінансових послуг, при фінансовому прогнозуванні, під час вибору довгострокових інвестиційних проектів, при здійсненні актуарних розрахунків тощо.

При дослідженні параметрами фінансових угод фінансових угод, що аналізувалися виступають нарощена сума або майбутня вартість, початкова сума або теперішня вартість, термін операції, значення відсоткових ставок.

Досліджено різні підходи до позначення параметрів фінансових

угод, які пропонуються для використання різними практиками (на прикладі актуарних розрахунків), та досліджено доцільність використання різних позначень в розрахунках подібних, з точки зору аналітичних викладок, задач.

При цьому слід враховувати, що при розрахунках можуть використовуватися як, англійський так і французький або німецький методи обчислення.

З огляду на те, що для розрахунків показників фінансових операцій слід брати до уваги інфляційні процеси, то в дослідженні розглянуто прийоми, що дозволяють переходити до так званих узагальнених ставок різних ставок відсотків (простих, складних, дисконтних).

На основі застосування таких математичних прийомів і формул, як апроксимація, ряди Тейлора, функції що застосовуються при апроксимації та рівняння Фішера, досліджено процес розрахунку параметрів фінансових угод з використанням різних видів ставок відсотків (простих, складних, дисконтних). Показано, що оскільки при розрахунках лінеаризація, а саме відкидання всіх членів вище першого порядку, може призводити до втрати точності при обрахунках, то доцільно використовувати розклад в ряд з врахуванням більшої кількості доданків, окрім апроксимацій для малих річних відсоткових ставок і строків внеску, коли це не призводить до суттєвих втрат в точності обрахунків.

В дослідженні розглянуто підходи для розрахунків потоків платежів на основі формул для нарощених (приведених) та сучасних (теперішніх) вартостей рент пренумерандо та використання сучасного програмних продуктів, що дозволяють здійснювати обрахунки потоків платежів без втрат точності в процесі обчислень.

Отже, використання математичних методів фінансових розрахунків дозволяють визначати та порівнювати параметри фінансових угод з використанням різних видів ставок відсотків (простих, складних, дисконтних), розраховувати показники для проведення вартісної оцінки потоків фінансових платежів і планування погашення заборгованостей, кредитів та позик.

Список використаних джерел

1. Мішура Ю.С., Шевченко Г.М. Математика фінансів. ВПЦ «Київський університет», 2011. - 351с.
2. Григорків В.С. Фінансова математика: підручник / В.С. Григорків, О.І. Ярошенко, П.О. Нікіфоров. – Чернівці: ЧНУ, 2015. – 488 с.

3. Зайцев О.В. Фінансові розрахунки. Теорія і практика: навч. посіб. / О.В. Зайцев. – Суми: Сумський державний університет, 2013. – 607 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

Сидоренко Віктор Анатолійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні організація кредитного процесу у вітчизняних банках супроводжується численними недоліками і не вирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, а відтак потребує істотного вдосконалення. Це в свою чергу передбачає зміщення акцентів з впровадження окремих новацій у цій сфері до комплексної оптимізації кредитного процесу в комерційних банках з урахуванням постійної мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища їх функціонування.

Управлінням кредитною діяльністю на рівні банку доцільно охарактеризувати не лише як організацію кредитного процесу з чітким функціональним розмежуванням обов'язків кредитного персоналу, а як скоординовану сукупність дій у сфері розробки та реалізації кредитної політики, організації кредитного процесу на основі безпосереднього впливу на кредитний портфель для досягнення мети банку відповідно до його кредитної стратегії.

Відповідно, основними елементами системи управління кредитною діяльністю є такі: організаційна структура управління кредитним портфелем; розробка стратегії і тактики кредитної політики; наявність внутрішніх кредитних документів, що регламентують кредитний процес; аналіз кредитного портфеля з метою покращення його кількісних і якісних характеристик.

Серед основних завдань кредитної діяльності є створення високоякісних активів, що забезпечують постійний плановий рівень прибутковості; вкладання кредитних коштів в економічно перспективні, рентабельні проекти; розробка й активне впровадження нових кредитних продуктів; зміцнення і підвищення конкурентоспроможності на ринку; підвищення якості наданих

послуг.

Забезпечення управління кредитною діяльністю банку, ефективне використання його кредитного потенціалу, формування оптимального для нього кредитного портфеля, чітку організацію всього кредитного процесу регламентується кредитною політикою банку. Зважена кредитна політика дозволяє поєднати стратегічне та тактичне управління кредитною діяльністю.

Система стратегічних цілей кредитної політики банку має включати: забезпечення реалізації загальної стратегії розвитку банку, розширення та закріплення позицій банку на окремих сегментах фінансового ринку, пов'язаних із його кредитною діяльністю, забезпечення максимізації прибутку від кредитної діяльності при визначеному рівні її ризикованості, забезпечення мінімізації рівня ризику, пов'язаного із кредитною діяльністю, при визначеному рівні її прибутковості та забезпечення фінансової стійкості банку в процесі здійснення кредитної діяльності.

Основою організаційної структури управління кредитним портфелем має бути принцип розмежування компетенцій, що полягає в чіткому розмежуванні повноважень керівників різного рангу надання кредиту, змінах умов кредитної угоди залежно від розміру кредиту, ступеня ризикованості та інших характеристик. Відповідно до цього важливе місце в системі управління кредитною діяльністю банку посідає механізм регулювання кредитних ризиків при здійсненні банками операцій кредитного характеру, сприяє як стабілізації і розвитку економіки держави в цілому, так і підвищенню економічної ефективності кредитної діяльності банківських установ.

Список використаних джерел

1. Копилук О.І., Драбовський А.Г., Музичко О.М., Кашпрук Ю.А. Кредитний менеджмент: навч. посібник. - Львів.: ЛТЕУ, 2016. - 368 с.

2. Сидоренко В.А. Проблеми теорії і практики організації кредитного процесу в комерційних банках України: монографія / В.А.Сидоренко. – К.: УБС НБУ, 2011. - 195 с.

3. Офіційний сайт Національного банку України.
www.bank.gov.ua

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

Гордієнко Тетяна Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

З метою підвищення стійкості вітчизняних банків до короткострокових і довгострокових шоків ліквідності та гармонізації вітчизняних норм регулювання банківської діяльності з європейськими Національний Банк України запроваджує два нові нормативи ліквідності – норматив LCR (Liquidity coverage ratio) та норматив NSFR (Net Stable Funding Ratio).

Норматив LCR або коефіцієнт покриття ліквідністю встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію.

Норматив LCR вже запроваджений у 45 країнах світу. Це один з нормативів, розроблених Базельським комітетом у відповідь на кризу 2008 року. Він є частиною угоди Базель III. Норматив LCR встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію.

Норматив NSFR або коефіцієнт чистого стабільного фінансування відображатиме достатність довгострокової ліквідності у банку. Дотримання нормативу створює стимули для банків до збільшення строковості пасивів, підвищення стабільності фондування та зменшення схильності до короткострокового фондування, тобто довгострокові кредити не мають фінансуватися за рахунок короткострокових депозитів. Це обумовлюється необхідністю запобігання надмірній залежності від короткострокових та волатильних джерел запозичень для фондування неліквідних активів.

Використання нових нормативів ліквідності дозволить досягти позитивних ефектів для окремих банків та банківської системи в цілому, зокрема:

формування достатнього запасу ліквідності для протидії негативному впливу кризових явищ на національному та міжнародному рівнях незалежно від стратегічних макроекономічних прогнозів;

підтримка здатності банківської системи протистояти фінансовим та економічним шокам, незалежно джерел їх походження, та зниження ризику поширення шоків у реальний сектор економіки;

скасування в короткій перспективі діючих нормативів Н4 і Н5, а після впровадження NSFR й нормативу Н6, які продемонстрували свою неспроможність своєчасно виявити проблеми з ліквідністю банків, що призвело до серйозних фінансових труднощів та ліквідації окремих банків;

дотримання загальноприйнятих у світовому фінансовому просторі нормативів ліквідності сприятиме підвищенню конкурентоздатності та привабливості вітчизняних банків для іноземних інвесторів;

зростання можливостей банків протистояти ризикам різкого відтоку коштів клієнтів та створення передумов для безперервної діяльності банків, зокрема кредитування, навіть в кризовий період, оскільки при розрахунку LCR передбачається забезпечення банків необтяженими високоякісними активами в еквіваленті 25% очікуваних відтоків та допускається спрямування 50% надходжень від діючих кредитів на покриття можливих відтоків, а інших 50% – на нове кредитування;

вдосконалення депозитної політики банку в контексті стимулювання довгострокових вкладів, диференціація ставок за депозитами різної терміновості, зміна бізнес-моделей банків та надання переваги депозитам фізичних осіб, які характеризується більшою стійкістю та диверсифікованістю у порівнянні з вкладами корпоративних клієнтів;

стимулювання випуску облігацій та ділової активності банків на фондовому ринку, зокрема вторинному ринку державних цінних паперів внаслідок збільшення обсягів торговельних операцій між банками.

Запровадження в Україні нормативів ліквідності LCR та NSFR значним чином сприятиме наближенню вітчизняного банківського регулювання та нагляду до європейських стандартів, а також посилить ефективність функціонування банківської системи України в цілому.

ВИКОРИСТАННЯ БОТІВ У ОБСЛУГОВУВАННІ КЛІЄНТІВ БАНКАМИ

Нетребчук Лариса Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасна банківська система насичена цифровими каналами надання послуг, а, відповідно, і каналами спілкування.

Для обслуговування клієнтів фактично у кожному банку створюються відповідні підрозділи – кол- або контакт-центри. Однак користувачі мають багато нарікань на їх роботу:

часто система кол-центру та рівень обслуговування клієнтів недосконалі, не дивлячись на всі технічні та організаційні зусилля;

якість роботи операторів (які часто змінюються через складний графік роботи, психологічне вигорання чи низьку оплату праці) не завжди висока;

при використанні традиційної IVR (Interactive Voice Response, «системи голосових меню»), тобто системи попередньо записаних голосових повідомлень та маршрутизації дзвінків клієнти банку змушені тривалий час очікувати на свою чергу, слухати шаблонні відповіді чи музику.

Крім того, наявність значного обсягу інформації, нерівномірність запитів клієнтів у часі вимагає зростання персоналу банку та суттєво збільшує вартість їх обслуговування. Тому банки шукають альтернативні методи задоволення запитів клієнтів, які часто носять типовий характер. Одним з таких методів є використання штучного інтелекту (AI), сервіси на основі якого показали свою ефективність. І серед них важливе місце належить ботам.

Отже, бот – це комп'ютерна програма, що імітує людську мову та дії і призначена для автоматизації одноманітних функцій та швидкого їх виконання. Тобто, це програма, яка здатна замінити персонал банку для обробки даних та запитів клієнтів банку.

Однак, не слід вважати, що боти здатні виконувати тільки найпростіші однотипні операції і не можуть мати широкого застосування в банківській сфері. Безумовно, якщо говорити про так звані «чат-боти», це дійсно так, вони не здатні сприймати сутнісний зміст запитів клієнтів і орієнтуються в основному на ключові слова,

тому або просто відтворюють інформацію, або збирають прості запити та надають запрограмовану відповідь на них.

Інша річ, коли банк застосовує нейроботи. На відміну від попередніх, вони використовують технологію машинного навчання (machine learning, ML), тому здатні зрозуміти зміст запитань і знайти на них самостійну відповідь, крім того, вони здатні до самонавчання (для цього потрібна лише наявність даних з декількох сотень тисяч запитань та відповідей на них).

На сьогодні, основними послугами банків, які можна надавати за допомогою ботів, можуть бути:

- автоматична класифікація дзвінків та переадресація до відповідної групи клієнтів;

- підбір для клієнта зручного та найближчого відділення, банкомату, терміналу самообслуговування тощо;

- інформування клієнта про баланс платіжного засобу (карти, смартфона, платіжних стікерів, кілець тощо);

- надання інформації про курси валют;

- перевірка проходження платежу;

- перевірка заборгованості по кредиту, нагадування клієнту про дату сплати чергового платежу;

- перевірка статусу підготовки замовленого платіжного засобу;

- блокування карти;

- інформування про умови послуг банку;

- надання відповідей на запитання, які не потребують спеціальних даних;

- обробка первинних документів за допомогою технології оптичного розпізнавання символів, виявлення підробки документів;

- дистанційний андерайтинг позичальників, визначення скорингового балу, перевірка достовірності поданих клієнтом даних;

- робота віртуального брокера – бота, який здійснює консультування клієнтів з інвестицій.

Найбільш розвинені нейроботи можуть приймати відкладені запити клієнтів, вести «мовну аналітику», інтегруватись з голосовою біометрією.

Отже, всі ці можливості ботів сприяють активному інтересу банківських установ до запровадження таких рішень, однак реального працівника банку поки що повністю не здатен замінити жоден бот.

ІНОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сундук Тетяна Федорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В сучасних умовах жорсткої конкуренції на вітчизняному ринку банківських послуг та негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, деякі банки втрачають частину свого бізнесу, несуть значні збитки і втрачають частку своїх клієнтів. За таких умов, більше можливостей для успішного функціонування мають ті банки, що вчасно впроваджують інноваційні технології та продукти. Банки повинні постійно редагувати стратегії свого розвитку та просування продуктів на ринок, які б забезпечили їх ефективну діяльність, конкурентні переваги, фінансову стабільність і зростання.

За цих умов інноваційну діяльність банку можна розглядати як цілеспрямований постійний процес аналізу своїх інноваційних можливостей, пошуку нових ідей та впровадження їх в конкретні банківські продукти та послуги, просування їх на конкурентний ринок та підтримувати свою конкурентну позицію. Одним з основних завдань інноваційної діяльності банку є можливості отримання додаткових прибутків для подальшого ведення свого бізнесу. Саме активна взаємодія банку й клієнта впливає на визначення подальшої стратегії банку, головною рисою якої є орієнтація на розвиток високотехнологічних продуктів і послуг, інноваційна інтернет-направленість і активна робота з клієнтами через соціальні мережі [1].

Зазначимо, що сучасні концепції діяльності банків засновані на таких інноваційних тенденціях: перша інноваційна тенденція ґрунтується на використанні мобільних технологій, так званий мобільний банкінг; друга інноваційна тенденцією, що набула популярності у світовій банківській практиці, наявність автоматизованих відділень та терміналів самообслуговування (статистичні джерела відображають, що значення відділень банків, як каналу обслуговування клієнтів постійно знижується, головною причиною чого є рух у бік цифрових банків); третьою інноваційною тенденцією, якою має володіти сучасний цифровий банк, є робота в соціальних мережах, яка має проводитись у декількох напрямках - маркетинговий канал, підтримка клієнтів, соціальні платежі,

соціальна CRM система, скорингові системи) [2].

Аналізуючи банківську систему України щодо застосування сучасних інноваційних тенденцій банківництва, можна зробити висновок про невисокий рівень впровадження банками України цих концепцій. На сьогодні не всі вітчизняні банки працюють за всіма сучасними напрямками інноваційного розвитку, не взяли на озброєння ні технології дистанційного обслуговування та самообслуговування, а ні роботу із мобільними технологіями. Сучасним вітчизняним банкам для подальшого підтримання конкурентних позицій в банківському секторі необхідно підтримувати постійний контакт з клієнтами в режимі 24/7/365 завдяки використанню інтернет-технологій, соціальних мереж, смартфонів, мобільного банкінгу для задоволення потреб клієнтів як у фінансових, так і не фінансових послугах, що підвищить конкурентоспроможність та ефективність подальшої діяльності вітчизняних банків.

Список використаних джерел

1. Кинг Бретт. Банк 2.0. Как потребительское поведение и технологии изменят будущее финансовых услуг / [Пер. с англ. М. Мацковской]. - М.: «Олімп - Бизнес», 2012. - 512 с.

2. Кинг Бретт. Банк 3.0. Почему сегодня банк - это не то, куда вы ходите, а то, что вы делаете / [Пер. с англ. М. Мацковской]. - М.: «Олимп-Бизнес», 2015. – 520 с.

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Белянко Лідія Леонідівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Важливу роль у налагодженні дієвого механізму стрес-тестування кредитного ризику відіграє формування гнучкої, надійної та якісної інформаційної підтримки, яка здатна об'єктивно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності банків.

За вимогами Базеля III, результати стрес-тестування кредитного ризику, мають інтегруватись у регулярну звітність топ-менеджменту банку, а його аналіз має охоплювати найбільш можливі фактори впливу на портфель, суттєві концентрації за сегментами в портфелі, а

також специфічні тренди контрагентів [1].

Дослідження рекомендацій Національного банку України (НБУ) щодо інформаційної підтримки стрес-тестування у банках в Україні дозволив зробити висновки, що національний регулятор розкриває дані лише у частині загального управління кредитним ризиком. Згідно Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах (постанова НБУ №64 від 11.06.2018 р.) управлінська звітність щодо управління кредитним ризиком повинна містити результати проведеного стрес-тестування у банках, однак форму їх подання так і не визначено [2], оскільки кожний банк її формує самостійно. Вважаємо за доцільне до управлінської звітності банків щодо результатів стрес-тестування кредитного ризику обов'язково включати такі параметри, як характеристика та результати проведених стрес-тестів кредитного ризику; пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності банку за результатами стрес-тестування; план дій банку у стресових умовах.

Результати стрес-тестування кредитного ризику доцільно розкривати у розрізі всіх сценаріїв моделювання, зазначаючи вірогідність їх настання для банку. Відповідно до кожного сценарію звітність повинна містити розрахунки очікуваних та неочікуваних втрат, дефолти позичальників, а також відрахування до резервів на покриття кредитного ризику, чистий процентний дохід та прибуток банку, необхідну суму докапіталізації.

Фінансова звітність вітчизняних банків складається згідно встановлених вимог МСФЗ бухгалтерією. Аналіз публічної звітності банків в Україні дозволяє стверджувати, що результати стрес-тестування кредитного ризику не оприлюднюються. На нашу думку, у межах примітки до річної фінансової звітності «Управління ризиками» доцільно розміщувати не тільки загальну інформацію щодо управління, контролю та моніторингу кредитного ризику, але й дані стосовно ключових параметрів проведення стрес-тестування кредитного ризику з розкриттям його результатів, що суттєво підвищить рівень обізнаності громадськості щодо параметрів та особливостей проведення стрес-тестів у банках в Україні, а також дозволить оцінити їх стресостійкість та масштаб втрат у разі настання тих чи інших змін шоккових умов.

Відповідно до постанови НБУ №120 Про затвердження «Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України» від 13.11.2018 року, національний регулятор використовує отримані від банків дані статистичної звітності

визначеної форми для забезпечення виконання ним регулятивних, наглядових функцій, валютного регулювання і нагляду [3]. У сфері управління ризиками передбачено ряд спеціальних представлень інформації, де повинні розкриватись дані стосовно оцінки ризиків та ключові питання щодо їх управління. Однак у частині представлення результатів стрес-тестування відповідної форми національним регулятором також не визначено. Вважаємо за доцільне формувати банками статистичну звітність з проведення стрес-тестування, у якій розкривати інформацію у розрізі сценаріїв щодо суми відрахувань до резервів на покриття кредитного ризику, обсягу регулятивного капіталу, необхідного розміру до капіталізації та його покриття за рахунок різних джерел (плану реструктуризації чи програми капіталізації). Зазначена форма статистичної звітності щодо результатів стрес-тестування кредитного ризику дозволить НБУ оцінити:

масштаби втрат банків у разі настання тих чи інших макроекономічних сценаріїв;

визначити рівень необхідної докапіталізації банківського сектору загалом та у межах окремих груп банків (наприклад, державних, банків з іноземним капіталом та приватних);

скласти програму капіталізації та план реструктуризації банківського сектору (загалом та у межах окремих груп);

сформувати банківську статистичну звітність щодо стійкості банківського сектору, згрупувати банки (за рівнем достатності капіталу, за рівнем формування резервів на покриття кредитного ризику тощо) та скласти рейтинг банків (за якістю кредитного портфелю, за рівнем капіталізації, за вірогідністю настання банкрутства, ін.).

Список використаних джерел

1. Principles for sound stress testing practices and supervision. Consultative Document, Bank for international settlements, March 13, 2009. [Electronic resource] – Mode of access <http://www.bis.org/publ/bcbs147.pdf>.

2. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова НБУ №64 від 11.06.2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>

3. Про затвердження Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України: Постанова НБУ №120 від 13.11.2018. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/>

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Біла Дарина Валеріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Для залучення на страховий ринок інвестицій та підвищення якості захисту прав споживачів страхових послуг важливу роль відіграє прозорість діяльності страхових компаній. Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг приділяє увагу питанню прозорості діяльності страхових компаній, але існують прогалини щодо представлення інформації, що пов'язано з відсутністю сформованих вимог до її розкриття.

Одним із чинників обґрунтування необхідності внесення змін до Порядку складання звітних даних страховиків, затвердженого розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 39 від 03.02.2004 р. вважаємо розвиток електронної комерції. Так, сучасні світові технологічні нововведення в страхуванні: омніканальні комунікації (інтеграція каналів комунікацій із залученням гаджетів), чат-бот, використання Blockchain суттєво впливають на розвиток бізнесу. Страхові компанії, які першими впровадять нову, зручну для клієнта технологію, що дозволить швидко, просто, доступно отримати доступ до продуктів та укласти електронний договір, отримують конкурентні переваги. Можливо виділити ще одну причину запровадження звітування про електронну комерцію – це необхідність визначення бізнес-моделі страхової компанії при запровадженні ризик-орієнтованого регулювання діяльності вказаних компаній. Напрямки продажу страхових продуктів є, на наш погляд, одним із чинників визначення бізнес-моделі, яка повинна ідентифікуватись як страховою компанією так і органом державного регулювання. В Європейському Союзі визначення та аналіз бізнес-моделі входить до переліку інструментів регулювання страхового ринку. Досліджуючи бізнес-модель орган державного регулювання може прийняти рішення щодо запровадження страховою компанією стандартної чи внутрішньої

моделі для необхідного платоспроможного капіталу.

Звітування щодо каналів продажу страхових продуктів – це накопичення масиву майбутніх даних, які б акумулювали інформацію про валові страхові премії отримані через інтернет-ресурс з виокремленням даних про використання інтернет-ресурсів банків та інших платформ, а також звітування про всі канали збуту страхових продуктів: власні, при посередництві банків, через страхових брокерів, страхових агентів, тощо.

Також доцільно розширити класифікацію дебіторської заборгованості пов'язаної з наданням страхової послуги, яка б розкривала дебіторів та якість заборгованості при формуванні масиву адміністративних даних Нацкомфінпослуг. В позиції «Розшифровка страхової дебіторської заборгованості» доцільно наводити: перелік контрагентів, які мають заборгованість перед страховою компанією; класифікацію суми заборгованості в залежності від якості та корисності активу. Запропонована розшифровка надає інформацію про майбутній грошовий потік за вказаними контрагентами.

Подання із 2018 року Нацкомфінпослуг Актуарного звіту в підтвердження даних щодо правильності розрахунку страхових резервів є позитивним кроком в підвищенні прозорості діяльності страхових компаній. Ці дані також можливо використовувати іншими користувачами для співставлення резервів відображених у звітності страхової компанії із сумами підтвердженими актуарієм, якщо стосовно цього звіту буде офіційна вимога оприлюднення, як в деяких зарубіжних країнах. Для більш повного розкриття інформації щодо адекватності страхових резервів страхових компаній, що здійснюють страхування, інше, ніж страхування життя, в Актуарному звіті доцільно додатково представляти інформацію щодо повноти формування частки перестраховиків у резервах незароблених премій та резервах збитків за видами страхування, а в поясненнях до звіту вказувати основу розрахунків.

Виділення регулювання на рівні страхової групи зменшує регуляторний розрив, який сформувався на національному страховому ринку в порівнянні із західним. Але прозорість діяльності страхової групи для пересічного клієнта страхової компанії недостатня. Не всі страхові групи на власних сайтах оприлюднюють консолідовану звітність, а Нацкомфінпослуг, що володіє інформацією про діяльність страхових груп не висвітлює її навіть в агрегованому вигляді на сайті.

Практична реалізація напрямів покращення прозорості

діяльності страхових компаній збільшить обсяги розкриття інформації перед органом державного регулювання та клієнтами страхової компанії, посилить довіру до компаній, а відтак, сприятиме розвитку вітчизняного страхового ринку.

ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Злотенко Олександр Борисович
Хмельницький національний університет

Фінансування інвестиційної діяльності є частиною комплексу забезпечення економічної безпеки підприємства, невід'ємним елементом господарської діяльності останнього, оскільки є джерелом тільки для оновлення складових задіяних у виробничому процесі.

Інвестиційна діяльність в контексті освоєння ресурсів передбачає комплекс заходів спрямованих на пошук оптимального джерела фінансування та розробки відповідних умов його залучення. Разом з тим сам процес залучення зазначеного фінансування носить ризиковий характер, та безпосередньо впливає на економічну безпеку підприємства, що залучає таке фінансування.

Інвестиції у власний капітал підприємства дозволяють інвесторові на постійній основі розраховувати на прибуток підприємства. Це пов'язано з тим, що такі інвестиції передбачають участь інвестора у власному капіталі підприємства, що залучає інвестиції. Така особливість капітальних інвестицій може впливати на економічну безпеку підприємства у довгостроковій перспективі, оскільки фактично інвестор не тільки фінансує той чи інший проект, але стає частиною підприємства.

Джерелами фінансування можуть бути власні кошти підприємства та запозичені. В контексті забезпечення економічної безпеки пріоритетними вважаються власні кошти підприємства проте в багатьох випадках їх обсяг не може забезпечити потреби підприємства, як наслідок рівень економічної безпеки знижується.

За умови відсутності достатніх обсягів внутрішнього фінансування доцільно використати зовнішні джерела, до складу яких входять інвестиції. Таким чином, інвестиційна діяльність стає

невід'ємною частиною забезпечення ефективної діяльності підприємства та умовою досягнення стану економічної безпеки підприємства.

Ризик, пов'язаний з інвестиційною діяльністю, асоціюється насамперед із загрозами для інвесторів, які можуть призвести до втрати інвестованих коштів. Проте, не менш актуальними є ідентифікація загроз для підприємства – реципієнта інвестицій, оскільки формування джерел інвестицій також пов'язано з певним ризиком.

При здійсненні інвестиційної діяльності необхідно враховувати, що цілі інвесторів не завжди співпадають з інтересами власників підприємства. Наприклад, тоді, коли стратегічні, або мажоритарні інвестори прагнуть придбати контрольний пакет акцій з метою встановлення контролю над управлінням підприємства.

Портфельні, або міноритарні інвестори зосереджені в основному на мінімізації власних ризиків, що зумовлює вкладання ними інвестиційних коштів в різні види цінних паперів, у той час як підприємство в першу чергу зацікавлене у розвитку його основних фондів, нарощення виробничого потенціалу.

Таке ж протиріччя, навіть у більш виразній формі, виникає між керівництвом або власником підприємства і спекулятивними інвесторами – внутрішньоденними трейдерами і позиційними інвесторами, оскільки крім орієнтації на купівлю-продаж лише цінних паперів, вони не зацікавлені в реалізації довгострокових інвестиційних проектів, без яких підприємству важко забезпечити оновлення й розвиток його матеріально-технічної бази як основи економічної стійкості.

Інвестиційна діяльність підприємства передбачає можливість залучення коштів зовнішніх інвесторів, що зумовлює наявність ризиків, пов'язаних із формуванням джерел інвестицій, а отже впливає на рівень його економічної безпеки.

Запобігання впливу можливих негативних наслідків інвестиційних ризиків може передбачає пошук оптимального співвідношення між потребою у інвестиційних коштах та обсягами залучених інвестицій по відношенню до обсягу власного капіталу підприємства.

При цьому слід усвідомлювати, що в контексті інвестицій разом із залученням додаткового фінансування господарської діяльності підприємства до управління останнього в тій чи іншій мірі долучатиметься інвестор, який зокрема розраховуватиме на частину

прибутку. Така особливість інвестиційного процесу разом з нейтралізацією нестачі фінансування, як ризику економічній безпеці підприємства, може стати причиною зниження її рівня.

Тому при здійсненні інвестиційної діяльності із залученням зовнішніх джерел фінансування керівництву або власнику підприємства потрібно усвідомлювати вплив на його економічну безпеку цілей, які інвестори ставлять перед собою при реалізації інвестиційних проектів.

СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Наливайко Дмитро Валентинович

Київський національний торговельно-економічний університет

Послуги зі страхування майна є важливою складовою фінансових послуг. Предметом майнового страхування є майнові інтереси суб'єктів господарювання та фізичних осіб щодо забезпечення його збереження та мінімізацією збитків у результаті його втрати чи пошкодження. Об'єктом майнового страхування виступають ризики, які приймаються на страхування. Серед ризиків майнового страхування слід виділити природні ризики; технічні ризики; ризики, пов'язані з людським чинником, та ризики, пов'язані з економічною діяльністю.

Страховання майна має ряд особливостей, зокрема:

значна вартість об'єктів, значні страхові суми, значний обсяг відповідальності страховика; як наслідок, велике значення захисту інтересів страховика – перестраховання;

наявність специфічних окремих ризиків для різних галузей промисловості; наприклад, нафтова промисловість, металургійна промисловість, електроенергетика, целюлозно-паперова промисловість;

необхідність грамотної оцінки ризику та процесу андеррайтингу (формування умов страхування);

тривалий термін побудови програми страхування (переоцінка основних фондів, інженерний сюрвей, розміщення ризику і т.д.)

врегулювання збитків займає тривалий час, вимагає залучення

спеціалізованих компаній та фахівців з галузі.

Страховальниками у майновому страхуванні можуть бути юридичні й (або) фізичні особи.

Основна частина надходжень страхових платежів за договорами страхування майна припадає на юридичних осіб, коли від фізичних осіб цей показник знаходиться в межах 12% від загальної суми надходжень. Для порівняння, частка платежів від юридичних осіб становить від 48,56% до 79,21%. Така тенденція зумовлена тим, що страховики з метою оптимізації витрат на ведення справи, концентрують канали продажу своїх продуктів в переважній більшості у великих містах. Відтак, населення, яке знаходиться в регіонах, не завжди має змогу отримати якісний страховий захист.

Страхування майна в Україні характеризується рядом проблем, від вирішення яких залежить не тільки його стабільність сьогодні, а й існування завтра. Стихійні лиха, міжнаціональні конфлікти неминуче призводять до втрати майна, отримання каліцтва, загибелі. В країнах з розвинутою страховою культурою завдані збитки в подібних випадках відшкодовуються страховими компаніями, що має свої переваги – по-перше, виплати співставні із заподіяним збитком, по-друге, держава може надати додаткову допомогу. До найбільш серйозних проблем майнового страхування відноситься також введення обов'язкових видів страхування. В результаті обов'язкове страхування стає способом відрахування і перерозподілу фінансових ресурсів на користь окремих міністерств і відомств.

Серед проблем майнового страхування також необхідно виділити невисоку необхідність, що є причиною низького рівня доходів і фінансової грамотності населення. Дані проблеми пропонується вирішувати наступним чином: розвивати спеціальні страхові послуги (продукти), яку будуть орієнтовані на споживачів з невисокими доходами і які будуть забезпечувати використання загальних принципів надання таких страхових послуг, спрощений порядок укладення договорів, в тому числі врегулювання збитків [1].

Перспективи розвитку страхування майна в Україні безпосередньо залежать від можливості більш активної участі держави у функціонуванні страхової галузі, наприклад, щодо використання механізмів субсидювання малозабезпечених громадян на придбання страхового захисту майна і розробки регіональних програм по страхування з урахуванням потреб, особливостей і специфіки економічної політики, що проводиться на місцях. Подібний підхід до регулювання страхових процесів, безумовно,

матиме позитивний вплив на зростання потреби населення в добровільних видах страхування майна.

Список використаних джерел

1. Марценюк О.В., Шуляк О.В. Майнове страхування, його особливості, значимість та перспективи розвитку. Збірник наукових праць ВНАУ / Вінниця, 2013. – №4(81). – 130-137 с.

2. Консолідовані звітні дані страховиків за 2012-2017 рр. / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Смирнова Олеся Валеріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансова політика, як ядро економічної політики – це сукупність дій, щодо планування, прогнозування, вибору стратегій, методів та заходів для досягнення поставленої мети фінансовими інструментами за допомогою ведення податково-бюджетної (фіскальної), грошово-кредитної та валютної політики, що в сукупності формують державну фінансову політику. Сутність політики полягає у розробці, прийнятті рішень та послідовній реалізації відповідної програми дій щодо досягнення певних цілей соціальних прошарків, економічних утворень, суспільних груп та держав.

Фінансова політика держави складається з таких аспектів:

Приведення державних інституцій до рівня здатності реалізації державної політики у фінансовому секторі (підготовка кадрів, правове регулювання);

Розробка завдань, що відповідають поставленій меті і спрямованих на підвищення рівня і якості фінансової системи на рівні держави. До таких завдань належать: вдосконалення фінансової інфраструктури, механізму таргету валюти та інфляції, вдосконалення методів вимірювання, виокремлення національних багатств і продукту та їх перерозподілу.

Ці завдання реалізуються за допомогою ведення податково-бюджетної (фіскальної), грошово-кредитної та валютної політики, що в сукупності формують державну фінансову політику.

Сутність державної політики управління фінансовими інструментами ринку фінансових послуг полягає у: володінні ключовими елементами фінансової системи (інфраструктурою та базовою державною валютою – виключне право на обсяги емісії та розмір ключової ставки – таргетування валюти); спостереженні, вимірюванні, аналіз, прогнозуванні, правовому регулюванні, прийнятті рішень щодо спрямування фінансів, контролі за дотриманням законності та безпосередньому володінні окремими сегментами фінансової системи (приміром банки, що спеціалізуються на кредитуванні воєнно-промислового комплексу);

Управлінні через фінансову систему національним продуктом та багатством та виокремленні їх частки з подальшим розподілом в інтересах всього суспільства (утримання державних інституцій; створення, розвиток, підтримка соціальної інфраструктури; стабілізаційних та фондів розвитку, які покликані забезпечити стресостійкість у форс-мажорних обставинах та зовнішню конкурентно-спроможність держави).

Різновиди фінансових інструментів підвищують ефективність діяльності суб'єктів господарювання, задовольняють їх доступ до фінансових та інших ресурсів як задля виробництва, так і для реалізації виробленого продукту на товарних ринках. Робота з ними потребує високої кваліфікації, певних знань та навичок, що призвело до виокремлення в окремий сегмент – фінансових послуг. Завданням фахівців цього сегменту є управління фінансовими ресурсами клієнтів щодо задоволення їх потреб через: обмінні операції на ринку; оптимальне ціноутворення; створення нових фінансових інструментів або ланцюжків існуючих (фінансовий інжиніринг).

Відносно ринків пасивних фінансових інструментів сегмент фінансових послуг є суб'єктом, а відносно суб'єктів господарювання цей сегмент є об'єктом. Фінансові інструменти поділяються на такі, що їх вартість визначається лише зовнішніми чинниками та такі, що на їх вартість впливають також і внутрішні (професіоналізм, мотивація, відгуки та інші якості). Обидва типи фінансових інструментів є інструментами фінансової системи та умовно поділяються відповідно на активні та пасивні. Припустимо, що економічні утворення певної держави розглядаються як фінансовий інструмент. Тоді всі такі утворення формують економічний і

фінансовий стан всієї держави. Це означає, що інвестор, щоб оцінити інвестиційний клімат певної держави, а вже потім конкретного економічного утворення, в першу чергу зверне увагу на відгуки фахівців, бізнес партнерів та клієнтів, інформацію як з офіційних джерел, так і інсайдерську і, обов'язково, рейтинг та його обґрунтування світових рейтингових агенцій таких Moody's та Bloomberg. Такі економічні утворення є активними фінансовими інструментами і ціни на них на світовому фінансовому ринку залежать не тільки від зовнішніх, а і від внутрішніх чинників, які необхідно враховувати при формуванні як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Рейтингові агенства є такі, що оцінюють економічний та інвестиційний стани підприємств за власною ініціативою (Fitch Ratings), і такі, що проводять дану оцінку за заявкою (S&P). При цьому більшість підприємств в Україні бажають бути «невидимими» і не подавати заявки на оцінювання експертами з тих чи інших причин. За умови переходу до крипто-фінансової системи будуть враховані всі фінансові потоки з основою у вигляді державної криптовалюти. Таким чином, у сфері фінансових послуг та кредитно-фінансової системи загалом можна буде частково вирішити питання корупції та тінізації бізнесу.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов,А.В.Павелко,Т.В.Канєва та ін.; за заг.ред. А.А.Мазаракі. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. – 376 с.

СЕКЦІЯ 4

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

СЕРЕДНЬОСТРОКОВІ ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Тарасюк Михайло Вікторович

Київський національний торговельно-економічний університет

Розробка бюджетної політики повинна ґрунтуватися на розрахунках потенційних фінансових можливостей держави та реальних потребах уряду країни для забезпечення стабільного фінансового становища та забезпечення сталого економічного розвитку. Індикатори середньострокової бюджетної політики повинні бути взаємопов'язаними та мати належні розрахункові обґрунтування. До таких індикаторів можливо віднести: Проект ОНБП-2019-2021 містить положення щодо: основні прогнози макроекономічних і соціального розвитку (номінальний ВВП; реальний темп зростання ВВП; індекс споживчих цін; індекс цін виробників; обмінний курс гривні до долара США; рівень безробіття); граничний обсяг дефіциту державного бюджету; частка перерозподілу ВВП через зведений бюджет; граничний обсяг державного боргу; граничний обсяг надання державних гарантій; прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць; рівень забезпечення прожиткового мінімуму; обсяг державних капітальних вкладень на розроблення та реалізацію державних інвестиційних проектів; залучення державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів.

Крім того, бюджетна політика повинна враховувати як існуючі, так і потенційні виклики і ризики внутрішнього і зовнішнього характеру, що можуть суттєво вплинути на прогнози макроекономічних показників. Таким чином, бюджетна політика має базуватися на декількох сценаріях розвитку з урахуванням нестабільності таких чинників як: ціни на енергоносії та їх доступність; ситуація на внутрішньому ринку через збільшення імпорту; стан валютного

ринку; доступність зовнішніх запозичень; можливості рефінансування зовнішньої заборгованості; показники монетарної політики Національного банку України; доступність довгострокових кредитних ресурсів; ситуація на ринках основних експортних товарів України тощо.

Ключовим показником, який визначає потенційні фінансові можливості держави є податкові надходження, тому орієнтири бюджетної політики повинні передусім стосуватися податків. Основні цілі в даній сфері повинні бути такими: забезпечення стабільності податкової системи, підвищення ефективності оподаткування, полегшення податкового адміністрування, мінімізація можливостей для порушень податкового законодавства. В подальшому необхідно привести ставки акцизного податку до рівня, передбаченого директивою ЄС, але з урахуванням реальних фінансових можливостей населення.

Виходячи з можливостей держави сконцентрувати у своєму розпорядженні суму фінансових ресурсів необхідно забезпечити збалансованість та стійкість бюджетної системи, при цьому слід особливу увагу приділяти політиці управління державним боргом, зважаючи на те що він створює найбільші виклики для економіки України в середньостроковій перспективі.

При формуванні бюджетної політики на середньострокову перспективу слід враховувати реальний рівень життя населення та рівень цін на основні групи товарів, що повинно слугувати підґрунтям для обґрунтування розмірів соціальних стандартів, зокрема планового прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць й для основних соціальних і демографічних груп населення.

З метою забезпечення енергетичної незалежності, реалізації великих інфраструктурних проєктів, поліпшення умов життєдіяльності населення держава має сконцентрувати фінансові потоки на реалізації державних інвестиційних проєктів у пріоритетних сферах, зокрема у соціально-культурній сфері і охороні здоров'я, паливно-енергетичній сфері, впровадженні енергоефективних технологій та інтелектуальної енергетичної системи; видобувній та обробній промисловості, мінерально-сировинній базі, сфері охорони навколишнього середовища, транспортній сфері, у сфері надання органами влади послуг населенню.

В світлі реформи децентралізації, що тривалий час реалізується у нашій країні цілі середньострокової бюджетної політики повинні бути спрямовані на розширення бази оподаткування за доходами, що

зараховуються до місцевих бюджетів, продовження децентралізації бюджетних повноважень, упорядкування сфер відповідальності органів місцевого самоврядування та центральних органів виконавчої влади.

Важливими для країни в цілому є також такі завдання бюджетної політики, які повинні бути реалізовані у середньостроковій перспективі: фінансове забезпечення формування галузевих пріоритетів, реалізація задекларованих структурних реформ, проектів регіонального розвитку, відновлення та повноцінного функціонування банківської системи, оптимального управління державним боргом, стану валютного ринку, подолання фіскальних ризиків тощо.

ФІНАНСОВІ МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Баранник Лілія Борисівна

Університет митної справи та фінансів

Пенсійне забезпечення громадян є однією з найважливіших соціальних функцій держави. Від того, наскільки ефективно працює пенсійна система, можна судити про рівень соціалізації економіки країни. Пенсійна система є також свого роду барометром стану системи державних фінансів. Останні кілька десятиліть в світі відбуваються глобальні зміни, які негативно впливають на пенсійне забезпечення. Перш за все це старіння населення. Воно триває на тлі зниження народжуваності, масштабної міграція населення, структурних змін в національних економіках тощо. Наслідки старіння населення посилюються проблемами з державними фінансами, що загострилися після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Проведення наразі багатьма європейськими країнами реформи пенсійної системи направлено на забезпечення її майбутньої стійкості. У разі незбалансованої пенсійної системи зростання витрат на пенсійні виплати, викликаний старінням населення, призводить до збільшення витрат з державного бюджету, який залишається одним з основних джерел покриття дефіциту пенсійного фонду. За оцінкою експертів ОЕСР, ця частина державних витрат в країнах ОЕСР

збільшиться з 9,3% ВВП в 2010 р. до 11,7% ВВП до 2050 р. [1]. Серед першочергових заходів по зміні фінансового механізму пенсіонування, - перехід на багаторівневу пенсійну систему. Сучасна класифікація Світового банку передбачає п'ять рівнів пенсійної системи.

Нульовий або базовий рівень - це виплати з держбюджету найбіднішим верствам соціальної виплати (базової пенсії) без прив'язки до страхового стажу чи зарплати. Це рівень ліквідації бідності.

Перший рівень - рівень солідарної системи, при якому покоління працюючих громадян платить внески в пенсійний фонд і таким чином утримує покоління літніх людей, які досягли пенсійного віку.

Другий рівень - обов'язковий накопичувальний. Це спосіб, при якому люди в процесі своєї трудової діяльності накопичують внески на окремому рахунку, з яких потім їм виплачується пенсія. Накопичені внески інвестують в різні фінансові інструменти. Після виходу на пенсію учасник отримує право на отримання пенсії, яку обчислюють з урахуванням накопиченої суми внесків та інвестиційного доходу.

Третій рівень - добровільний накопичувальний, при ньому майбутній пенсіонер самостійно накопичує кошти. За те, що він відмовляється від використання цих коштів зараз і накопичує їх у своє пенсійне майбутнє, він отримує певні стимули, наприклад, податкові пільги - не платитиме з цих коштів податки.

Четвертий рівень - пенсійна інфраструктура на рівні муніципалітетів. Йдеться про будинки для людей похилого віку, пільги для пенсіонерів, різні види допомоги [2].

Така система, як показала світова практика, дозволяє задіяти різні фінансові можливості, сприяючи тим самим мотивації заробляння майбутньої пенсії.

Нині в Україні діють перший і третій рівні. Дефіцит Пенсійного фонду України покривається за рахунок коштів з державного бюджету. Зараз він становить більше 140 млрд грн, що значно більше, ніж витрати держави на освіту, науку, культуру разом. Пенсії основної частини пенсіонерів невисокі. Світовий стандарт коефіцієнта заміщення витримувати не вдається. В умовах складної фінансової ситуації уряд обмежений у можливості покривати дефіцити ПФУ за рахунок державних коштів. Все це говорить про те, що українська пенсійна система потребує радикальної реформи,

насамперед, переходу на трирівневу систему. Уряд анонсував поетапне введення з 2019 р. накопичувального (другого) рівня пенсійної системи. Вкрай важливо, щоб ця новація підкріпилася ще розвитком в країні фондового ринку і зростанням доходів українських громадян. Урядовці очікують, що дефіцит ПФУ поступово зменшуватиметься, в 2026 р. настане переломний момент і в 2027 р. бюджет фонду буде бездефіцитним [3].

Список використаних джерел

1. Pensions at a Glance 2013.OECD and G20 Indicators URL: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/pensions-at-a-glance-2013_9791195073054-ko
2. Robert Holzmann, Richard Paul Hinz, Mark Dorfman. Pension Systems And Reform Conceptual Framework Social protection & Labor. The World Bank URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/716871468156888545/pdf/461750NWP0Box334081B01PUBLIC10SP00824.pdf>
3. Калачова Г. Пенсійну реформу спіткали конкуренти. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/07/25/627399/>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ

Бондаренко Олена Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В сучасних умовах розуміння поведінкових аспектів фінансових відносин визначає можливості обґрунтування інституційних змін, які сприяють розвитку суспільства. Важливим чинником впливу на фінансову науку був і продовжує залишатись практичний досвід, який збагачується, постійно поповнюючись новими вміннями, навичками, компетенціями, знаннями, дефініціями фінансового світу з врахуванням зростаючих суспільних потреб, розвитку та еволюції функцій держави, ринкового товарно-грошового і фінансового господарства [1]. В результаті в основі фінансових відносин знаходяться поведінкові закономірності діяльності людини. Саме тому оволодіння навичками психологічного аналізу мотивів, стимулів, факторів соціокультурної детермінації фінансової

активності, формування фінансової свідомості є важливим компонентом у фінансовому управлінні на різних рівнях.

Останніми десятиліттями активно розвивається напрям фінансової науки «поведінкові фінанси», який дозволяє обґрунтувати оптимальні фінансові рішення на основі поєднання теоретичних аспектів фінансів, соціології та психології. В основі їх розвитку знаходиться перехід від моделі «*homo economics*» до моделі «*homo sociologicus*», в якій остання є основним орієнтиром поведінки та прийняття фінансових рішень економічних суб'єктів.

Сучасними дослідниками виділяються три етапи ретроспективного розвитку теорії біхевіористичних фінансів. Це:

Зародження (ідейне зародження та теоретичне осмислення).

Експериментальний (використання теорії перспектив, теорії корисності, побудова альтернативних моделей раціональності).

Сучасність (поява нейроекономіки, активне впровадження результатів досліджень у різні сфери фінансового управління).

Найчастіше теоретики та практики застосовують підходи біхевіористичних фінансів для оцінки процесів, що відбуваються на макрорівні під час прийняття інвестиційних рішень. Ця теорія спирається на досягнення біхевіористської психології, зокрема положення теорії перспектив Д. Канемана і А. Тверські (D. Kahneman, A. Tverski), яка дає пояснення ірраціональній поведінці індивідуумів.

Однак, в сучасних умовах, мікрорівень функціонування фінансів свідчить про те, що поведінці фінансових менеджерів все частіше притаманна також ірраціональність, яка обумовлює непередбачуваний вплив на результати діяльності. На рівні підприємства поведінкові фінанси мають відображати існування нового підходу, який дозволить об'єднати поведінкові та когнітивні (пізнавальні) психологічні теорії з традиційним фінансовим у напрямку оптимізації фінансових рішень.

Тому реалізуючи завдання фінансового менеджменту на підприємствам обов'язково необхідно використовувати теорію поведінкових фінансів. Розглядаючи фінансову поведінку, необхідним є врахування трьох взаємопов'язаних складових: когнітивної (пізнавальної) (сприйняття, осмислення, розуміння ситуації і себе в ній); афективної (емоційної) (суб'єктивне ставлення, забарвлене почуттями); конативної (дієво-динамічної) (дія або, навпаки, її стримування).

Таким чином, незважаючи на те, що науковцями отримані

Нобелівські премії у сфері біхевіористичних фінансів, дана теорія має постійно розвиватися на рівні підприємств. Застосування теорії біхевіористичних фінансів має сприяти розробці нових підходів до процесів прийняття фінансових рішень, реалізації завдань фінансового менеджменту та досягнення стратегічних цілей функціонування підприємств.

Список використаних джерел

1. Леоненко П. М. Основні етапи розвитку фінансової науки: методологія проблеми / П.М. Леоненко, В.М. Федосов, П.І. Юхименко // Фінанси України. – 2017. – № 4. – С. 55–74.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Козарезенко Людмила Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Динаміка суспільного розвитку обумовлює необхідність посилення дієвості фінансового регулювання людського розвитку, виділення достатнього обсягу коштів для фінансування галузей соціальної сфери та удосконалення її інфраструктури. Фінансова політика країни має формувати сприятливі умови для підвищення якісного рівня і доступності послуг медичного обслуговування, освіти, науки, соціального захисту та соціального забезпечення. Відповідний ступінь розвитку інтелектуальної та соціальної складової людського розвитку, технологічних укладів економіки, ринкових та державних інститутів і макроекономічна стабільність є необхідними передумовами для забезпечення економічного зростання. З огляду на зазначене, система державного фінансового регулювання людського розвитку потребує постійного удосконалення з урахуванням прогресивних методів, адаптації до внутрішніх та зовнішніх економічних чинників в умовах інституційних перетворень економіки.

Інституційне середовище характеризує якість взаємодії економічних суб'єктів, правил і ступеню впливу фінансового регулювання людського розвитку, які створюють умови для розширеного економічного відтворення. Важливою є конвергенція інструментарію бюджетної, податкової, монетарної, соціальної

політики країни з ринковими механізмами фінансової підтримки людського розвитку. Держава має застосовувати системний підхід до фінансового забезпечення програм, спрямованих на стимулювання людського розвитку, який включає визначення пріоритетних цілей, розробку заходів фінансової політики щодо підтримки та розбудови соціальної сфери на середньострокову перспективу, узгодження фінансових можливостей держави на реалізацію даних цілей в межах бюджетних періодів, забезпечення функціонування механізму фінансового регулювання, моніторингу, контролю, аудиту, розбудову інституційних засад фінансового забезпечення галузей суспільного виробництва, що дозволить розширити частку страхових, інвестиційних джерел у загальній структурі фінансування заходів щодо підвищення рівня людського розвитку.

У сучасних умовах трансформацій соціально-економічних відносин доцільним є удосконалення методологічних засад формування бюджетних програм, посилення рівня їх узгодження із державними цільовими програмами, значна частина яких спрямована на людський розвиток. Пріоритетним завданням державної фінансової політики є підвищення якості планування індикативних значень результативних показників зазначених програм, що потребує подальшого удосконалення системи фінансово-економічного прогнозування. Важливим є формування стратегії фінансового забезпечення галузей соціальної сфери, яка має бути розроблена відповідно до концептуальних завдань підвищення якісного рівня людського розвитку та адаптована до змін макроекономічної динаміки, інституційних перетворень системи державних фінансів та впливу глобалізаційних чинників.

Інститути фінансового ринку є дієвими складовими системи державного фінансового регулювання людського розвитку. Важливим є посилення конкурентоспроможності вітчизняних небанківських фінансових організацій та підвищення рівня їх капіталізації, що сприятиме зміцненню людського потенціалу. Особливої значущості набувають питання вдосконалення механізму державних гарантій збереження страхових накопичень, посилення рівня відповідальності страхових компаній щодо процесу залучення та використання заощаджень, захист інвестицій від інфляції, стимулювання укладання довгострокових договорів страхування життя, в тому числі добровільного пенсійного страхування. Доцільним є активізація діяльності інституційних та індивідуальних інвесторів, удосконалення

забезпечення функціонування інфраструктурних складових фінансового ринку.

Подальше підвищення ефективності системи пенсійного забезпечення має здійснюватися з урахуванням змін інституційної структури фінансової політики, диверсифікації регуляторної функції держави. Необхідною є імплементація накопичувальних механізмів пенсійного забезпечення, що зменшує навантаження на солідарну систему та дає змогу формувати індивідуальні пенсійні рахунки для застрахованих осіб. Важливими є підтримка процесів персоналізації пенсійного забезпечення, створення умов для вибору застрахованою особою різних пенсійних програм. Розвиток системи недержавних пенсійних фондів має відбуватися з урахуванням інтересів усіх учасників фінансового ринку, що передбачає підвищення рівня його капіталізації та забезпечення дієвого захисту майнових прав інвесторів. За сучасних умов, розмір інвестиційного доходу в більшості фондів є недостатнім, що певною мірою корелює зі ступенем надійності фінансових інструментів, які можуть забезпечити належну диверсифікацію пенсійних активів.

З метою підвищення результативності економічних перетворень доцільним є вдосконалення діяльності фінансових інститутів, які прискорюють темпи відтворення продуктивних сил. Пріоритетними напрямками державної фінансової політики людського розвитку мають стати формування ієрархічної системи державних цільових соціальних програм, розбудова інституційної складової фінансування освіти, науки, охорони здоров'я, підвищення дієвості застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, посилення дієвості взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, удосконалення системи пенсійного забезпечення. Важливим є подальше зміцнення ролі фінансової складової людського розвитку в забезпеченні процесів економічного зростання.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Савченко Наталія Григорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінанси пенсійного страхування посідають вагоме місце у системі соціального захисту населення, а їх дослідження є необхідною умовою забезпечення їх постійного розвитку і вдосконалення.

У сформованих умовах все більш актуальними стають питання забезпечення фінансової стійкості державного Пенсійного фонду та ефективного управління його фінансовими ресурсами.

Наразі фінансова система державного пенсійного страхування в Україні не є самодостатньою, а відтак потребує постійного притоку коштів державного бюджету.

В той же час, проблема обмеженості власних фінансових ресурсів пенсійного страхування актуалізує питання щодо їх оптимізації, віднаходження методів та способів їх примноження.

Важливою причиною нагальної потреби реформування пенсійної системи є стрімке зростання видатків Пенсійного фонду України. Обсяги пенсійних видатків в Україні досягли критичної межі по відношенню до можливостей системи суспільних фінансів та економіки. Нині Україна має один з найвищих у Європі обсягів пенсійних видатків за співвідношенням з ВВП (у 2017 році – 12 % ВВП).

Вибір оптимального варіанту реформування чинної пенсійної системи має враховувати пріоритети загальної стратегії соціально-економічних реформувань, тобто не лише завдання пенсійної реформи, а й реформ в інших сферах, зокрема реструктуризації виробництва і зайнятості, модернізації системи охорони здоров'я тощо.

Для визначення невідкладних заходів щодо зменшення дефіциту та збалансування бюджету Пенсійного фонду України слід проаналізувати причини розбалансування бюджету Пенсійного фонду, до яких, у першу чергу, слід віднести такі: негативні демографічні чинники в країні; значний рівень тіньового сектора економіки; порушення принципу економічної залежності видатків

споживання від отриманих доходів і ВВП; додаткове фінансове навантаження на бюджет Пенсійного фонду, обумовлене прийняттям рішень про підвищення пенсійних виплат; скорочення кількості страхувальників; законодавче обмеження об'єкта справляння страхових внесків максимальною величиною (15 розмірів мінімальних заробітних плат).

Реалізація політики фінансового забезпечення пенсійного страхування в цілому має відбуватись на основі дотримання важливих принципів управління фінансовими ресурсами системи: принцип законодавчого визначення умов і порядку формування і використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду; принцип оптимального поєднання джерел фінансового забезпечення пенсійного страхування; принцип цільового та ефективного використання фінансових ресурсів пенсійного страхування. Реалізація фінансових відносин в системі пенсійного страхування з орієнтацією на зазначені принципи створює надійну базу для розвитку її фінансового забезпечення, визначає шляхи досягнення збалансованості останнього. Зазначимо, що усі принципи мають діяти одночасно, оскільки вони визначають ефективність реалізації політики пенсійного страхування населення.

Поряд з цим, одним із основних завдань та важливим кроком у розбудові системи пенсійного страхування є забезпечення подальшого розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. Вважаємо, що побудова ефективною трирівневою пенсійної системи в Україні дозволить розширити можливості для підвищення добробуту громадян забезпечення належного рівня захисту пенсійних заощаджень та майнових прав застрахованих осіб у системі обов'язкового та добровільного пенсійного страхування, економічного зростання в державі.

Таким чином, для України прийнятною є багаторівнева пенсійна система. З урахуванням цього пенсійну реформу слід проводити за трьома напрямками: реформування солідарної системи, створення обов'язкової накопичувальної системи і розвиток добровільної накопичувальної системи.

Важливими умовами ефективного проведення пенсійної реформи мають бути: повернення довіри громадян до фінансових установ та до органів державної влади; безумовне дотримання принципів верховенства права; забезпечення законодавчо встановлених державних гарантій окремим категоріям населення; посилення взаємної фінансової відповідальності суб'єктів соціальних страхових відносин.

ПЕНСІЙНІ СИСТЕМИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Кукурудз Оксана Михайлівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Необхідності вивчення світових тенденцій в еволюції пенсійних систем, оцінити те, що вже зроблено в країні і, можливо, скорегувати з урахуванням закордонного досвіду обумовлено недосконалістю української пенсійної системи в сучасних умовах. Разом з тим слід враховувати, що характер і структура будь-якої пенсійної системи залежить від історичних традицій, стану національної економіки, суспільства, пріоритетних напрямів соціальної політики.

У різних країнах застосовуються як окремі схеми пенсійного забезпечення, так і їх комбінація. Деякі держави, наприклад, Велика Британія, Швейцарія, Нідерланди, Ірландія і Данія покладаються на системи «фінансової ставки», які переважно фінансуються за рахунок податків, що забезпечує основний дохід незалежно від зарплати або сплачених внесків. Інші країни – Німеччина, Італія, Франція, Австрія, Швеція віддають перевагу солідарній системі, фінансове забезпечення якої, головним чином здійснюється за рахунок внесків на соціальне забезпечення, а пенсії залежать від попереднього заробітку (але водночас залишається мінімальна пенсія). Дедалі більше країн з традиційно високорозвиненими ринками капіталу, принаймні частково, покладаються на систему накопичення заощаджень та їхнього подальшого інвестування. Такі країни, як США, Велика Британія та Нідерланди розробили комбінацію звичайної системи, що базується на «фіксованій ставці» та обов'язкових або добровільних планах фінансування.

Оскільки швидке старіння населення створює фінансове навантаження на державні пенсійні системи, багато країн Європейського Союзу (ЄС) вживають заходів для стимулювання людей працювати якомога довше. Серед найбільш широкого вживання заходів у даному регіоні – це підвищення загальноустановленого пенсійного віку, підвищення вимог щодо необхідної кількості років сплати внесків, запровадження стимулів для продовження праці після досягнення загальноустановленого пенсійного віку та стримування або скасування дострокового виходу на пенсію. Така політика повністю змінює довгострокову тенденцію

багатьох країн щодо стимулювання дострокового виходу на пенсію та інших способів раннього виходу на пенсію (таких як через тривале безробіття та виплати з інвалідності) з метою сприяння зменшенню високого рівня безробіття та залучення молодих людей до категорії працюючих [1].

Так як функції компонентів пенсійної системи розподіляються наступним чином: солідарний компонент має на меті фінансування базових життєвих потреб, державний накопичувальний – підвищення залежності рівня пенсії від рівня страхових внесків протягом життя, недержавний – можливість для людей з доходами вищими ніж середні зберегти існуючий рівень доходу. Таке поєднання окреслює основні задачі функціонування пенсійних систем, але може бути деталізоване щодо інших пенсійних механізмів. Світовим банком систематизовано сучасний досвід функціонування пенсійних систем та запропоновано додаткові варіанти конструювання пенсійної реформи. Таким чином, попередню трирівневу схему розширено до 5-рівневої, а саме:

Нульовий рівень – не передбачає сплати страхових внесків та повністю фінансується державною; основна мета: забезпечення людей похилого віку мінімальним рівнем захисту; доцільність впровадження залежить від рівня життя у країні, потреби у захисті вразливих верств населення, наявності бюджетних коштів та моделі інших рівнів пенсійної системи;

Перший рівень – загальнообов’язкова державна система, що переважно фінансується за допомогою розподільчого принципу, та захищає громадян від індивідуальної необачності щодо планування власного забезпечення у старості, а також від ризиків фінансових ринків.

Другий рівень – загальнообов’язкові накопичувальні професійні та приватні пенсійні схеми, учасникам можуть бути запропоновані різні пенсійні програми;

Третій рівень - добровільні внески до професійних або приватних накопичувальних пенсійних схем;

Четвертий рівень – не фінансова підтримка, включаючи неформальну підтримку (забезпечення родиною), інші програми соціального забезпечення (наприклад, охорона здоров’я, житлові умови), та інші індивідуальні фінансові та не фінансові активи (як наприклад, володіння житловим майном або зворотна іпотека) [2].

Так як Україна почала проводити пенсійну реформу практично останньою серед європейських країн, тому важливим є врахування зарубіжного досвіду реформування в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Пенсійна система: підручник / за ред. В.І. Грушка / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. – 368 с.
2. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Фінанси пенсійного забезпечення. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. – 248 с.
3. The World Bank Pension Conceptual Framework [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/395443-1121194657824/PRPNoteConcept_Sept2008.pdf

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Кучер Галина Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Державно-приватне партнерство (ДПП) виступає суспільним інститутом, що дозволяє запроваджувати найкращі практики державного та приватного менеджменту, інноваційні технології в різних сферах фінансово-господарської діяльності, забезпечувати зростання національної економіки, впливати на виробництво, зайнятість, якість соціальних послуг, підвищити ефективність державних видатків. Інституційний розвиток дозволить врахувати особливості, визначати моделі та рівні залучення приватного інвестора, форми реалізації ДПП.

Моделі залучення приватних джерел фінансування за проектами ДПП відображають специфічні особливості співробітництва учасників та впливають на врегулювання питань власності щодо об'єктів, які фінансуються. За проектами ДПП співпраця держави та приватного бізнесу відбувається переважно за допомогою концесійної моделі в договірній (шляхом підписання угод, які регулюють співробітництво) та інституціоналізованій формах. Моделі розрізняються в контексті різних етапів та рівня залучення приватного інвестора до створення, володіння, експлуатації об'єктів, тривалості їх функціонування, фінансового донора, механізму відшкодування витрат приватного партнера

Рівні залучення приватного партнера залежать від комплексу факторів та поділяються на наступні: договори на виконання робіт (надання послуг); договори на управління та обслуговування; концесії на експлуатацію та обслуговування; концесії «побудувати – експлуатувати – передати»; повна приватизація.

Обов'язковою складовою ДПП є рентабельність продукції та проекту в цілому, що передбачає врахування дії ринкової складової. Це впливає не лише на виробництво та реалізацію відповідних груп товарів, надання послуг, але й забезпечує розвиток ринкового середовища, що має бути враховано при формуванні та реалізації державної фінансової політики.

Суспільно-економічна ефективність та результативність проектів ДПП відіграє надзвичайно важливу роль як при прийнятті рішень на підготовчих етапах, так і визначенні участі державного партнера в їх реалізації. В оцінку включаються показники, що відображають рух грошових потоків від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, та показники, що відображають вплив на платіжний баланс країни (експортно-імпортні операції), динаміку цін, у тому числі на суспільно важливі товари та послуги (воду, паливо, електроенергію тощо), податкові надходження до державного та місцевих бюджетів (у тому числі ПДВ та акцизів), тіньові потоки, соціальні та екологічні наслідки.

Оскільки проекти ДПП широко використовується для розвитку територіальних громад, або втілення суспільно важливих та резонансних проектів, необхідною умовою є їх суспільна підтримка, яка впливає на витрати, ефективність, цільову спрямованість та результативність проекту. Окрему роль можуть відіграти заходи з подолання негативних наслідків ДПП (якщо такі мають місце), або проведення компенсаційних заходів.

Активізація використання механізмів ДПП дозволить вирішити питання низької результативності та ефективності управління державними підприємствами, державної підтримки приватного бізнесу, врегулювати питання простроченої заборгованості перед державним бюджетом за гарантованими урядом позиками. Дуже важливим та корисним для державного сектора в інституті ДПП є можливість визначати та регулювати права власності та відповідальність партнерів, сфери його дії, формування засад сталого розвитку, стимулювання позитивних ефектів впливу причинно-наслідкових зв'язків та уникнення небажаних ризиків і негативних факторів.

Список використаних джерел

1. Державно-приватне партнерство: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/>
2. Запатрина И.В. Публично-частное партнерство для целей Устойчивого Развития. Київ: Лыбидь, 2017. 312 с.
3. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. Дата оновлення: 24.05.2016 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
4. Федулова Л. І., Яненкова І. Г. Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи. *Наукові праці*. Т. 109. Вип. 96. С. 57–60. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЯК ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Насібова Ольга Вікторівна
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного
університету

Суспільний розвиток та еволюція фінансових відносин призвели до виокремлення соціального захисту у вагомий фінансовий складовий елемент, що стало одним із дієвих інструментів стимулювання людського капіталу. Для розуміння сутності соціального захисту як фінансового феномену доцільно розглянути походження та трактування кожного слова окремо, що надасть можливість сформулювати цілісне уявлення про цю економічну категорію.

Все що пов'язано з життям і стосунками людей у суспільстві ототожнюють з соціальним. Соціальний – це породжений умовами суспільного життя, певного середовища, ладу. Найприйнятнішим у контексті нашого дослідження є трактування поняття «соціальний» як життєво необхідний, життєво важливий для існування певної людської істоти – соціуму.

Не менш багатоаспектне й друге слово – «захист», яке в перекладі з англійської мови «protection» має декілька варіантів

трактування: по-перше, захист означає дію, пов'язану з охороною, підтримкою, заступництвом, запобіганням завад, збоїв, порушенням прав; по-друге, захист – це місце, укриття, притулок, де можна заховатися від чого-небудь; по-третє, захист – пристрій, захід, спосіб для забезпечення життя, роботи, нормального функціонування.

В основі функціонування категорії «соціальний захист» лежить специфічний вид економічних відносин – фінансові відносини, які відображають рух вартості від одного суб'єкта системи соціального захисту населення до іншого і проявляються у грошових потоках. До суб'єктів соціального захисту відносять: індивіда, домогосподарство, державу (в особі різноманітних її органів), підприємства, установи та організації (незалежно від форм власності), громадські об'єднання, в тому числі благодійні організації, міжнародні інституції, діяльність яких спрямована на забезпечення соціального захисту.

Вся діяльність суб'єктів соціального захисту населення здійснюється через його форми: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна допомога.

Систему соціального захисту можна визначити як сукупність грошових відносин розподільчого характеру, в процесі яких за рахунок обов'язкових платежів та спеціальних внесків формуються фонди фінансових ресурсів для забезпечення соціальних виплат та надання соціальних послуг. Розмір обов'язкових платежів та спеціальних внесків, крім добровільних, визначається згідно з законодавством.

Значний інтерес становлять потенційні джерела формування фондів фінансових ресурсів системи соціального захисту: валовий внутрішній продукт та фонд оплати праці. З валового внутрішнього продукту, який створює зайняте населення, працюючи у різних галузях народного господарства, формуються три важливі складові – сукупний фонд оплати праці, бюджет держави, а також державні цільові фонди соціального призначення. Фонд оплати праці є основним показником соціально-економічного розвитку країни та найважливішим джерелом формування доходів державних цільових фондів соціального призначення.

В умовах розширеного відтворення підтримка тих, хто потребує матеріальної чи іншої допомоги (непрацездатні, безробітні, старі верстви населення тощо) можлива лише за рахунок частини доданої вартості або валового внутрішнього продукту, який розподіляється на їхню користь.

Слід відмітити, що в більшості країн світу поступово переходять

до системи перерозподілу, яка відбувається не від багатих бідним чи не від однієї групи іншим, а від однієї фази життєвого циклу індивіда до іншої. Тобто, все більшого значення набувають розподільчі відносини, що базуються на самозабезпеченні свого особистого захисту кожним індивідом шляхом формування різноманітних фондів фінансових ресурсів.

Серед різноманітної кількості наукових досліджень та широкого спектра поглядів про сутнісно-змістовні характеристики поняття «соціальний захист» можна виокремити п'ять основних концептуальних підходів, які формують уявлення про цю дефініцію: соціальний захист як функція (держави, суспільства) реалізація якої здійснюється у вигляді надання підтримки й допомоги найменш захищеним верствам населення (соціальним групам); соціальний захист як комплекс (сукупність) дій, заходів, методів, гарантій, прав, інститутів, стратегій, програм тощо, тобто характеризують цю дефініцію включенням широкого кола компонентів, які забезпечують підтримку гідних умов проживання кожного члена суспільства; соціальний захист як система інститутів, заходів, гарантій, засобів тощо; соціальний захист як інститут (суспільного, правового, економічного, соціального тощо); соціальний захист як процес, діяльність (підтримка) держави.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Прус Наталія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Охорона здоров'я є невід'ємним елементом суспільного життя та соціальної політики держави. Такі чинники, як складна політична ситуація, економічна криза, а також брак та неефективне використання фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я, негативно вплинули на загальний стан здоров'я населення України. Необхідно зазначити, що, крім обсягу фінансового забезпечення, вагомий вплив на якість медичного обслуговування має і раціональне його використання. Для пошуку шляхів вирішення численних проблем фінансування сфери охорони здоров'я України варто

звернутися до досвіду зарубіжних країн.

В науковій літературі виділяють три моделі фінансування охорони здоров'я: страхова, приватна та державна (бюджетна), розглянемо деякі з них. У Фінляндії медична допомога надається як через громадську систему охорони здоров'я, так і через систему медичного страхування. Охорона здоров'я, як і соціальна допомога, фінансується в основному за рахунок державних коштів. При цьому муніципалітети надають приблизно 35% загального обсягу фондів. Приблизно 25% надходжень - це державні субсидії, що збираються за рахунок загальних податків. Фінансування за рахунок програми медичного страхування складає 15%. Решта коштів надходить з приватних джерел, а також за рахунок співоплати з боку пацієнтів. Приватне страхування забезпечує приблизно 2% загального обсягу фінансування.

Франція має складне поєднання приватного і державного секторів як у фінансуванні, так і в наданні медичної допомоги. Система базується на обов'язковій державній програмі охорони здоров'я, яка в значній мірі доповнюється добровільним страхуванням. Однак, в цілому система охоплює майже все населення країни. Загальна програма страхування фінансується шляхом збору податків з роботодавців та працівників - 12,8% видатків на заробітну плату з роботодавця та 0,75% з працівника. На даний час НМС покриває 74% всіх витрат на охорону здоров'я.

Система охорони здоров'я Голландії фінансується в більшій частині за рахунок поєднання соціального та приватного страхування, при цьому соціальним страхуванням покривається 64% населення, а приватним - 31%. Національна програма страхування (НПС), яка є обов'язковою для всього населення, передбачає страхування у разі нещасних випадків, хронічних захворювань, інвалідності, психіатричної та довгострокової допомоги.

Соціальне страхування є домінуючою формою фінансування системи охорони здоров'я в Нідерландах, покриваючи приблизно 70% витрат на охорону здоров'я. Приватне страхування покриває приблизно 13% всіх витрат. Фінансування доповнюється прямою співоплатою пацієнтами та урядовими субсидіями.

Національна служба охорони здоров'я (НСОЗ) Великої Британії є найбільш відомою універсальною системою медичної допомоги, яка фінансується в основному за рахунок податків. Послуги надаються всім верствам населення і, в основному, на безоплатній основі. Не існує оплати за послуги, які надаються в межах НСОЗ, за винятком

лікарень у тих випадках, коли пацієнт потребує особливих умов або додаткового лікування, яке не є необхідним з клінічної точки зору. НСОЗ фінансується за рахунок системи загального оподаткування (95%) та інших платежів (5%) в рамках загального бюджету, який розробляється Міністерством і ухвалюється Парламентом. Обсяги додаткового приватного страхування збільшилися в 90-х роках, але їх частка складає лише невеликий відсоток від загальних витрат.

У США немає загальної системи надання медичної допомоги для працюючого населення. Програма «Медікер» надає послуги лише людям віком старше 65 років, деяким людям з інвалідністю та людям, що мають постійну ниркову недостатність. Інші громадяни мають страхуватися в програмах приватного страхування.

Системи охорони здоров'я у розвинених країнах виконують важливу функцію соціального захисту. Вони знижують як ризики в області здоров'я, так і фінансові ризики, роблять істотний внесок у соціальний і економічний добробут. В умовах фінансових труднощів основним завданням країн, яке сформулювала Рада ЄС, є забезпечення фінансової стійкості системи охорони здоров'я, не наражаючи на небезпеку загальні цінності країн ЄС: повне охоплення населення медичним обслуговуванням, солідарність у фінансуванні, рівність доступу до медичної допомоги і висока якість медичного обслуговування. Отже, доцільно адаптувати зарубіжний досвід фінансування охорони здоров'я з метою проведення трансформації сфері охорони здоров'я України у якіснішу та продуктивнішу.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ТРЕНД СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Рязанцева Валентина Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

На щорічному Всесвітньому економічному форумі у Давосі, який відбувся 22-25 січня 2019 р., були визначені переваги, а також основні проблеми і ризики, які створює 4-а індустріальна революція для світу і окремих країн, зокрема, у сфері застосування нових цифрових, біологічних та інших технологій та їх впливу на довкілля, здоров'я людей, стан економіки тощо. З огляду на це національним

урядам рекомендовано вжити низку заходів для адаптації своїх внутрішніх ринків до вимог нової інноваційної економіки, модернізації систем соціального захисту, освіти тощо [1].

Зростання геополітичної невизначеності та напруженості у торговельних відносинах визначено одним з основних ризиків 2019 р. З огляду на це доцільним виглядає удосконалення існуючих глобальних норм, стандартів, механізмів взаємодії (у т.ч. у рамках СОТ) з метою підвищення суспільної довіри.

З урахуванням особливостей формування і розвитку глобальних ризиків, а також специфічних для України загроз можна зробити такий прогноз щодо тенденцій та ризиків для зовнішньоекономічної діяльності України у 2019 р.:

Високим залишатиметься ризик економічних втрат унаслідок гібридних атак з боку Російської Федерації, спрямованих проти економічних інтересів України.

Імовірним є ускладнення доступу українських резидентів до валютних ресурсів, до якого може призвести цілий комплекс факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

Продовжиться відставання України у розвитку "цифрової економіки" та виробництва високотехнологічної продукції, що негативно позначиться на перспективах як кількісного зростання експорту, так і його якісного покращення.

Імовірним є ускладнення умов здійснення зовнішньоторговельної діяльності. Зокрема, через формування негативних цінових трендів для основних груп експортних товарів України, а також можливе зростання тарифних та нетарифних торговельних обмежень. Рівень імпортозалежності національної економіки залишатиметься високим.

Малоймовірним, проте суттєвим з точки зору можливої руйнівної сили вважається зростання тарифних і нетарифних торговельних обмежень, що зумовлюватиметься в основному неопротекціоністськими тенденціями як у міжнародних економічних відносинах, так і у зовнішньоекономічній політиці України.

Продовжиться скорочення трудових ресурсів унаслідок зростання трудової еміграції. Особливе занепокоєння становить вплив висококваліфікованих кадрів і молоді, що скорочує можливості розвитку нових високотехнологічних виробництв і процесів в Україні.

Можливим видається гальмування процесу євроінтеграції України внаслідок негативного впливу неврегульованого виходу з ЄС

Великої Британії (Brexit) і переформатування європейської інтеграції в напрямку «багатошвидкісної Європи» зі встановленням жорсткішої системи координації та управління в економічній, особливо в валютно-фінансовій, сфері.

Погіршення транзитної позиції України в глобальній транспортно-логістичній та інвестиційній системі [2].

Україна залишається привабливим інвестиційним об'єктом для крупних іноземних інвесторів, незважаючи на ризики, пов'язані із президентськими й парламентськими виборами в Україні, наявністю незавершеного конфлікту на території країни та деяких інших проблем. Пошук інвесторами альтернативних ринків для капіталовкладень у контексті високої ймовірності розгортання світової рецесії створює для України додаткові можливості для економічного розвитку. Додатковими стимулами для підвищення зацікавленості інвесторів до нашої країни може стати подальший розвиток в Україні низки прогресивних трендів, зокрема: посилення ролі жінок у політичних і бізнес процесах; посилення взаємодії бізнесу і громадянського суспільства, у т.ч. місцевих громад; підвищення соціальної відповідальності бізнесу; розвиток освітніх і мистецьких ініціатив; посилення зв'язків з діаспорою за кордоном. Ці процеси потребують активної підтримки з боку держави.

Список використаних джерел

1. The Global Risks Report 2019, 14th Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2019>

2. The world economy is like cross country skiing, says Christine Lagarde [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/why-the-world-economy-is-like-cross-country-skiing-by-christine-lagarde>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Гусаревич Наталія Володимирівна
Київський національний торговельно-економічний університет

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку основною

метою є формування соціально стабільного суспільства, що гарантує високий рівень та якість життя населення, а також підвищення рівня економіки, що спирається на новітні досягнення в сфері науки і техніки та здатного забезпечити себе кваліфікованою робочою силою.

Діяльність соціальної країни, а практично всі європейські держави позиціонують себе такими, спрямована не тільки на те, щоб допомагати вразливим, скривдженим, знедоленим групам населення, а забезпечити кожному члену суспільства, кожному громадянину можливість активно реалізувати себе в діяльності, яка буде спрямована на процвітання країни. У сферу соціальної країни потрапляють і знедолені, і політичні еліти, і бізнес і т. д. Кожна країна реалізує соціальну політику в залежності від рівня соціально-економічного розвитку та положення на міжнародному ринку. Затвердження соціальної стратегії і її реалізація - вищий етап розвитку суспільства, показник його можливостей і впливу. Створення довгострокової стратегії розвитку суспільства, надає змогу країні не тільки вирішувати виникаючі проблемні питання, а й передбачати та запобігати їх появі.

Країни Європейського Союзу випереджають в питаннях соціального захисту населення, що дозволяє їм долати багато труднощів у даній сфері. Європейська соціальна модель служить для інших країн і регіонів зразком та джерелом корисного досвіду.

За останні декілька років можна виділити наступні тенденції в сфері соціальної політики розвинених країн Європейського Союзу:

витрати на соціальну політику в даних країнах фактично зрівнялися: в південноєвропейських країнах вони збільшилися, а в північноєвропейських оптимально стабілізувалися;

програми захисту сімейного доходу: відшкодовуються витрати на оплату житла та медичного страхування (Австрія, Ірландія, Люксембург, Франція); відшкодовується оплата житла, послуги охорони здоров'я, оплата перебування дітей в дошкільних установах (Фінляндія, Німеччина, Португалія); відшкодовується оплата житла і вартість предметів домашнього вжитку для тих, хто не може себе забезпечити з особистих або соціальних причин (Іспанія, Швеція);

гарантований певний мінімальний рівень життя людям з обмеженими можливостями і людям, повністю втратили працездатність (майже всі країни Європейського Союзу);

соціальні допомоги для працездатних громадян, але не мають ніяких доходів не виплачуються в Греції і Португалії, а в Іспанії і Італії виплачуються тільки в окремих регіонах з місцевого бюджету, в

досить низькому розмірі виплачуються у Франції і Великобританії, а найбільший розмір допомоги в порівнянні з іншими країнами виплачується в Данії та Нідерландах;

фінансова підтримка літніх та хворих громадян, соціальні виплати дітям і жінкам з вагітністю та пологами проводяться у всіх європейських країнах, але змінюється лише розмір зазначених виплат.

соціальна допомога неповним сім'ям: в Греції дану допомогу отримує лише одинока мати, в Іспанії і Португалії допомога виплачується тільки в окремих регіонах, + 50% доходу самотнього опікуна до його / її зарплати, поки дитині не виповниться 3 роки, а в Данії та Нідерландах даний вид допомоги перевищує 60% від заробітної плати одного з батьків; в інших країнах - значно менше.

Основними завданнями соціальної політики в країнах Європейського Союзу в ХХІ ст. стали: демографічна криза, процеси старіння населення, міграція, соціальні наслідки структурних змін в економіці, створення нових форм сім'ї та зростання числа самотніх людей, зростання витрат на соціальні потреби. Також залишаються невирішеними питання, що стосуються «breakingpoint» (переломний момент) в системі оподаткування: в який момент збільшення податкових ставок на дохід громадян призведе не до поповнення бюджету, а до можливості зниження системи соціальних виплат населенню, і зворотний процес - коли низькі податки не зможуть забезпечити високий рівень соціальних послуг для громадян країни.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Європейського Союзу. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>